

KINIK

Kuş Cenneti

EGELİ OLMAK MUCİZEDİR
KUKLA GÜNLERİ
NEYZEN TEVFIK'İN
İZMİR GÜNLERİ
BÜYÜK İSKENDER'İN
İZMİR RÜYASI
FİKRET MUALLÂ BİZLERLE

Yolunuza Kuş Koyduk

Bir kez daha yineliyoruz ki, üzerinde yaşadığımız bu gezegen sadece insan soyuna ait değil. Yaşam döngüsünü beraber tamamladığımız kuşlar; sincaplar; kelebekler; yıldı atları, menengiç ağacı; gül dalı, karıncanın içtiği su ve daha milyonlarca demek yetmez; sonsuz hayat kaynağı ile bir bütünüüz. Ve o muhteşem bütünlüğün içerisinde bulup yerleştiğimiz, eşleştiğimiz şablon da kaçınılmaz olarak güzelin ifadesi oluyor. İzleyen güzel ile bir parça daha eşleşsin diye, seyrine dalınası bu görüntüyü İzmir Kuş Cenneti'nden seçtik.

Şimdi! Eşleştiğimiz halkımızın yoluna kuşlar koyma vakti.

*“... Niye izin vermiyorsun yoluna kuş konmasına
niye izin vermiyorum yoluma kuş konmasına
niye kimseler izin vermez yollarıma kuş konmasına?
'Öyle güzelsin ki kuş koysunlar yoluna' bir çocuk demiş.”*

Nilgün Marmara

Merhaba

Şüphesiz ki seyrine dalınan her ne olursa olsun, ona güzel bakmak; izleneni daha da güzelleştirir. Şehrimizi izleme halimiz işte böyle bir süreç. Daha da güzelleştirmeye dair bir çabadır bu!

Baktıkça aktığımız; aktıkça bütünleştiğimiz; bütünleştiğimiz paylaştığımız bir temaşa söz konusu şimdi Konak'ta.

Seyir serüvenimizin pusulası, bizi biz yapan değerlere çevrili olduğu müddetçe, şehrimizin her bir köşesinin daha da güzelleşeceğine yönelik inancımız eksiksizdir. Binlerle ifade edilen bir zaman diliminde biriktiğimizi biliyoruz. 8500 yıllık bir şehirdir bizimkisi. Bu sürede akan tüm kıymetlerin peşi sıra yürüyoruz ve yürüyeceğiz.

En büyük kazanımımız olan Cumhuriyetimizi, şehrimiz İzmir'i, antik dönemlerden bu yana getirdiğimiz geleneklerimizi ve çağdaş topluma yönelik referanslarımızı, gelecek kuşaklara aktarma adına kararlıyız. Bu karar noktasındaki mevzimiz, kültürümüzdür. Onun için kültürümüze güzel bakıyoruz. İstiyoruz ki en derinlere kök salsın ve bunun içindir üzerine titrer gibi eğilmemiz.

Konak yerel yönetim sorumluluğunu üstlendiğim günden bu yana geçen bir yıllık sürede, çalışma arkadaşlarımla birlikte, uygarlığın insanın doğa ve toplumsal çevresine yönelik özeni olduğu gerçeğiyle hareket ettik. Yaşanabilir kenti tasarladığımızda arkeolojiden folklorla, kent dinamikleriyle paydaşlıktan hemşehrilerimize ve bilime ve sanata varıncaya kadar geniş bir yelpaze açtık. Böylelikle güzelliklere güzellik kattık.

Dergimiz KNK bu yelpazenin kültürel formudur. Şehrimizi ve değerlerini anlatan satırlar, günümüze olduğu gibi geleceğe de ışık tutuyor.

Ve şimdi ilkbahar sayımızla yine sizlerleleyiz.

Adını yaşadığı sokağa vermekten gurur duyduğumuz Prof. Dr. Şadan Gökovalı'nın kaleminden, Egeli olmanın mucizesine dair satırlar sizi bekliyor. Şehrimizin nadide köşesi İzmir Kuş Cenneti'ne dikkat çekiyoruz. Büyük İskender'in gördüğü rüya üzerine kurulan İzmir'de, antik dönemlerde hüküm süren medeniyetlerin, Nemesisler altında görülen bu rüyayı paralarına bastırmalarını da konu edindik. Ülkemizin önemli kültürel figürlerinden Neyzen Tefik'in yolunun İzmir Mevlevihanesi'nden geçmesi ve daha pek çok ilgi çekici konu, dergimiz KNK'nın sayfalarında.

Kültür ve sanatın daha da güzelleştireceğine olan inancımınla esenlikler diliyorum.

Abdül BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

8 İSKENDER'İN RÜYASINDAN
SMYRNA'YA

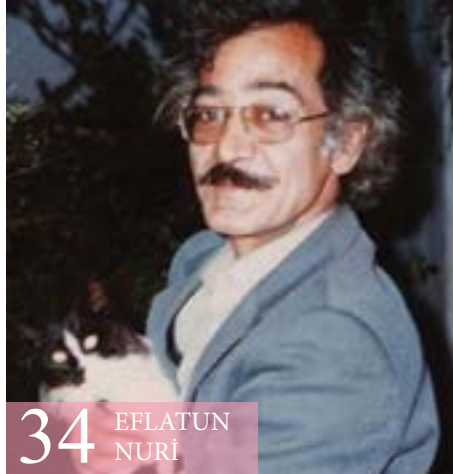
16 HERMANN JANSEN
VE İZMİR'İN İMARI

22 MİNYATÜRDE DE
BİR BAŞKA GÜZEL

28 VE ŞEHRE KUKLALAR
GELİR

34 EFLATUN
NURİ

40 FİKRET
MUALLÂ

42 ZÜMRÜDÜ ANKA
KUŞLARI

48 ŞEHİRİMİZİN
YENİ MABEDİ

KNK 2020 *ilkbahar*

Konak Belediyesi Adına Sahibi
ABDÜL BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
OZAN YAYMAN
(Sorumlu Yazı İşleri Müdürü)

Editör
İPEK YAŞAR
Teodora HACUDİ

Görsel Tasarım
BİRGÜL ARICA

Halkla İlişkiler
EMİNE KALABALIK

Kültür Sanat
ABDULLAH TUNALI

Hukuk Danışmanı
MİNE GENÇ

Yönetim Yeri: İzmir Konak Belediyesi
Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane / İZMİR
Tel: +90 232 484 53 00
www.konak.bel.tr

knkdergi@konak.bel.tr
Basım: Hürriyet Kağıt Ürünleri Dergi Ofset Mat. San. ve Tic. LTD. ŞTİ.
Tel: +90 232 435 69 69
Yayın Türü: Yerel Süreli – Üç ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Baskı Tarihi: Mart 2020

52 EĞELİ OLMAK
MUCİZEDİR

56 KUŞ
CENNETİ

68 NEYZEN
TEVFİK

i ç i n d e k i l e r

70 İZMİRLİ TÜRK KADINLARIN
FEDAKÂRLIĞI

72 AZIK İLE
KATIK

78 YER ÇEKİMLİ
KARANFİL KÜTÜPHANESİ

80 ZANAATI SANATA
DÖNÜŞTÜRENLER

86 ESKİ PÜSKÜ
HİKÂYELER

88 HEMŞEHİRİMİZ
İNÖNÜ

90 KURTULUŞ SAVAŞININ
EFSANE KILICI

Doç. Dr.

**Akın
ERSOY**

Smyrna Antik Kenti Kazı Başkanı

MÖ 334 yılında Anadolu'ya gelen Büyük İskender şehrimiz topraklarında da bulunur. Kadifekale eteklerinde, bir Nemesis Tapınağı önünde uykuya yatar ve gördüğü rüyaya dayanarak, orada yeni bir yerleşim kurulmasını ister. Ardından yeni İzmir'in inşa süreci başlar... Ve Büyük İskender'den yıllar sonra, Roma Dönemi imparatorları, bastırdıkları sikkelerde, İskender'in rüyasına yer verirler.

Bir Sikkenin Anlattığı: İskender'in Rüyasından Yeni Smyrna'ya

MÖ 5. ve 4. yüzyıllarda İran'dan Batı Anadolu'ya kadar büyük bir coğrafya, dönemin süper gücü konumundaki Perslerin kontrolündeydi. Persler birkaç kez karadan ve denizden özellikle Atina merkezli olarak Yunanistan topraklarına girdilerse de bu ülkede kalıcı olamadılar. Aynı tarihlerde Yunanistan'da Atina ve Sparta'nın başını çektiği kent devletleri geleneksel olarak bir yandan birbirleriyle sürtüşmekte bir yandan da kendi aralarında federasyonlar kurarak, Perslere karşı, kendi güvenliklerini sağlamaya çalışmaktaydı.

PERSLERE KARŞI BİRLİK

Bu siyasi tablo içinde MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında Yunanistan'ın kuzeyinde, Makedonya'da, Philippos II. (MÖ 359-336) kendi bölgesindeki kabileleri bir araya getirmiş, çevre halklardan İllirya, Paionia ve Traklar'ı haraca bağlamış, Atina'nın denizlerdeki egemenliğini kaybettiği bu dönemde, korsan saldırılarına karşı açık bir deniz haline gelen, Ege Denizi'nde korsanları da yanına çekerek, egemenlik kurmaya çalışmış önemli bir siyasi ve askeri güç haline gelmiştir. Yunan kültürüne yakın bir

politika izleyen Makedonyalılar ve Yunan kentleri için en önemli sorun, Anadolu kıyılarındaki Yunan kentlerini kontrol altında tutan, Ege ile Karadeniz'deki Yunan kolonileri arasındaki ticareti sınırlayan Persler idi. Bu sorunu aşmak için II. Philippos MÖ 338'de Korinthos'da Yunan kent devletlerini bir araya getirmeyi başarmış, Korinthos Birliği'nden Persler'e karşı kendi önderliğinde bir intikam savaşına girme kararı çıkartmıştır. Philippos II'nin bu karardan kısa bir süre sonra öldürülmesi üzerine MÖ 336'da tarihi kaynaklara, "Büyük" sıfatıyla geçecek İskender (Aleksandros III) bu görevi üstlendi.

Philippus Arapî ait arka yüzünde Büyük İskender'in rüyasının canlandırıldığı sikke

TARİH SAHNESİNDE BİR BÜYÜK

Büyük İskender MÖ 334'de Çanakkale Boğazı (Hellespontos) üzerinden Anadolu'ya geçti. Böylece modern kaynakların Hellenistik Dönem adını verdikleri yeni bir süreç başlamış oldu. Batı ve Doğu dünyalarının belki de tarihte ilk kez bu kadar yakınlaşacakları bu dönem MÖ 31'de sona erecektir. Büyük İskender (MÖ 336-323), Kocabaş Çayı'nı (Granikos) geçerek ilk büyük savaşta Persler'i yenilgiye uğrattı. Plutarkhos'un aktarımıyla bu savaşta takiben, Persler'in Batı Anadolu'daki Satraplık merkezlerinden biri olan, Sardis'i ele geçirmiş ve ardından bütün Ege kıyılarındaki kentler kısa sürede ona boyun eğmişlerdir.

İSKENDER SMYRNA'DA

İskender'in Ephesos'a ve ardından güneye Akdeniz kıyılarına doğru ilerlerken Sardis ile Ephesos arasında kalan yolu Bozdağlar'dan mı, Kemalpaşa (Nymphaion) üzerindeki Karabel Geçidi'nden mi, yoksa Smyrna üzerinden mi geçtiği tartışmalıdır. Tartışmanın kaynağı, daha erken bir tarihte, Herodotos'un (V, 52 ve 54) da bahsettiği gibi, Sardis – Ephesos arasında üç gün süren yolu Arrianos'un (1.17.10) Makedonya Ordusu'nun dört günde aldığını kaydetmesidir. Buradaki bir günlük gecikmenin Büyük İskender'in bu sırada Bayraklı'daki Eski Smyrna'nın ele geçirilmesinde bizzat bulunmuş olması şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, MS 2. yüzyılda yaşayan Pausanias, İskender sonrasında kurulacak olan, "Yeni" Smyrna'nın

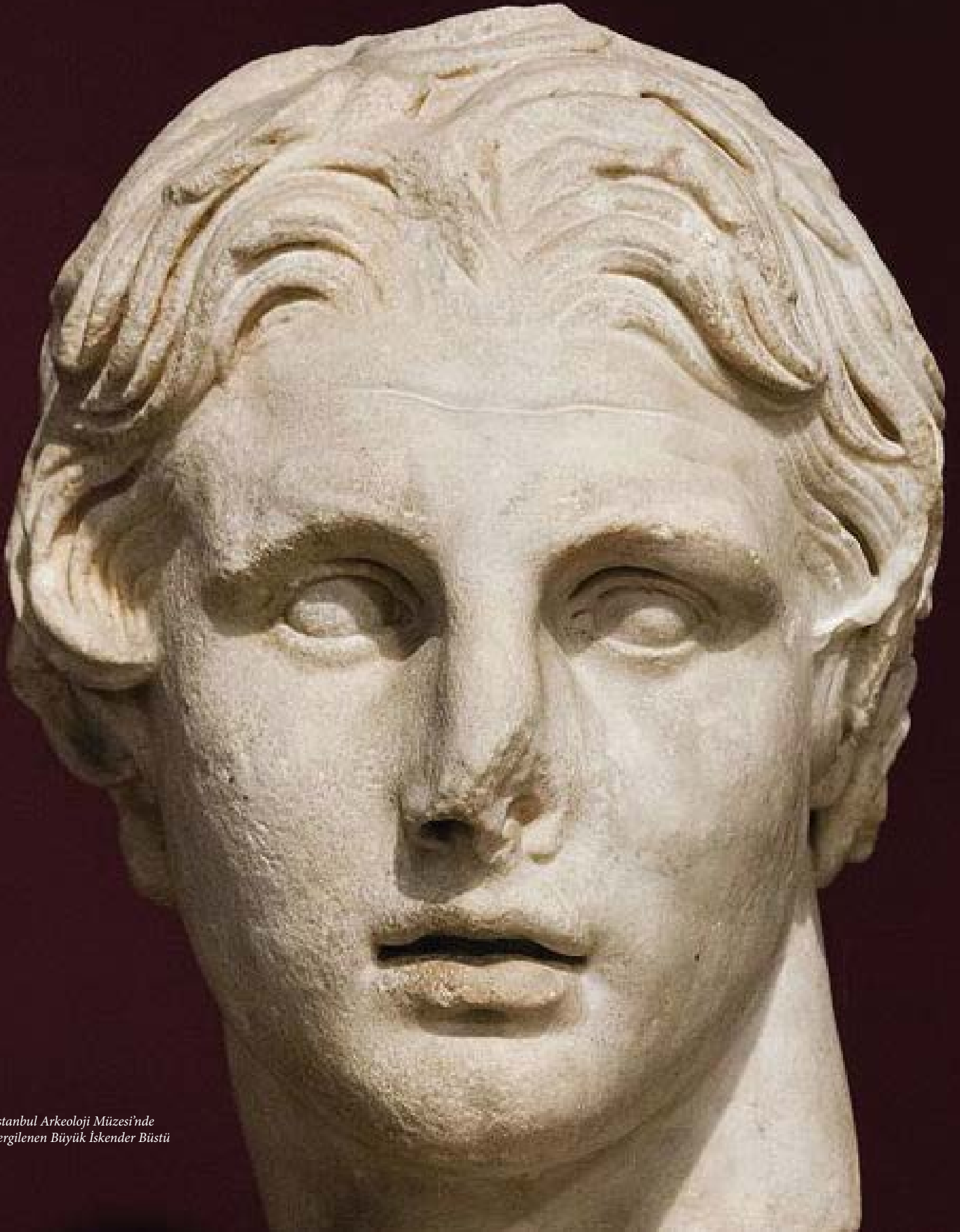
(Nea Smyrna) kuruluşunu anlattığı öyküsündeki kahramanın Büyük İskender olması onun Smyrna'ya geldiğinin bir başka işareti olarak değerlendirilmektedir.

DÜŞLE KURULAN ŞEHİR

Pausanias'ın (VII.5.1) öyküsü şöyledir; "Philippos oğlu Aleksandros, şimdiki kenti, uykusunda gördüğü bir düş yüzünden kurdu; Pagos Tepesi üzerinde avlanmaktayken, avdan dönüşünde, söylendiğine göre, Nemesisler'in tapınağının önüne gelmiş; burada tapınağın önünde bir kaynak ve onun suyu ile büyümüş bir çınar ağacı varmış. Çınar ağacının altında uyurken Nemesisler ona görünerek burada bir kent kurmasını ve İzmir halkını eski kentten çıkarıp oraya getirmesini buyurmuşlar."

KÂHİNLERİN KATKISI

Öyküye göre uykusundan uyanan İskender düşünüyü çevresindekilerle paylaşmış ve gereğinin yapılmasını istemiştir. Seferine devam etmek isteyen Büyük İskender'in, Smyrna'dan ayrılmasından sonra Bayraklı'daki atalarından kalma mülklerinden ayrılmayı pek de istemeyen Smyrnalılar'ı ikna etmek için bölgenin güçlü bilicilik merkezi olan Klaros'daki (Ahmetbeyli-Menderes) Apollon Kehaneti'ne danışılmış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Pausanias (VII.5.1) yukarıdaki öyküsünün devamında bu durumu şöyle anlatır; "Bunun üzerine İzmirli Klaros'a (Apollon'a) elçiler göndererek durum hakkında fikrini sordular ve tanrı cevap verdi: Kutsal Meles'in ötesindeki Pagos'da oturacak olanlar eskisine göre üç kat, dört kat daha mutlu

*İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde
sergilenen Büyük İskender Büstü*

olacaklardır.” Kehanetin de uygun görmesi ile böylece Bayraklı’da yaşayan Smyrnalılar yavaş yavaş Kadifekale (Pagos) ile Kemeraltı arasındaki yamaçta kurulan yeni kente taşınmışlardır. Bayraklı’daki kazı ve araştırmalar eski kentin tümüyle ıssızlaşmadığını, yeni kentte yaşamaya başlayan Smyrnalılar’ın eski kentleri ile bağlantılarını uzun süre kesmediklerini ve burada Roma Dönemi’ne kadar sınırlı da olsa bir yaşamın devam ettiğini göstermiştir.

HOMERİKLERDEKİ SATIRLAR

Smyrna, Klaros ve Meles ilişkisini Homerik adı verilen övgülerde (hymnos-ilahi) de görmek mümkün olmaktadır. Bir övgüde şöyle deniliyor;

*Artemisi övelim, Musa, okçu tanrının
kız kardeşini
Apollonla birlikte büyümüştür ok atan
o kız oğlan kız,
Atlarına yoğun sazlı Meles
Irmağı’ndan su içirir
ve Smyrna’dan hızla geçerek
sürer altın arabasını başlık Klaros’a
doğru,
ki orada taht kurmuştur gümüş yaylı
tanrı;
kardeşi okçu tanrıçanın gelmesini.*

Leto’nun çocukları Apollon ve Artemis’in adının geçtiği bu ilahi bize MÖ 20 Temmuz 356’da Makedonya Kralı Philippos’un eşi Olympias’ın Büyük İskender’i doğurduğu gece yaşanan büyük bir felaketi de hatırlatmaktadır. O gece Artemis’in, Ephesos’daki tapınağı tarihi kaynaklara göre Herostratos adlı bir “deli” tarafından yakılmıştı. Artemis Büyük İskender’in doğumuna

yardımcı olduğundan tapınağının yakılmasına engel olamamıştı.

5 YÜZ YIL SONRA BASILAN SİKKELER

Bayraklı’da bulunan Eski Smyrna’ya, İskender’in gelip gelmediği tartışılır. Doğal olarak bu tartışmayı engelleyecek, kentin yeni yerinde yeniden kuruluşundan beş yüz yıl sonra basılan sikkeler dışında somut arkeolojik buluntulara da halen sahip bulunmamaktayız. Ancak Büyük İskender’in seferi sırasında Homeros’un İlyada Destanı’nın geçtiği, Troia’ya uğramışken, destan yazarının doğduğu kenti de görmek isteyeceği ve bu nedenle İzmir’e gelmiş olduğu da değerlendirilir.

YENİ KENTLER VE SMYRNA ISRARI

Kısa bir zaman aralığında Anadolu’yu, Doğu Akdeniz’i ve Hindistan’ı fetheden İskender’in MÖ 323’de Babil’de ölmesinden sonra ele geçirdiği toprakların komutanları arasında paylaşıldığı bilinmektedir. Komutanlar arasındaki iktidar

mücadeleleri karmaşık ittifaklar sonucunda Makedonya ve Batı Anadolu’da Antigonoslar, Mısır’da Ptolemaioslar, Anadolu ve Suriye’de Seleukoslar hakim oldular. Lydia ve İonia coğrafyasını idare etmekle görevlendirilen Menandros, İskender’in ölümüne kadar bu görevi sürdürdü. Paylaşımlar sonrasında Smyrna ve çevresi kısa süreliğine Kleitios, ardından da MÖ 301’e kadar Antigonos Monophthalmos (MÖ 306-301) ve MÖ 281 yılına kadar da Lysimakhos’un kontrolünde kaldı. Komutanlar kendilerinin payına düşen bölgelerde Persler’in büyük ölçekli zengin hazinelerini kullanarak dönemin jeostratejik koşulları çerçevesinde yeni kentler kurdular. Yeni siyasi ortamda eski kentlerin bir kısmı önemini kaybederken, bazı kentlerin ise önemi artmıştır. Kentler arasında yeni yollar açılmış, eski yolların bir kısmı yeniden onarılmıştır. Ephesos örneğinde olduğu gibi Smyrna da yüzyıllar boyunca var olduğu konumundan, dönemin siyasi ve askeri gerekleri nedeniyle daha stratejik ve daha organize olmuş olarak yeni yerine taşınmıştır. Lysimakhos zamanında şehir surları, anıtsal kamu yapıları, tapınakları ile yeni bir kent olarak şekillenirken dönemin konjoktürüne uygun olarak yeni kurulan kentlere hanedan ailesinin isimlerinin verilirken, Smyrna’nın adı Lysimakhos’un kızının ismi ile Eurydikeia olarak anılacaktır. Ancak kralın ölümünün ardından kentin bu yeni ismi İzmirliiler tarafından benimsenmeyecek ve bu kadim kentin binlerce yıldır kullanıla gelen eski ismi Smyrna kullanılmaya devam edecektir.

Efes Müzesi’nde sergilenen Smyrna’nın Kanatlı İki Nemesisi.

İZMİR, İSKENDER'İN ESERİ

Arkeolojik belgelerle kanıtlandığı gibi MÖ 4. yüzyılın sonu - 3. yüzyılın başında inşa edilecek olan Kadifekale - Kemeraltı eksenindeki yeni kentin kurucusu olarak bu tarihe en yakın zamanda, MÖ 64/3 - MS 24, yaşamış olan Amasyalı Strabon (XIV.1.37) "Smyrna (Bayraklı'daki) Lydialılar tarafından yerle bir edildikten sonra halkı dört yüz yıl kadar köylerde yaşamaya devam etti. Önce Antigonos, daha sonra da Lysimakhos tarafından bir kente toplu olarak yerleştirildiler

ve kentleri şimdiki kentlerin en güzelidir." diyerek Büyük İskender'in komutanları Antigonos Monophtalmos ve Lysimakhos'u işaret ederken, ondan bir süre sonra Plinius (MS 23-MS 79) "İzmir'i İskender yeniden kurdu" diyerek ve bu yazardan yine yaklaşık bir yüzyıl sonra, MS 2. yüzyılın ortasında eserini yazmış olan Pausanias ise doğrudan bu yazıda da konu edildiği gibi, Büyük İskender'i işaret edecektir. MS 2. yüzyılda, uzun süre İzmir'de yaşamış bir entellektüel olan Aristeides de kentin kurucusu olarak bir yandan Büyük İskender'i

işaret ederken diğer yandan da Aleksandria (İskenderiye-Mısır) ve İzmir'i Büyük İskender'in en önemli eserleri olarak tanımlayacaktır. Dikkat edildiğinde kurucusunu Büyük İskender'e bağlayan yazarlar kentin kuruluşundan üç yüzyıl sonra, kentin kuruluşunu Makedonyalı kahramana bağlamaktadırlar. İlk üç yüzyılın yazarlarından kahramanın adını konu eden bir başka dönem kaynağı yoktur.

RÜYANIN YANSIDIĞI SİKKE

MS 2. yüzyılda yazarların konu etmesi ile birlikte günümüze ulaşan az sayıda sikkesi ile temsil edilen İmparator Marcus Aurelius (MS 161-180), III. Gordianus (MS 238-244) ve I. Philippus Arap (MS 244-249) Dönemi sikkelerinin ön yüzünde imparatorların portreleri yer alırken arka yüzlerinde Pausanias tarafından aktarılan öyküdeki İskender'in rüyasının canlandırıldığı görülmektedir. Bu

imparatorların sikkeleri kentin kuruluşuna ilişkin tek somut arkeolojik ve nümizmatik objelerdir.

GÜNÜMÜZ PARASIYLA BENZERLİK

Sikkeleri günümüz Türk Lirası ile karşılaştırmak da mümkündür. Eskinin sikkelerinin ön yüzünde imparatorların profilden bir portresi yer almakta ve bu kabartma imparatorun ismi ve ünvanları ile çerçevelenmektedir. Günümüz paralarında da bilindiği gibi sola doğru Atatürk kabartması yer alırken Türkiye Cumhuriyeti yazısı ile kabartma çerçevelenmiştir. I. Philippus Arap'a ait sikkenin arka yüzünün alt bölümünde sikke darbından sorumlu olan yönetici, Magisrat Epiktetos'un adı yer almaktadır. Yöneticinin adı aynı zamanda günümüz paralarında basım yılını işaret eden tarihle aynı mantık çerçevesinde yer almaktadır.

İZMİR: NEOKOROS UNVANLI ŞEHİR

Roma İmparatorları Marcus Aurelius, III. Gordianus ve I. Philippus sikkelerinin arka yüzünde İzmir'e özgü olan İki Nemesis bir çınar ağacı altında kalkanı, miğferi ve kılıcı ile uyuyan Büyük İskender'in üzerinde tasvir edilmişlerdir. Pausanias'a göre, Büyük İskender'in uyuduğu yer Nemesisler Tapınağı'nın önündeki bir çınar ağacının altı idi. Bu tür kutsal alanlarda çoğu kere karşılaşıldığı gibi, öyküde anlatılan ve sikkede resmedilen çınar ağacı kutsal alandaki, "kutsal" koruluğun bir parçası da olabilir. Çınar ağacı yanında veya

koruluğun içinde Pausanias'ın anlatımından da anlaşıldığı üzere bir de "kutsal" su kaynağı bulunuyordu. Hem III. Gordianus hem de I. Philippus'a ait darpta rüya sahnesi "3 kez Neokoros olan Smyrna" yazısı ile çerçevelenmiştir. Neokoros unvanı, "imparatorluk kültürüne koruyuculuk yapma" anlamına geliyordu ve İzmir bu ünvanı imparatorlar Tiberius, Hadrianus ve Caracalla dönemlerinde birer kez sahip olmuştur. Ünvanın sayısı aynı zamanda ünvanın verildiği kenti diğer imparatorluk kentleri karşısında prestijli konuma getiriyordu. Özellikle de bu ünvana iki kez sahip olan ve yüzyıllardır rekabet içinde olduğu Ephesos ve Pergamon'a karşı.

İMPARATOR SİKKELERİ

Sikkelerin ait olduğu imparatorlara gelince, asıl adı Marcus Antoninus Gordianus olan III. Gordianus MS 225 yılında doğmuş ve sadece 13 yaşındayken imparator ilan edilmişti. 19 yaşında öldürülen imparator, dönem sikkeleri üzerinde yaşı nedeniyle bir genç olarak tasvir edilmiştir. III. Gordianus kendi Muhafız Birliği'nin Komutanı (Praetor praefectus) olan, İzmir'in idari olarak içinde bulunduğu Asia Eyaleti'nde valilik de yapmış olan Timesitheus'un himayesinde, imparatorluğu yönetmeye çalıştı. İktidarda olduğu süreç bir yandan Gothların Tuna Nehri boyunca Balkanlar'da Roma topraklarına diğer yandan da Sasani Kralı Şapur'un, Roma'nın doğu sınırlarına saldırdığı, Suriye ve Antakya'yı tehdit ettiği bir dönemdi. İmparator ve hamisi önce Gothları yenilgiye uğratıp, Tuna'nın ötesine püskürtürlerken, sonrasında da Sasanilere karşı Roma egemenliği yeniden sağlandı. Ancak

Bugün Kadifekale ile Kemeraltı arasındaki modern kentin altında yer alan B. İskender sonrasında kurulan Antik Smyrna'nın yayıldığı alan

hamisi Timesitheus'un ölümü ve ardından onun yerine geçen Ordu Komutanı (praetor) I. Philippus ve askerleri tarafından III. Gordianus öldürülmüştür.

MS 204 yılında Suriye (Trakhonitis-Philippopolis) doğumlu ve bu nedenle de "Arap" lakaplı olan I. Philippus (MS 244-249) Sasaniler ile yaptığı anlaşmanın hemen ardından Roma'ya gitmiş, III. Gordianus'un hastalanarak öldüğünü söylemiş ve onun adına büyük bir cenaze töreni düzenlenmiştir. Roma toprakları MS 3. yüzyılda Balkanlar'dan doğuya kadar tehdit altındaydı. I. Philippus Arap Roma'da olduğu sırada, imparatorluğun Balkanlar'daki sınırı olan, Tuna Nehri'ni bu kez de yerel Dac Kabileleri'nden Carpiler geçti. Bunun üzerine Roma'dan ayrılarak Dacia'ya (Romanya) hareket eden I. Philippus, Carpiler'i yenilgiye uğratmıştır. Ertesi yıl Roma kentinin geleneksel kuruluş tarihinin 1000. yıldönümüydü. Roma kenti ananelere göre Remus ve Romulus tarafından MÖ 753 tarihinde kurulmuştu. Kutlamalar yapılırken, bu kez de Moesia (Sırbistan-Makedonya-Bulgaristan) ve Pannonia'da

(Macaristan-Avusturya-Hırvatistan-Slovenya) isyanlar çıkmış, bu isyanların bastırılması ardından her iki eyaletin başına isyanlar sırasında imparatora yardımcı olan Senatör Decius Vali olarak atanmıştır. Ancak Vali Decius'un Roma topraklarına giren Goth istilacılara karşı zafer kazanılmasındaki rolü nedeniyle ordunun ona itimat ederek imparator olarak görmek istemesi ve askerlerin kıskırtmaları sonucunda Decius ve I. Philippus Arap, İtalya'da Verona yakınlarında karşı karşıya geldiler ve savaşın sonunda I. Philippus yenilerek öldürüldü.

*Nereden bakarsak
bakalım Smyrna/
İzmir bugün 2773
yaşında olan
Roma kentinden
daha eski bir
kuruluş tarihine
sahiptir.*

İzmir'in Hellenistik Dönemin başında yeniden yeni yerindeki kuruluşunda bir süre kente adı verilmiş olan Lysimakhos'un kızı Eurydikeia portresi

ÖNCE SMYRNA VARDI

Kadim Roma kentinin yukarıda sözünü ettiğimiz 1000. kuruluş tarihinden bahsetmişken İzmir'in kuruluş tarihine de göz atabiliriz. Elimizdeki arkeolojik izlere göre 8 bin yılı aşkın bir süredir iskan gören İzmir, batılı mitoloji ve tarih anlatısı çerçevesinde bir antik kaynağa göre MÖ 1130, bir başka antik kaynak Pseudo Herodotos'a göre ise MÖ 1102 tarihinde kurulmuştur. Yani batılı bakış açısı ile bugün İzmir 3150 veya 3122 yaşındadır. Nereden bakarsak bakalım Smyrna/İzmir bugün 2773 yaşında olan Roma kentinden daha eski bir kuruluş tarihine sahiptir.

ÇOK İMPARATORLU SİKKELER

MS 3. yüzyıldaki III. Gordianus ve I. Philippus sikke darplarının öncesinde, İzmir'in kuruluşuna vesile olan rüyayı MS 2. yüzyıl sikkelerinde de görmek mümkün olmaktadır. Antoninus Pius (MS 138-161) ve Marcus Aurelius (MS 161-180) zamanındaki depremlerle zarar gören Smyrna'nın yeniden imarı için gösterilen çabalar üzerine imparatorların portreleri sikkeler üzerine taşınarak bir anlamda kentin yeni kurucuları olarak gösterilmek istenmişlerdir. Bu istek, MS 2. yüzyılda eyalet sikkelerinde tasvir edilen imparator portrelerinin daha sofistike hale gelmesi ile birleşince, Smyrna'da ön yüzünde Antoninus Pius'un portresinin olduğu, arkasında ise bir Biga (iki atlı araba) içinde Hippodameia ile birlikte Pelops'un tasvir edilmesi ile imparator kentin "mitolojik" kurucusuna benzetilmek istenmiştir. Aynı şekilde Marcus Aurelius da İzmir'de MS 177/8 yılında gerçekleşen büyük depremden sonra kentin yeniden

imarına verdiği destek nedeniyle ön yüzünde kendi portresinin yer aldığı sikkede darbının arka yüzüne Büyük İskender'in rüyasının canlandırıldığı sahnenin konulması imparatorun yeniden kurucu sıfatı ile Büyük İskender'e benzetilmek istenmesi ile ilgilidir.

NEMESİSLER KORUR

Pausanias'ın öyküsündeki İzmir'in yeniden kuruluşuna vesile olan Nemesislere gelince, Tanrıçalar için de birkaç cümle kurmak yerinde olacaktır. Nemesisler kentin koruyucusu olarak özellikle MS 2. ve 3. yüzyılda öne çıkmaktadırlar. Nemesislerin kanatlı olarak da tasvir edildikleri görülür. Bu anlamda Nemesis ve Nemesisler sanat tanrıçaları olarak öne çıkarılırlar. Nemesisler ve inancına ilk kez Yunanistan'daki Rhamnos'da ve İzmir'de karşılaşılmaktadır. İzmir'in özelliği iki tane Nemesis'e tapılıyor olmasıydı. Bir değil de İki Nemesis'e tapılıyor olmasının nedeni tartışmalı olsa da en kabul edilebilir görüş Yunanistan'dan İzmir'e gelen göçmenlerin (Aioller ile İonlar) inancıyla, yerli İzmirililerin saygı ile bağlı oldukları Anadolu kökenli Ana Tanrıça'nın yan yana gelmesinden kaynaklanmış olmasıdır.

DOSTLUK ANLAŞMASININ BELGELERİ

Tapınağı, Smyrna Agorası'nın hemen yakınında yer aldığı genel kabul gören Nemesisler, Homonoia sikkeleri üzerinde tek veya kanatlı olarak da tasvir edilmişlerdir. Homonoia adı verilen sikkeler kentler arasındaki değişik nedenlerle ortaya çıkan anlaşmasızlıkları gidermeye yönelik

yazılı olmayan dostluk ve birlik anlaşmasının somut belgeleridirler. Ön yüzlerinde imparatorların portresi yer alırken arka yüzlerinde ise anlaşma yapılan kentlerin simgeleri yer alırdı. İmparator Domitianus (MS 81-96) zamanında Ephesos ile yapılan Homonoia anlaşmasına ilişkin sikkede arka yüzde kente adını veren Smyrna Amazonu, Ephesos Artemis'i ile tokalaşırken tasvir edilmiştir (Resim 10). Smyrna Amazonu yazımıza konu olan III. Gordianus zamanında basılan Smyrna sikkelerinin arka yüzündeki Büyük İskender'in rüya sahnesinin aksine birçok kent ile yaptığı Homonoia sikkeleri üzerinde Nemesis veya Nemesisler yerine Smyrna Amazonu'nun tercih edildiği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte III. Gordianus zamanında Perinthos (Marmara Ereğlisi) ile yapılan Homonoia sikkelerinde Smyrna Nemesis'i'nin de tercih edildiği görülür (Resim 15).

“HİÇBİR İŞTE AŞIRILIĞA KAÇMA”

Smyrna Nemesis'i birçok başka kentle birlikte basılan Homonoia sikkeleri üzerinde görülür. Örneğin Antoninus Pius zamanında Smyrna, Pergamon ve Ephesos arasındaki Homonoia sikkeleri üzerinde Smyrna'nın Nemesis'i, Pergamon Asklepiousu ve Ephesos Artemisi ile birlikte tasvir edilmiştir (Resim 11). İmparatorlar Caracalla (MS 211-217) ve II. Philippus Caesar (MS 244-247) zamanında Laodikeia ile yapılan Homonoia sikkeleri üzerinde de Zeus Laodikenos'un yanında ayakta durur vaziyette Smyrna Nemesis'i görülür. Smyrna Nemesis'i I. Valerianus (MS 253-260) zamanında Hierapolis ile yapılan Homonoia sikkelerinde de

görülmektedir (Resim 13). Caracalla zamanında ise Kayseri ile yapılan Homonoia sikkeleri üzerinde Erciyes Dağı Kayseri'yi temsil ederken bu kez Smyrna'yı Kanatlı Nemesis temsil etmektedir (Resim 12). Smyrna'nın İki Nemesis'i ise Marcus Aurelius zamanında Laodikeia ile yapılan Homonoia sikkelerinde (Resim 14), Commodus (MS 180-193) zamanında Atina ile yapılan Homonoia sikkelerinde Athena'nın karşısında ayakta durur vaziyette (Resim 16) ve I. Valerianus zamanındaki Mytilene, Pergamon, Ephesos ile Smyrna'nın arasındaki bir başka Homonoia sikkeleri üzerinde tasvir edilmiştir. Kısacası Nemesis ve Nemesisler insanlara yaptıkları için vicdan azabı çekmelerini ve tanrıların öç almasını simgelemektedirler. Nemesisleri, Sardisli Ozan Straton'un arkadaşı Artemidoros'a verdiği şu öğütle en iyi anlatmak mümkündür. “Hiçbir işte aşırılığa kaçma”

DÖNEM KAYNAKLARI

Herodot Tarihi, Hazırlayan Azra Erhat, Türkçesi: Müntekim Ökmen, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973.
F. Arrianus, İskender'in Seferleri, Çev: Meriç Mete, İdea Yayınevi, İstanbul 2005.
Pausanias, Pausanias'da Anadolu: Seçmeler, Çev: Bilge Umar, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.
Plutarkhos, Büyük İskender (Eş Hayatlar), Rado Yayınları – Kastaş Kitabevi, İstanbul 2001.
P.A. Aristides, “The Complete Works” Vol. II. Oratione XVII-LIII, Trans. Ch. A. Behr, Leiden 1981.
Strabon, Coğrafya (Anadolu, Kitap XII, XIII, XIV), Çev: A. Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1987.

ÇAĞDAŞ KAYNAKLAR

Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1978.
Cecil John Cadoux, Ancient Smyrna, Basil Blackwell, Oxford 1938.
Christopher Howgego, Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi, Çev. Oğuz Tekin, Homer Kitabevi, İstanbul 1998.
Charles Gates, Ancient Cities, New York 2007.
Ersin Doğer, İzmir'in Smyrnası: Paleolitik Çağ'dan Türk Fethine Kadar, İletişim Kitabevi, İzmir 2006.
Filiz Dönmez-Öztürk, Roma Dönemi Küçük Asya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006.
Oğuz Tekin, Eski Yunan ve Roma Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

İzmir'in Düşlerde Kalan İmarı

Hermann Jansen

İzmir Belediyesi, 1932 yılında, Berlin Aachen Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden Prof. Hermann Jansen'in, şehrin imar planlarını hazırlamasını ister. Jansen'in; en fazla üç kat imar, ulaşımda deniz yolu ve tramvay, şehir müzesi, sahil bandının sadece yayalara ayrılması ve Kordon'daki trafiğin denizden 150 metre içeride başlatılması, yeşil alan miktarının baskın oran olması gibi içerik taşıyan çalışması hayata geçirilemez. Çünkü, İzmir Belediyesi'nin o dönem, Jansen'in, hazırlayacağı imar planları için talep ettiği 30 bin lirayı karşılayacak bütçesi yoktur!

13 Eylül 1922 günü öğleden sonra başlayan büyük yangın, İzmir'in en zengin ve mamur kentsel merkezini oluşturan büyük bir alanı yok etti. Yangın sonrası incelemelerde bulunan I. Kolordu Komutanı İzzettin Paşa'nın hazırladığı raporda, 20-25 bin civarında yapının tahrip edildiği kaydediliyor. İzmir İstatistik Müdüriyeti tarafından hazırlanan ve Mart 1923'te açıklanan verilere göre, İzmir'de mevcut 42.495 binadan 14.004'ü tamamen yanmış, geriye sadece kentin kenarları ile ortası yanmış koca bir delik kalmıştı.

Yangın, kıyı boyunca yaklaşık iki buçuk kilometre uzunluğunda ve bir kilometre derinliğinde bir bölgeyi etkilemişti ki, bu da yaklaşık 2,5 milyon metrekarelik bir alanı kapsamaktaydı. Söz konusu alan, kentin Türk ve Musevi mahalleleri dışında kalan bölümünün dörtte üçüydü. Cumhuriyet İzmir'inin yöneticilerinin önündeki en önemli sorun, bu yangın alanının imarıydı. İzmir Belediyesi, İzmir'in imar planı için, İstanbul imar planını hazırlayan Fransız mimar ve kent tasarımcısı Henri Prost'un

denetiminde çalışacak olan Rene ve Raymond Danger Kardeşler ile anlaştı. Danger Kardeşler, İzmir İmar Planı'nı, Eylül 1924'de tamamlayarak İzmir Belediyesi'ne teslim etti. Ancak, 1925'de İzmir Belediye Meclisi'nde kabul edilen planın, 1930'ların başlarına gelindiğinde çok az bir bölümü hayat bulabilmişti. 1926'da Gazi Bulvarı açılmış, Cumhuriyet Meydanı'nın açılması için düzenlemelere girilmiş, meydana açılan diğer caddeler belirginleşmeye başlamıştı. Fakat 1931'de İzmir Belediye Başkanı seçilen Dr. Behçet

Salih Uz'un belirttiğine göre, sahip olduğu bütçeyle rutin hizmetleri bile zar zor yürüten belediyenin, imar planını uygulayabilecek bir ödenek bulabilmesi pek mümkün görünmüyordu. 1929'da kentin çeşitli eksiklerini gidermek için borç olarak İş Bankası'ndan alınan 2 milyon lira, ekonomik krizin etkisiyle eriyip gitmiş, geride belediye bütçesine ağır bir yük bırakmıştı. İzmir Belediyesi, Cumhuriyet Meydanı'na dikilmek üzere İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica'ya ısmarlanan, Gazi Heykeli için yapması gerekli ödemeler konusunda bile zorlanmaya başlamıştı. Bunların yanı sıra yangın alanında, parsellenerek konut ve iş alanı olarak ayrılan arsaların satışları da iyi gitmiyordu. Arsaların satılanlarının çok azında bina inşa edilmiş, bir kısım arsa da paraları ödenemediği için belediyeye geri dönmüştü. Behçet Salih Uz, 1931 yılında devraldığı belediyenin durumunu, yıllar sonra şöyle özetlemiştir: "Şehrin büyük kısmı yangınla tahrip olmuş, nüfusu yarı yarıya azalmıştı. İktisadi durum kötü idi; bunun neticesi olarak belediye bütçesi 2.500.000 liradan 800.000 liraya düşmüştü. Devlet tarafından belediyeye cüzi bir ikraz yapılmıştı, fakat bu ancak belediye memurlarının maaşlarını ödemeye kâfi gelmiş ve borç yükünü arttırmıştı. İflas halinde bulunan İzmir ancak en basit ve en esaslı amme hizmetlerini idame ettirebilmekteydi. 1922 ila 1930 arasında bir tek yeni yol, Gazi Bulvarı yapılabilmisti. Yangından sonra bir Fransız mütehassısı tarafından hazırlanmış olan yeni şehir planı tatbiki yolunda hiçbir şey yapılamamıştı ve yapılamazdı da". Bu durumda belediyenin şehrin tam ortasında heyula gibi duran,

gün geçtikçe şehrin sağlığını ve asayişini daha fazla tehdit eden harabe dolu alanı imar etmek için yeni arayışlara girmesi kaçınılmazdı. Nitekim İzmir Belediyesi, 1932 yılı başlarında Hermann Jansen ile ilişki kurarak, kendisinden İzmir imar planını realize etmesini ve İzmir'in yaşadığı plan sorunlarına bir takım öneriler üretmesini istedi. Berlin Aachen Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde görevli olan Prof. Hermann Jansen (1869-1945), 1928 yılında Ankara imar planı için açılan yarışmayı kazanmış ve planı hazırlamak amacıyla İmar Müdürlüğü ile sürekli ilişki içinde Ankara'ya gidip gelmeye başlamıştı. Behçet Uz, bu geliş gidişlerini fırsat bilerek Jansen'i İzmir'e davet etti. Jansen, şehirde incelemeler yapacak, gözlemlerini mevcut Danger planı ile karşılaştırarak planın düzeltilmesi gereken yönlerini rapor edecek ve ayrıca kendisine yazılı olarak İzmir'in beledi sorunları hakkında kendisine yöneltecek olan 25 soruyu yanıtlayacaktı. Bunun karşılığında İzmir Belediyesi Hermann Jansen'e 300 lira ödemede bulunacaktı. 13 Nisan 1932'de İzmir'e gelen Hermann Jansen, Belediye Başkanı Behçet Salih'le birlikte Göztepe, Kokaryalı, Kadifekale, Buca, Gazi Bulvarı, Kordon ve Gazi Heykeli'nin dikileceği alanda incelemelerde bulundu. İzleyen günlerde Halkapınar, Mersinli, Bayraklı, Turan ve Karşıyaka'yı gezen Jansen, yaklaşık bir hafta boyunca İzmir Belediyesi Fen İşleri Müdür vekili Behçet Bey ile mevcut imar planı üzerinde çalıştı. Hermann Jansen incelemelerinin sonucunda hazırladığı raporu ve sayısı 31'e çıkarılmış olan soruların cevaplarını 19 Nisan'da Belediye Başkanı Behçet Salih'e sundu.

HERMAN JANSEN'İN İZMİR İMAR PLANI RAPORU

Jansen'in kısmen uygulanmakta olan Danger-Prost Planı hakkındaki cevabı kısa ve netti; bir kentin gereksinim duyduğu genel inşaat planının estetik ve sıhhi özelliklerinin yanında iktisadi olması gerekirdi. Hâlbuki mevcut plan bu gereksinimlerden hiç birine

Dr Behçet Salih (Uz)

sahip değildi. Bu nedenle gayri sıhhi ve çağdaş ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olan bu planın uygulaması için yapılacak her masraf israf olarak kabul edilmeliydi. Gerçekleşmesi için en az 20 Milyon lira ya ihtiyaç duyan bu planda açılması önerilen geniş caddelerin biraz daraltılması bile belediyeye bir-iki milyon lira kazandırabilirdi. Gazi Meydanı'nda yapılacak küçük değişiklikler bile 8-10.000 lira tasarruf sağlayabilirdi. Jansen'e göre 900.000 lira bütçeye sahip İzmir Belediyesi'nin hiçbir şekilde

gerçekleştirme şansı bulunmayan bu plan olduğu gibi kenara bırakılmalı ve İzmir şehrini estetik, sıhhi ve iktisadi olarak kavrayacak yeni bir plan hazırlanmalıydı. Gerçekte Jansen'in, Danger - Prost planı hakkındaki düşünceleri pek o kadar şaşırtıcı değildi. Çünkü Geometriciciler olarak adlandırılan ve bu nedenle de planlarında birbirini simetrik olarak

kesen caddelere ve simetrik tasarımlı meydanlara yer veren Danger ve Prost'un aksine Jansen, tarihi ve doğal çevreyi ön plana çıkaran Camillo Sitte okulunun bir üyesiydi. Jansen'in kendisine yöneltilen sorulara verdiği yanıtlar, nasıl bir kent anlayışı öngördüğünü ortaya koymaktadır. Bunlardan bir kısmını, eğer gerçekleşmiş olsaydı İzmir'in

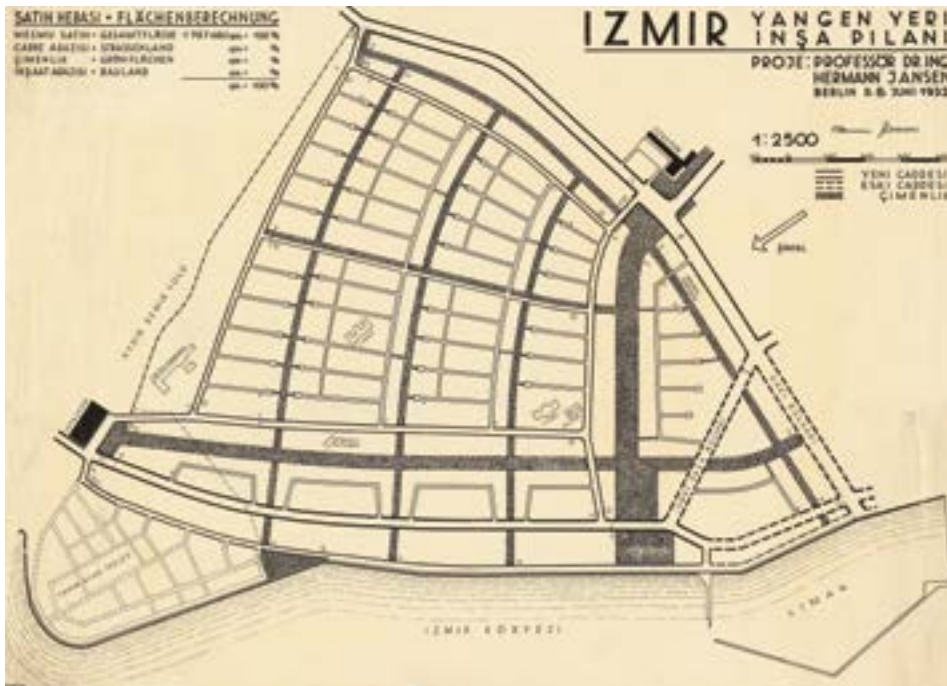
görüntüsü ne olurdu düşüncesini aklımızda tutarak özetleyelim.

BİNALARDA EN FAZLA ÜÇ KAT

Jansen'e göre nüfusu çok kalabalık kentlerde bile çok katlı apartmanların inşası doğru değildi. Hele İzmir gibi sıcak kentler için bu tip binalar tamamen sakıncalıydı. Ancak çevre binalardan yeterli oranda ayrılmış, avluları bahçe haline getirilmiş, bugün site olarak kabul edilen apartmanlara izin verilebilirdi. İkametgâh olarak kullanılacak binalar en fazla üç kat olmalıydı. İzmir'in yüksek yerlerinde çok güzel bir manzara oluşturan tek katlı evler en doğru inşaat biçimiydi. Geniş cadde ve bulvarlarda yapılacak binalar iki, en fazla üç katla sınırlandırılmalıydı. Bunların üzerlerine kule ve benzeri eklentilere izin verilmemesi gerektiği gibi, çevre binalarla uyum içinde olmasına özen gösterilmeliydi. Dar sokaklardaki binalarda ise tek kat, nihayet iki kat yeterliydi. Böylece kent her yönden hava alabilecek sağlıklı bir konuma kavuşacaktı. İzmir'in yüksek kesimlerinde, depreme hassas olması nedeniyle apartman türü inşaatı uygun bulmayan Jansen, güzel bir görüntü oluşturacak şekilde tek katlı evleri önermekte, toplu konuttan anlaşılının, dikey değil, birbirine bitişik – o da en fazla sekiz tane olmak üzere – haneler olması gerektiğinin altını çizmekteydi. Bir kent için en önemli konulardan birinin ulaşımın kolay ve ucuz yapılabilmesi olduğunu belirten Jansen, kalabalık halk kitlesinin ulaşımında özellikle kısa mesafede en uygun aracın elektrikli tramvay olduğunu savunmaktaydı. Jansen uzun mesafeler için otobüs kullanımını öneriyor ve İzmir Körfezi içinde vapur kullanımının yaygınlaştırılması

*Danger Yangın Yeri İmar Planı
(Technische Universität Berlin Architekturmuseum)*

*Hermann Jansen Yangın Yeri İmar Planı Önerisi
(Technische Universität Berlin Architekturmuseum)*

gerektiğine işaret ediyordu. Doğal olarak da iskelelerin kurulacağı yerler dikkatle seçilmeli, insanların vapurlara kolayca ulaşım sağlayabilecekleri ortam yaratılmıyordu. Sahil kenarlarının nakliye araçlarından kesinlikle arındırılması gerektiğini vurgulayan Jansen, buraların gezinti ve dinlenme alanları olarak tahsis edilmesi gerektiğinin altını çizmekteydi. Jansen, bulvarlara gerektiğinden fazla önem verildiğine dikkat çekmekte, bulvarların giderek insanlara değil taşıtlara hizmet vermeye başladığını vurgulamaktadır. Yuvarlak meydanlar da masraflı yüksek, işlevleri düşük olacağından fazla yer bulmamalıydı. Trafik özellikle birbirine paralel sokaklarda, tek yönde işlemeliydi. Sokaklarda öncelik yayalara verilmeli, yayaları yağmurdan ve güneşten korumak amacıyla ağaç dikimine ağırlık verilmeliydi.

PARKLAR VE AĞAÇLANDIRMA

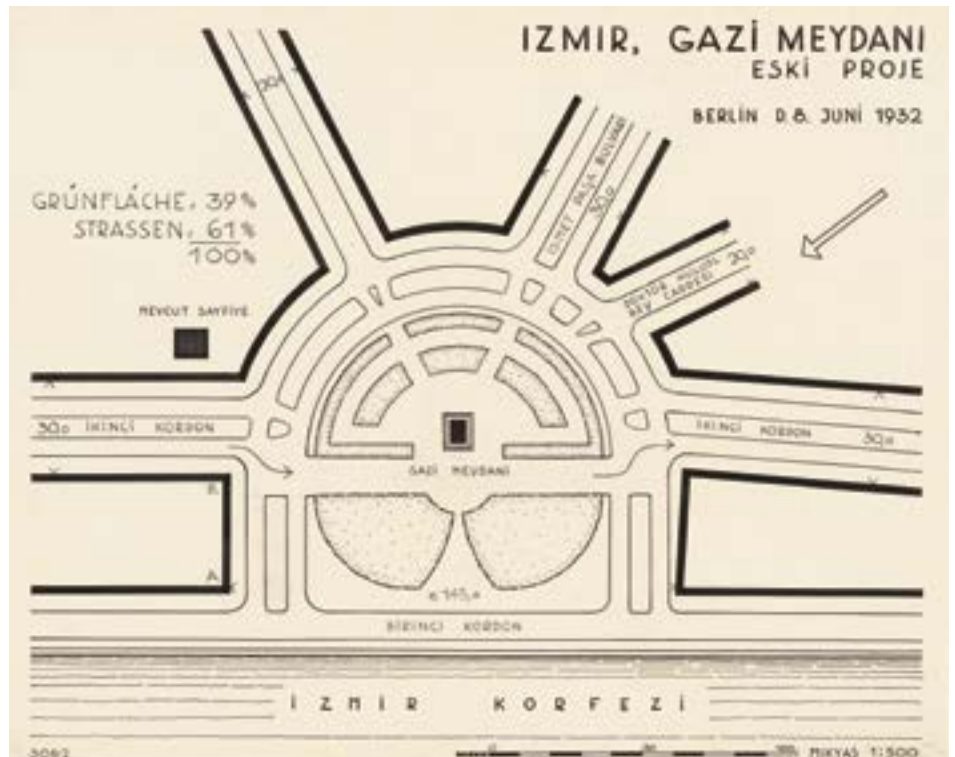
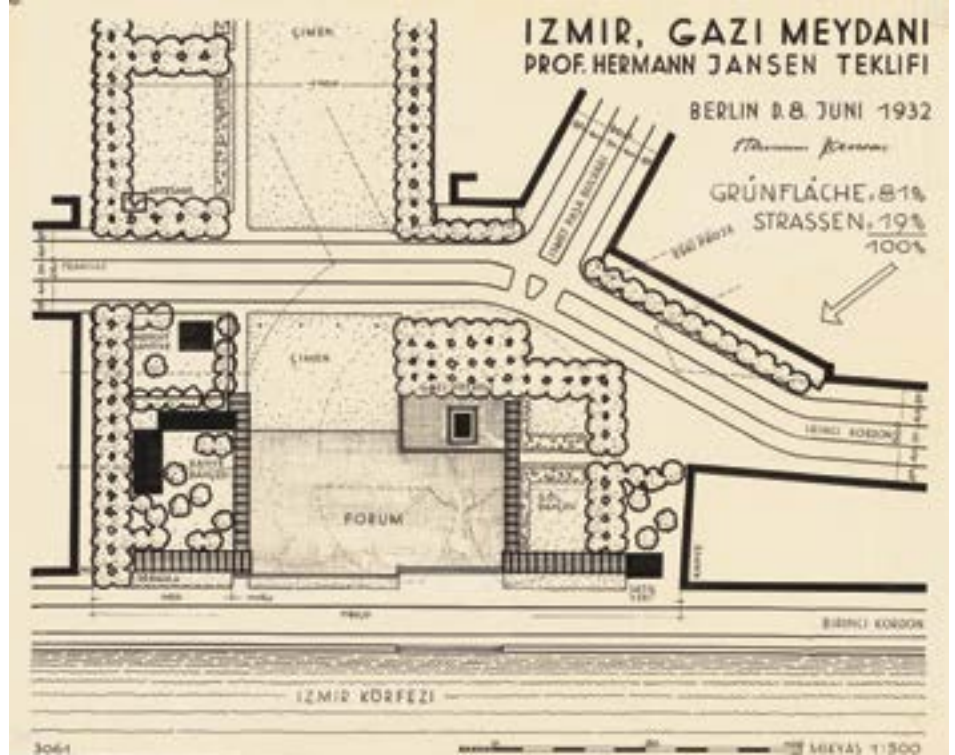
Jansen kent içi ağaçlandırmaya ve parklara özel önem vermektedir. İzmir’de mezarlık alanlarının, ağaçları korunarak park haline getirilmesini son derece isabetli bulan Jansen, evlerin ve sokak çevrelerinin ağaçlandırılması gerektiğini belirtmekteydi. Jansen’e göre, bataklık alanların kurutulmasında da yine geçerli olabilecek yöntem, çöp ve molozlarla doldurularak okalipütüs ve çam ağaçlarıyla donatılması olacaktı.

MÜZE VE TİYATRO BİNALARI

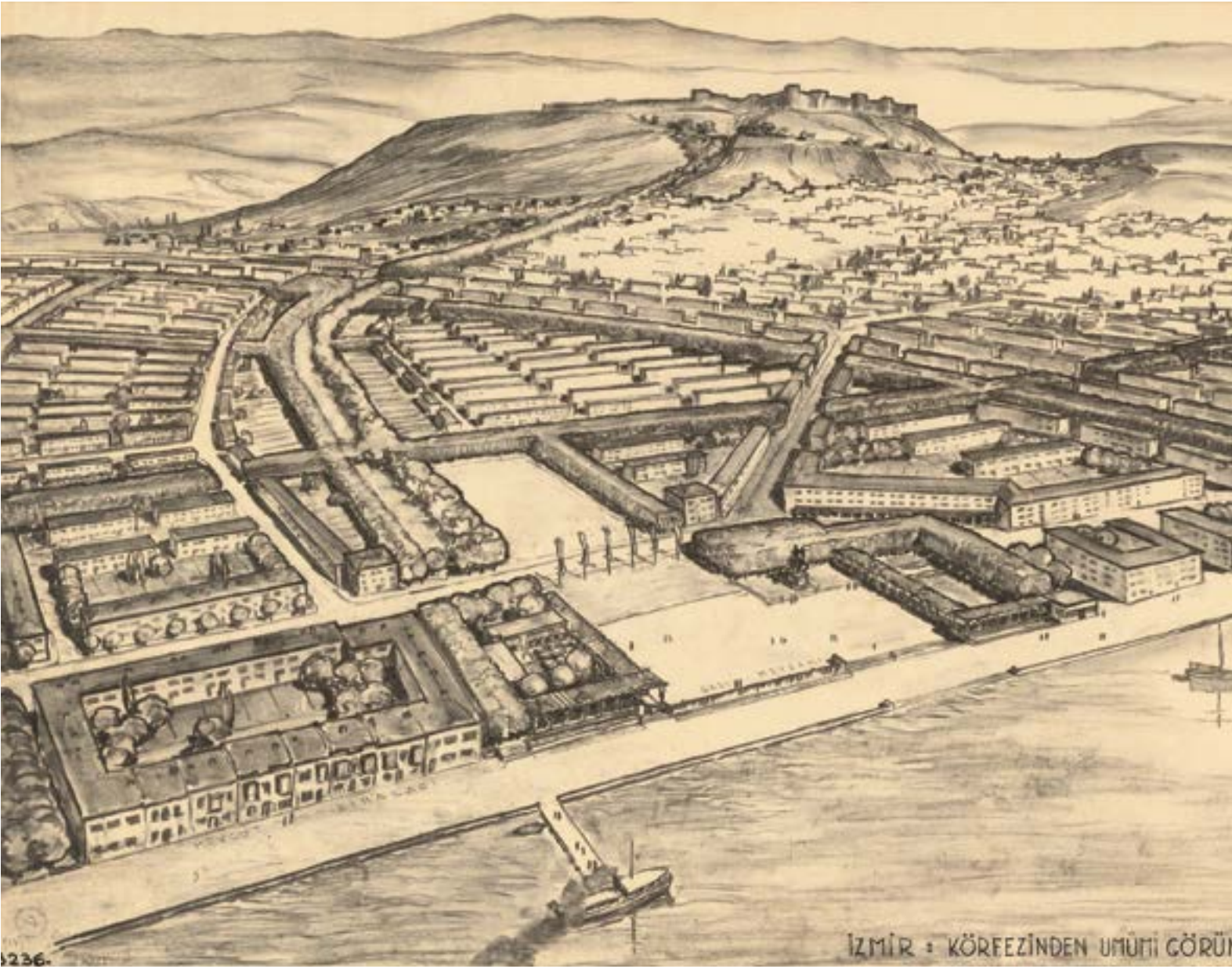
Kurulması düşünülen kent müzesi için kendisine yöneltilen soruya, tarihi eserlerin tarihi binalardan sergilenmesini doğru bulduğu yolunda cevap veren Jansen,

İzmir’de böyle bir binanın tahsis edilememesi durumunda geçici olarak en uygun yerin hapishane olduğunu belirtmektedir. (Cezaevi o dönemde, günümüzde Konak katlı otoparkının bulunduğu yerdedi.) Buna karşın çağdaş müzecilik esaslarına göre yeni

bir bina inşa edilecekse, inşa edilecek olan müze binası için merkezi bir yerin seçilmesi önemliydi. Tiyatro binası içinse kolay ve ucuz ulaşılabilir, ancak sessiz bir yer tercih edilmeliydi.

(Technische Universität Berlin Architekturmuseum)

DENİZ BANDI

Jansen, İzmir’de deniz sahilinin motorlu taşıma araçlarına açık olmasını eleştirmekteydi; ona göre sahil bandı halk için gezinti ve dinlenme mekânlarına ayrılmalı, deniz hamamları artırılmalı ve buralarda denize girecek olanlar için yeterli ağaçlandırma yapılmalıydı. Kordon üzerinden akan trafiğin 100-150 metre geriye alınmasını öneren Jansen, yangın yerinin yarattığı boşluğun bunu kolaylaştırdığını ifade ediyor ve geç kalınmadan, yani yeni binalar

inşa edilmeden yolun bir an evvel açılmasını öneriyordu. Böylece Gazi Heykeli’nin çevresi de tam bir dinlenme alanı haline gelecekti. Bunların dışında, İzmir’de sel baskınları, kanalizasyon ihtiyacı, içme suyunun temini, yeni tren garının yeri, genel kent temizliğinin sağlanması gibi pek çok konuyla ilgili önerilerin sıralandığı Hermann Jansen raporu, hemen Türkçeye çevirilerek kamuoyuna sunuldu. Rapor hakkında kendisiyle görüşen gazetecilere açıklamada bulunan Belediye Başkanı Dr. Behçet Salih’e göre, “çok yararlı

fikirler” taşıdığını söylediği raporun asıl önemi, zaten büyük ölçüde vazgeçilmiş olan Danger-Prost Planı’na son darbeyi vurmasıydı. Behçet Salih yapılmakta olan işlerin, tutulan yolun isabetli olduğunu bir mütehassısın ağzından duymakla memnuniyet içine girdiğini belirtiyor, Jansen’in karmaşık işlerden ziyade basit, fakat çok faydalı ve o kadar da iktisadi olan yaklaşımının İzmir gibi belediyesi fakir olan şehirlerin en karlı yolu olacağı düşüncesinde olduğunu altını çiziyordu.

SONUÇ

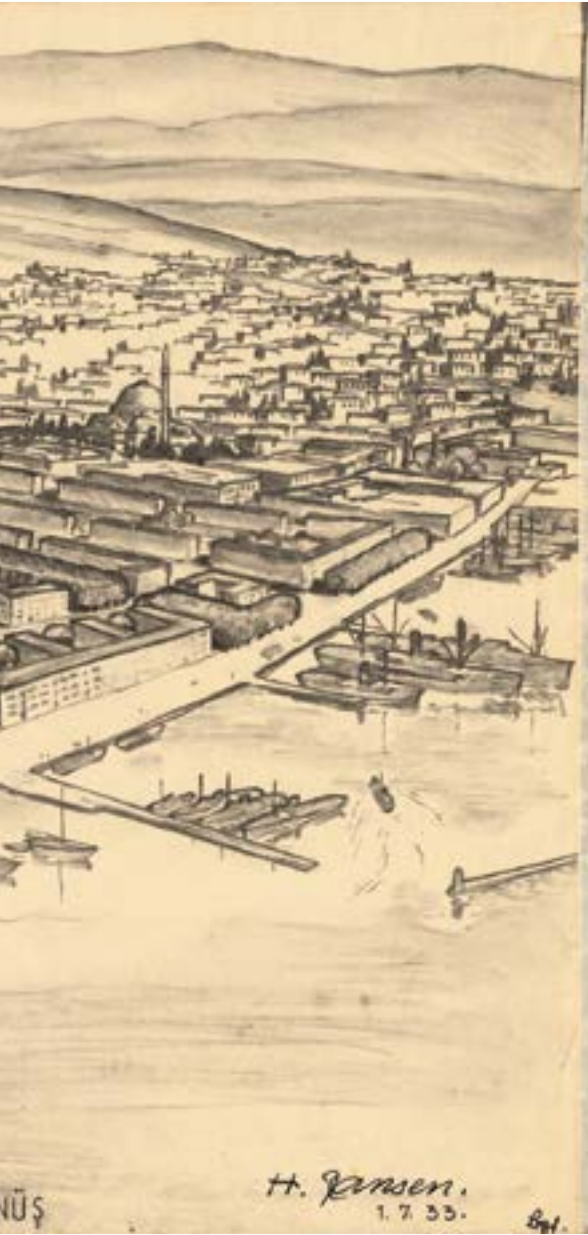
Hermann Jansen'in raporu 15 Mayıs 1932 tarihinde İzmir Belediye Meclisi'nde görüşüldü. Dr. Behçet Salih'in Jansen'i övücü açıklamalarının, Belediye Meclisi tarafından da benimsendiği anlaşılıyor. Hermann Jansen 20 Nisan'da İstanbul'a doğru yola çıktı. Burada gazetecilere verdiği demeçte; İzmir'in güzel bir şehir olduğunu ve imara uygun bulunduğunu belirttikten sonra şunları söylemişti:

“Şehir küçük olmakla birlikte genişlemeye elverişlidir. Rıhtımı ve sanayi mıntıkası için arazisi vardır. Belediye Reisi Doktor Behçet Salih Bey çalışkan bir gençtir. Fikirlerini çok beğendim. İzmir'de az zamanda dört bin ağaç dikilmiştir. Evleri şekil ve uyum itibarıyla İstanbul'dan çok iyidir. Yakında rekz edilecek Gazi Heykeli'nin etrafındaki meydanlığın uzunlamasına olmasını tavsiye ettim.” Jansen'in İzmir Belediyesi'yle olan ilişkisinin bir süre daha devam ettiği anlaşılıyor. Nitekim Jansen'in, günümüzde Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi'nde bulunan İzmir'in planlanmasına ait çeşitli

çizimleri, Haziran 1932 ve Temmuz 1933 tarihlerini taşımaktadır. Ancak Jansen'in İzmir'in imar planını hazırlamak için İzmir Belediyesi'nden talep ettiği 30.000 lira çok bulunmuş ve bu yüzden kendisinden vazgeçmişti. Kısa süre sonra İzmir Belediyesi, yine bir başka ünlü kent plancısı Le Corbusier ile on yıllık bir zamana yayılacak olan bağlantı kurmuştur.

Kaynaklar:

- *Ahenk gazetesi, 30 Mart 1923.
- * İzmir Belediyesi 1931 Senesi Riyaset Raporu, s. 24 (basılmamış).
- * A. H. Hanson, “Belediye İdaresi İstanbul, İzmir, Kayseri”, Mahalli İdareler Hakkında Etüdler, Ankara, 1955, s.118.
- * Bkz. Gönül Tankut, Bir Başkentin İmarı: 1929-1939, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1993.
- * Yeni Asır, 7 Nisan 1931.
- * Anadolu, 26 Nisan 1932.
- * Yeni Asır, 14 ve 15 Nisan 1932.
- * Yeni Asır, 19 Nisan 1932.
- *Yeni Asır, 20 Nisan 1932.
- *Anadolu, 21 Nisan 1932.
- * Yeni Asır, 26 Nisan 1932.
- *(APİKAM) İBMZD, no. 6, (15.5.1932), s.829-837.
- * Anadolu, 24 Nisan 1932.

*Hermann Jansen'in İzmir Planı Önerisi
(Technische Universität Berlin
Architekturmuseum)*

*Hermann Jansen'in Gazi Meydanı
Önerisi
(Technische Universität Berlin
Architekturmuseum)*

Doç. Dr.

Filiz

ADIGÜZEL TOPRAK

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmirlilerin hafızalarında yer edinen mekanları, minyatür sanatı aracılığıyla imgelerimizde...

Minyatürde de Bir Başka Güzel

Küratörlüğünü yaptığım 'Hâfıza Mekânları, Smyrna /İzmir' adlı sergi, yaşadığımız şehir İzmir'e büyüdü dünyanın içinden bakmayı hedefledi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi'nin taşındığı Narlıdere Kampüsünde gerçekleştirilen ve Nafi Gural Sanat Galerisi'nin üçüncü sergisi olan 'Hâfıza Mekânları, Smyrna /İzmir, şehre ilişkin farklı bir bakış açısı sundu.

Ayşe Yılmaz Öztürk

HAFIZA YOLCULUĞU

Dış dünyanın nesnel görüntüsünü resmetmeyi reddeden bir görme biçimini temsil eden minyatürler eşliğinde izleyiciyi, Smyrna/İzmir'e ait tarihî ve sıradan mekânlar üzerinden bir hâfıza yolculuğuna çıkarmayı hayal ettik. Bu noktada sergi, sıradan olanı yücelten bir tavırla, bireylerin ve şehrin geçmiş anlatısını yeni baştan yaratma ve 'görünen'i değil, 'hatırlanan'ı tasvir etme amacını güttü.

'Hâfıza Mekânları, Smyrna /İzmir', Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Tezhip Ana Sanat Dalı'nda eğitim gören lisans ve yüksek lisans öğrencilerimin klasik minyatür anlayışından ilham alarak ürettikleri eserlerle oluştu. Sanatçılar eserlerinde, 'şehir ve hâfıza'/'mekân ve hâfıza' konuları üzerinden, dönüşüm içindeki bir şehre, İzmir'e dair yeni söylemler geliştirdiler.

'Hâfıza Mekânları, Smyrna /İzmir'in kataloğundaki giriş yazımdan kısa bir alıntı, serginin düşünsel arka planı ile ilgili daha aydınlatıcı olacaktır:

Bir şehrin hâfızasını keşfe çıkmak, o şehrin mekânlarını tek tek dolaşmak, sessiz duvarlara dokunmak, gölgelerin peşi sıra 'anlam'ın dehlizlerine dalmak, cazibeli ve gizemli ancak bir o kadar da tehlikeli bir iş gibi görünmektedir. Sınırları, unutmanın (oblivion) kodlarıyla çizilen hâfıza mekânlarında, geçmişin gerçek olmayan imgeleriyle karşılaşma ihtimali ya da onlarla yüzleşmek fikri midir korkutucu olan?

Kişisel tarihe atıfta bulunmayan bir mekânda çağrışan herhangi bir imge, mekânı duyumsamak arzusundaki bireyi boşluğa iter ve yalnızlaştırır.

Modern çağın batılı seyyahları için 'Smyrna', şimdiki zamanda 'İzmir',

Esra Dereli

Yusuf Korkmaz

Filiz Adıgüzel Toprak

tarihi boyunca farklı uygarlıklar, dinler, kültürler ve hayat hikâyelerini içinde barındıran bir şehir olarak, sıradan olanın saf hâlini yansıtan hâfıza mekânlarıyla doludur. İhtenksiz bir ihtişam ve kaosun karşısında sıradanlığın saf hâli, İzmir'in hâfıza mekânlarında kendini gösterir. Doğu ile Batı'nın buluştuğu, Homeros'un yurdu, Osmanlı'nın renkli liman şehri İzmir'in çok-dinli, çok-kültürlü ve çok-uluslu hâfıza mekânlarında birikmiş saf/sıradan anılarda, çok katmanlı ve çizgisel olmayan bir kronoloji akar. 'Hâfıza Mekânları, Smyrna /İzmir', sıradan olanı yücelten bir tavırla, bireylerin ve şehrin geçmiş anlatısını/görsel tarihini yeni baştan yaratma ve 'görünen'i değil, 'hatırlanan'ı tasvir etme niyetindedir.

BÜYÜLÜ DÜŞ DÜNYASI

Genellikle yazılı bir metni betimleyen ve günümüzde "kitap resmi" olarak da anılan bu resim biçimi, yüzyıllar boyunca İslam dünyası hükümdarlarının saraylarında en zengin örneklerini vermiştir. Konularını, kahramanlık destanları, aşk hikayeleri, mitolojik hikayeler ve masallar gibi dönemlerinin sevilen edebi türlerinden ve zaman zaman da

günlük hayattan, şehirler, mekânlar ve mimariden alan minyatürlü kitapların her biri başlı başına güçlü düş dünyalarının ürünleridir. Bir minyatüre baktığımızda, tek merkezli bakış açısından görmeye alışık olduğumuz bu dünyaya ait olmayan biçimler, mekânlar ve renklerle karşı karşıya kalırız. Bu farklı görsel dil izleyiciyi bir anda ele geçirir ve büyümlü bir düş dünyasının içine bırakır.

Sevde Şimşek

İzmir'e ait tarihi ve sıradan mekanlar üzerinden bir hafıza yolculuğu...

Süreyya Uyan

Selin Erdem

Minyatür

Bir kitap resimleme biçimi olan "minyatür"ün kökleri Antik Çağ'a kadar uzanır. "Minyatür", Batı'nın Ortaçağ'ında çok sevilir, çok üretilir, ilerleyen zamanda farklı üslûp ve işlevlerle günümüze kadar gelir. "Minyatür"ün, Orta ve Yakın Doğu'da, İslâm dinini kabul etmiş coğrafyalardaki serüveni ise masalsıdır ve yüzyıllar boyunca kendine özgü geleneksel bir dille kitabın içinde asıl biçimine ulaşır.

Hasan Avni Koçak

Hüsnü Çakar

Yeşim Göktepe

Ve Şehre Kuklalar Gelir...

Kukla sanatının en özgün örnekleri bir kez daha İzmirli ile buluşuyor. Anadolu kültürünün kadim gelenekleri arasında yer alan kuklaların, dünya genelinden seçilen örnekleri, Mart ayı süresince, 14. İzmir Uluslararası Kukla Günleri'nde, şehrimizde sahne alacak.

Kukla... Sahnelerin özgür ruhlu, yaramaz çocuğu. Çocukların en iyi arkadaşı, büyüklerin kimi zaman neşe kaynağı, kimi zaman akıl hocası. Kuklanın insanın en eski sanatsal üretimlerinin arasında olduğu bilinir. Mağara duvarlarındaki kadim resimlerin yanında ateşten yararlanan ilk insanların ellerinden duvara yansıttıkları gölge figürler vardı der, kimileri. Çamurdan yaptıkları minik heykellerle anlatırdı öykülerini ilk öykü anlatıcılar. Sonraki binlerce yıl da hiç ayrılmadı insanın yanından kukla. Bazen eğitti, bazen dinsel öyküler anlattı, bazen de eğlendirdi içinde bulunduğu toplulukların üyelerini. Kimi zaman da kendilerinin söyleyemediklerini söyledi ona insan dostları. Kuklalara kimse kıyamazdı tabii. O da yeri geldi en ağır eleştirileri yöneltti en acımasız yöneticilere. Masallar da, destanlar da, açık saçık öyküler de, politik ya da toplumsal eleştiriler de onun ağzından dillendirildi asırlar boyu.

EVRENSEL SANAT

Asya'da doğdu, büyüdü ama hiç yerinde duramadı. Hep gezdi dünyayı, gezerken de kılıktan kılığa büründü; gölge oldu, eldiven formuna büründü, sopaların üstünde belirdi, iplerin ucunda sallandı. Büyük aileler kurdu; Avrupa el kuklası ailesi gibi. "İbiş"imiz de bu ailenin bir üyesidir. Bizim topraklarda "Kolkorçak" oldu, "Çadır Hayal" oldu ama en sevileni "Karagöz" oldu. Zorluklar yaşadı... İnsan dostları sinema, televizyon gibi yeni dostlar bulup ona biraz sırt çevirince pes etmedi.

TOPLU SANAT YAPITI

20. yy'ın ortalarında anladığı çok farklı yöntemler bulması gerektiğini yeniden sevdirmek için kendini. Geleneksel hali onu yaşatmaya yetmeyecekti. Kırdı binlerce yıllık kabuğunu, başka sanatlarla iş birliği yapmaya başladı. Tiyatro zaten onun işiydi. Müziği de hep kullanmıştı. O zamana değin

perde arkasında kalmış oyuncusunu kendisiyle birlikte sahneye çıkmaya zorladı. Dans etmeye, resim çizip, heykel yapmaya başladı sahnede. Kendi geleneksel anlatım araçlarına diğer tüm sanatların araçlarını da kattı. Artık sahneye aynı anda birden çok kılıklı çıkmaya başlamıştı ve tüm diğer sanatlardan da yararlanır olmuştu. Teknolojinin gelişmesiyle gösteri dünyasının kazandığı her yenilikten önce o yararlandı. Ustalara hep saygı duydu ama usta – çırak ilişkisiyle oluşan eğitimle bu işin yürümeceğini anladı. Çağa ayak uydurdu ve diğer sanatlar gibi onun da okulları açıldı. Yepyeni bir kukla vardı karşımızda; hızla gelişen ve her gün kendini daha çok sevdiren. Kuklanın kısa özgeçmişi böyle. Gelelim bize...

KUKLAYI ÇOK SEVDİK

Kuklanın en sevildiği coğrafyalardan biri oldu çağlar boyunca Anadolu. Çocuğuyla, büyüğüyle bu toprakların insanı çok sevdi onu. Üzüntüsüne, sevincine, kızgınlığına,

merakına onu elçi kıldı anlatsın duygularını, düşüncelerini diye. Sonra, tüm diğer kuklalar gibi bizim kuklamız da zor zamanlar yaşamaya başladı. Yenik düştü modern ve gösterişli eğlence araçlarına. İşin kötüsü, batılı kukla gibi yenileyemedi bizim kuklamız kendini. Çağa ayak uyduramadı pek. Yaşayabilmek için çocuklara sarıldı dört elle ve onları eğlendirmeye başladı. On yılları böyle geçti. Bugün hala bizde kukla, batılı modern ülkelerdekine aksine, çocuk eğlencesi gibi algılanıyorsa biraz; bu, o günlerin mirasıdır. O günlerden sonra gelişemedi, serpilemedi. Bir okulu bile olamadı. Hatta, unutulmaya yüz tuttuğu çok zamanlar oldu. Geleneksel kuklalarımızdan Karagöz'e (çoğunlukla, başkaları sahip çıkar ve dünyaya kendilerininmiş gibi tanıtırlar endişesiyle) müzeli bir değer olarak sahip çıkanlar oldu elbette. Ama ona toplumsal entegrasyonunu geri kazandıracak tek bir çaba gösterilmedi. İbiş için bu kadarı bile yapılmadı.

14 YILIN HEYECANI

İşte 14 yıl önce İzmir'de bir kukla festivali düzenlemek fikri ortaya çıktığında durum buydu: Bizim kuklamız değersizleştirilmiş, batıdaki modern kukla ise hiç tanınmıyor. İkisi birbirinden büyük eksiklik. Dünyanın en hızla devinen ve gelişen sanatı kukladan yoksunuz ve kültürel değerlerimizden birini kaybediyoruz. Yapmamız gereken şuydu: modern kukla sanatının geldiği noktayı göstermek, tanıtmak ve bizim kuklamıza ait olduğu yere geri dönüş şansı vermek. Böyle başladık.

MODERN KUKLA İZMİR'DE

Modern kukla sanatının en etkileyici örneklerini taşıdık İzmir'e yıllarca ve böylece kukla sanatının dünyada sahip olduğu saygınlığı sergiledik. Bizim kuklamızı da hiç ihmal etmedik, bulabildiğimiz kadarıyla iyi örnekleriyle onu dünya kukla vitrinine çıkarmaya çabaladık. Başlangıçtaki bir öngörü doğru çıktı; İzmir modern kuklayı tanıdıkça çok sevdi. İzmir'in sosyokültürel yapısına çok uydu kukla. Kuklanın özgür ruhu İzmir'in Akdenizli rahat yaşam biçimiyle öyle güzel örtüştü ki.

Flunker-Almanya

Komedi sirki-İtalya

Kukla, salonları sevdiği kadar sokakları da sever. Bu kentin sokaklarındaki yaşamı çok seven İzmirli de sokaklarda kukla görmeyi çok sevdi.

Kukuriku-Poland

İZMİR’İ DÜNYAYA TANITTIYOR

Kukla, salonları sevdiği kadar sokakları da sever. Bu kentin sokaklarındaki yaşamı çok seven İzmirli de sokaklarda kukla görmeyi çok sevdi. Üstelik böyle sanat etkinliklerine çok gereksinimi olan bir kent olarak, İzmir’i dünyaya tanıtmaya başladı festival. Çünkü yıllar içerisinde giderek büyüdü ve dünyanın her yıl düzenlenen kukla festivalleri arasında en büyük festival koltuğuna oturdu. Kısa sürede dünyanın en prestijli ve ilgiyle izlenen festivalleri arasına girdi. Tabii, bu noktaya gelmek hiç kolay olmadı. Sanatsal arzın talepten kaynaklandığı kentlerde böylesi etkinlikler çok daha kolay ortaya çıkıp, olgunlaşabiliyor. Oysa biz yıllar içerisinde ortada hiç olmayan bir talebi oluşturmak zorunda kaldık. Üstelik İzmir’in

sosyoekonomik yapısıyla da mücadele edip, festivalin İzmir’in ticari kurumlarınca desteklenmesi için de çok çaba harcadık. Sanat kenti olmaya aday bir kentte iş dünyasının sanatı desteklemesi ve yüceltmesi temel gereksinimlerden birisidir çünkü. Başka coğrafyalarda Rönesans’ı ortaya çıkarabilecek kadar güçlenen burjuvazinin bu kentimizde yeterince olgunlaşmaması, İzmir’i başlı başına bir sanat kenti olma noktasına taşıyabilecek büyük adımların atılamıyor olmasında etkindir.

KUKLA MERKEZİ İÇİN...

Uluslararası sanat festivalleri taşıdıkları bilgi ve deneyimle, yarattıkları etkileşim ve istekle değişim ve gelişime kapı aralarlar ve bu açıdan olmazsa olmazlardır. İzmir Uluslararası Kukla Günleri yıllar içerisinde kendi alanında başardıklarıyla bu kapıyı açtı. Şimdi o kapıdan geçme zamanı. 14 yıl önce, o gün kimilerince imkânsız görülen bir hayalle çıkmıştık yola. Bugün yeni hayaller kurma zamanı. Bir kukla merkezimiz olmalı. Bu merkez içinde eğitim verilir, bütünlüklü, modern kukla sanatçıları yetiştirilmeli. Bu merkezin bir kukla tiyatrosu, bir kütüphanesi, bir müzesi olmalı. Ülkemizde kukla sanatının gelişmesine öncülük etmekle kalmamalı, dünyayla bütünleşmiş çalışmalarıyla kukla sanatının geleceğinde söz sahibi olmalı. “İzmir’e büyük gelir bu hayal” diyorsanız size katılmıyorum. Binlerce yıllık, belki de kukla kadar eskiye giden tarihiyle İzmir çok daha büyük hayalleri gerçekleştirebilecek bir kent. Yapmamız gereken inanmak ve zorluklardan yılmadan çalışmak. Tıpkı 14 yıl önceki gibi...

Kağıt Tekne-Hongkong

Pepe Grup

Etkinlik Programı: izmirkukla.gunleri.com

*İplerin Ucunda Yaşam - İtalya
Fotoğraflar: Selvinaz Aydoğan Çetiner*

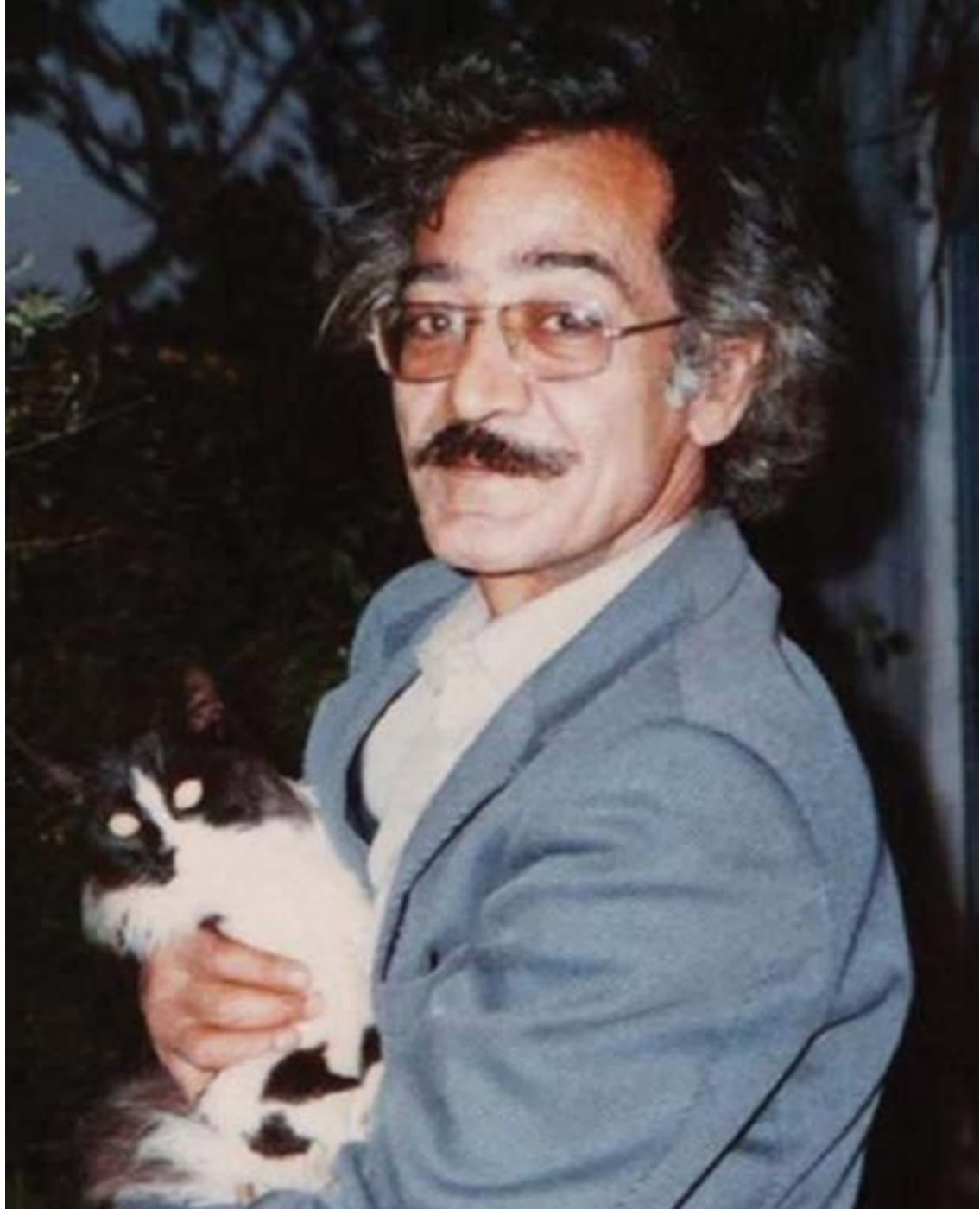
Sadık

PALA

İzmir Gazeteciler Cemiyeti
Yönetim Kurulu Üyesi

Eflatun Nuri

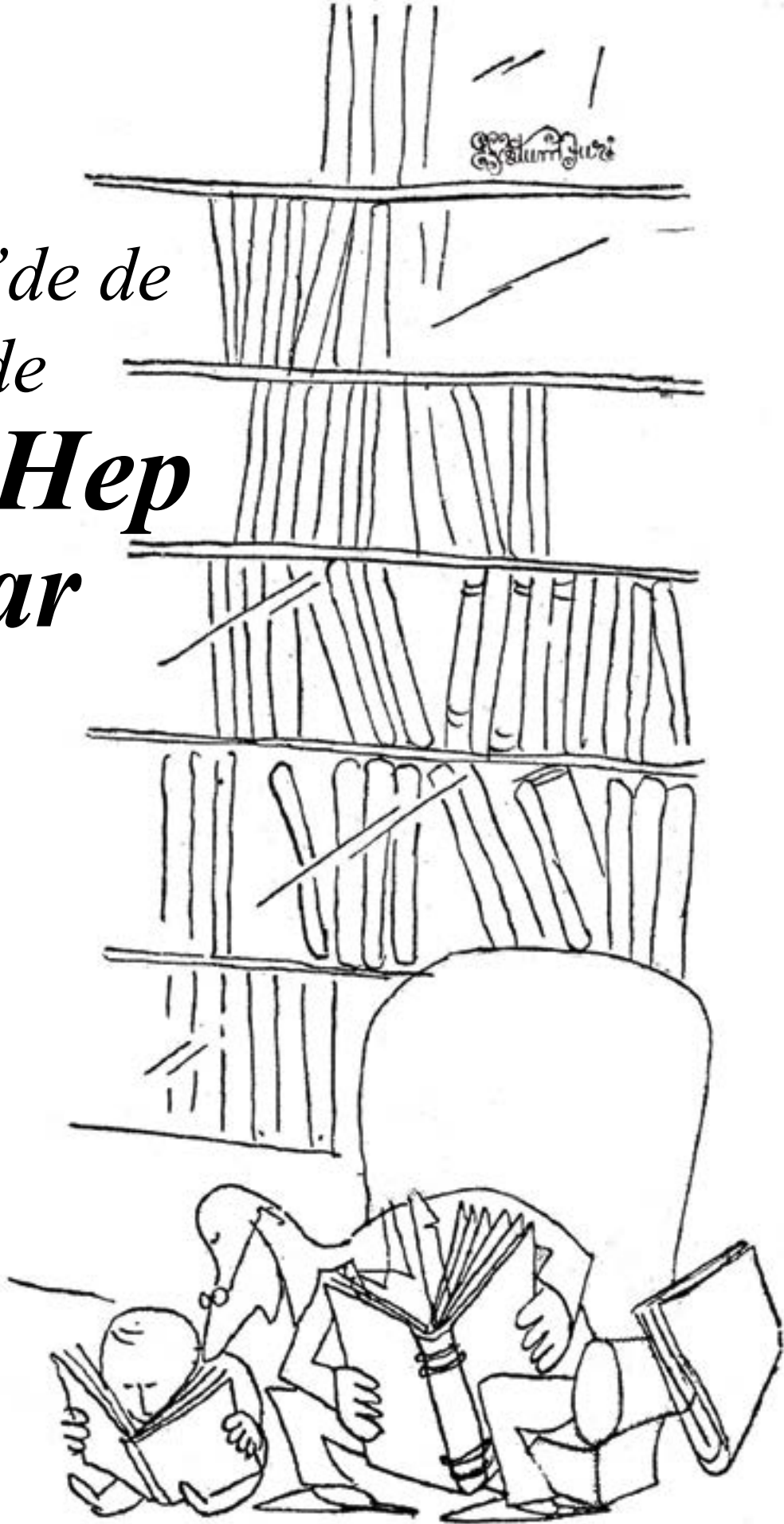
Çizdiği karikatürler ve yetiştirdiği nice öğrenciyle, karikatür sanatının İzmir'deki gelişimine katkıda bulunan Eflatun Nuri anısına, İzmir Gazeteciler Cemiyeti ve Konak Belediyesi tarafından düzenlenen karikatür yarışması, olgunluk dönemine girdi.

Eflatun Nuri

Antik Dönem'de de Günümüzde de **Eflatun Hep Işık Saçar**

Siz hiç kibrit kutusunda tahtakurusu bulundurup, ara sıra çıkarıp bileğindeki damara koyarak besleyen birini gördünüz mü? Ya da bacağı kopan bir örümceğe kürdandan protez yapıp, bacağına bağlayan birini? Evinde beslediği 15-16 tane kediye tek tek öğrencilerin adını koyup onlara ismiyle seslendiğini... Daha yüzlerce buna benzer örnekleri olan sıra dışı biri; Asıl adı Adil Nuri Erkoç olan, "Eflatun Nuri" hocamız. Henüz 16-17 yaşlarımda meslek lisesi torna tesviye bölümünde okurken karikatür diye çizdiğim çizgileri göstermek için kendisi ile tanıştığımda, karikatürlere tek tek nazikçe gözlüğünün üzerinden bakıp çantasına koymuştu. Bir hafta sonra çizdiğim karikatürler Yeni Asır Gıcık Dergisi'nde yayımlanmıştı. Gıcık Dergisi'ni, İstanbullu çizerler hazırlıyordu. Önce bir sayfa, daha sonra iki sayfa, derken 1 aya kalmadan derginin tamamını İzmirli çizerlere bırakmışlardı.

ÖĞRENCİLERİ GSF YOLUNDA

Şehir merkezine görece uzak mahalleden gelmiş yaşları 16-25 arasında olan, 20-25 çocukla tek tek ilgilendi, tavsiyeler verdi. Çizdiğimiz karikatürlere telif ücreti verdirerek bizlerin karikatürden ilk defa para kazanmamıza vesile olmuştu. Sadece çizen birisi değil, okuyan ve araştıran bireyler olmamızı istemişti. Çoğumuz Güzel Sanatlar Fakültesi'nde eğitim görmüştük. Yurt içi ve dışında ödüller aldık, zamanla yerel ve ulusal medyada karikatürist olarak çalışan kişiler olduk. Bizlere insan, hayvan ve doğa sevgisinin yanında, kendi esprimizi kendimizin çizmemiz gerektiğini aşıladı. Öyle olmasaydı gazetelerde ve dergilerde yer almamız çok zor olurdu.

*1985 yılı Yeni Asır Gazetesi
Soldan sağa; Engin Boğaz, Sezer Dönmez, Mukadder
Özakman, Mete Erden, Turan İyigün,
Eflatun Nuri, Zafer Güven, Ömer Çam, Mustafa Yıldız,
Cemal İlkbahar, Mümin Durmaz, Sadık Pala*

HOCAYA VEFA

2008 yılında vefat ettiğini duyunca çok üzülmüştük. İzmir Gazeteciler Cemiyetinin Yönetimi seçimleri için Misket Dikmen listesine davet edildiğimde, 70 yıllık İzmir Gazeteciler Cemiyeti tarihinde yönetime giren ilk karikatürist olmuştum. Yönetime bir karikatür yarışması yapmak istediğimi, bunun da Eflatun Nuri adına olmasını önerdiğimde, İzmir Gazeteciler Cemiyeti yönetimi fikri destekledi. Konak Belediyesi ile paydaş olarak daha güçlü bir yarışma olacağına kanaat getirildi ve Konak Belediyesi maddi, manevi anlamda yanımızda oldu.

İlk yıl "İfade ve Basın Özgürlüğü", ikinci yıl "Kentler ve Umutlar" bu yıl da "Şiddet" konulu karikatür yarışmalarını gerçekleştirdik. Etkinliğimiz, ödül sonrası verilen konser ile karikatür yarışmalarının en büyük katılımlı ödül töreni olma özelliğini kazanmış oldu.

İlk yıl "Leman Sam", ikinci yıl "Hüsnü Arkan" ve bu yıl Rembetiko müziğinin usta ismi Evrim Ateşler ile Okeanos Orkestrası, "Eflatun Nuri Karikatür Yarışması"nın organizasyonları içinde yerini almış oldu.

HEDEF ULUSLARARASI BOYUT

Şimdi amaç yarışmamızı uluslararası bir düzeye taşımaktır. Abdül Batur Başkanımız bunun müjdesini ödül töreni sırasında verdi. İzmir'imizi sadece yerel tatlarla gevrek ve boyozla değil, kültür ve sanat etkinlikleriyle, özellikle karikatürle önemli kentler arasına katmak en büyük dileğimizdir. Yarışmamızın jürileri, ulusal alanda yıllarca emek vermiş usta bir çizerin yanı sıra Eflatun Nuri'nin kendi yetiştirdiği öğrencilerden oluşmaktadır. Bu usta çizerlerden ilk yıl Behiç Pek, ikinci yıl Bülent Arabacıoğlu, bu yıl da Latif Demirci konuk jüri olarak aramızda yer aldı.

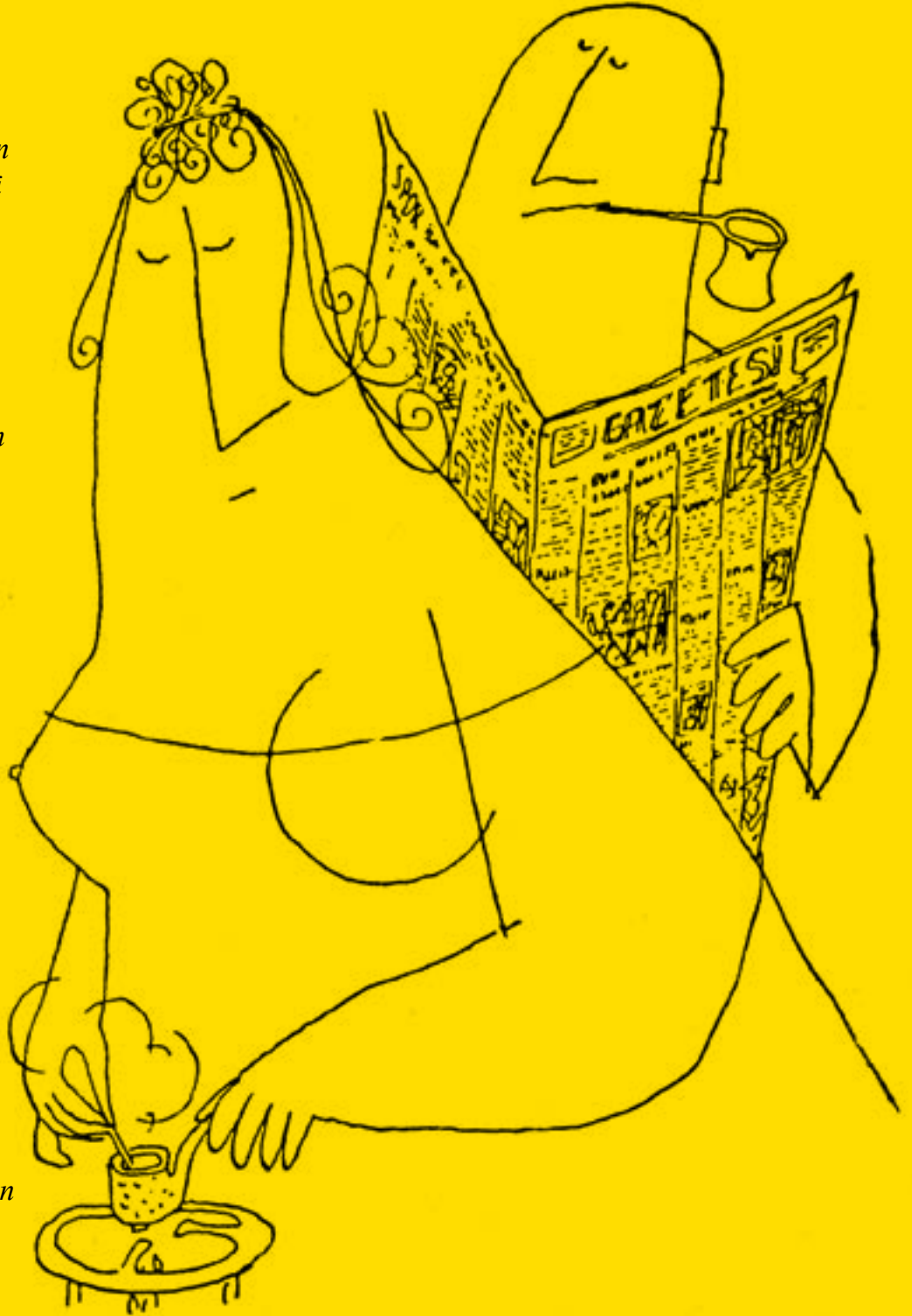

Belki de dünyada ilktir, bir
çizer anısına yapılan karikatür
yarışmasının jürileri, o
karikatüristin kendi yetiştirdiği
öğrencilerinden oluşması...
Verilen ödüllerin arasında, yine
hocamızın kendi yetiştirdiği
ve çok genç yaşta yitirdiğimiz
usta çizer Mustafa Bora özel
ödülü de bulunmaktadır. Yine bir
başka özellik de "Yayımlanmış
Karikatür Ödülü"dür. İlk yıl
Hürriyet Gazetesinden Latif
Demirci, ikinci yıl Cumhuriyet
Gazetesinden Behiç Ak,
bu yıl da Milliyet
Gazetesinden
Ercan Akyol usta
bu ödülün sahibi olmuştur.

EFLATUN NURİ

Asıl ismi Adil Nuri Erkoç olan Eflatun Nuri, 19 Kasım 1927 yılında İstanbul'da doğdu. Orta öğreniminden sonra bir süre Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'ne devam etti. Öğrenimini yarım bırakan Eflatun Nuri'nin ilk karikatürü 1942'de Akbaba Mizah Dergisi'nde yer aldı. Birçok gazete ve dergide çizen Eflatun Nuri'nin karikatürleri yurtdışında da yayınlandı. 1969'da Yugoslavya'nın Üsküp şehrinde yapılan uluslararası karikatür yarışmasında jüri özel ödülü kazandı. Londra'da açtığı kişisel karikatür sergisi yoğun ilgi gördü. İlk kez 1951 yılında İzmir'e gelen Eflatun Nuri, farklı semtlerde duvarlara yapıştırılan gazeteye çizmeye başladı. Zaman zaman İstanbul'a dönse de 1970'li yılların başında İzmir'e yerleşti ve Ege Ekspres Gazetesi'nde çalışmaya başladı. 1980'li yıllarda Yeni Asır Gazetesi'nde Gıcık Mizah Eki'ni hazırladı. Burada birçok İzmirli genç çizerin yetişmesine öncülük etti. Anılarını yazdığı, "Benim Adım Eflatun" ve Karikatürcüler Derneği tarafından basılan bir karikatür albümü bulunmaktadır. 2000'li yılların başında tekrar İstanbul'a dönen Eflatun Nuri, 3 Mayıs 2008 tarihinde yaşama gözlerini yumdu.

1

2

1. Usta Çizer Karataş'taki büstüyle İzmir'e bir ilmek daha attı.
2. Eflatun Nuri Karikatür Yarışması Ödül Töreni coşkuyla gerçekleştirildi.

BÜSTÜ KARATAŞ'TA

Karataş'taki, İzmir Gazeteciler Cemiyeti Basın Merkezi'nde düzenlenen bir etkinlikte bulunan bir İzmirli'nin, yine aynı etkinlikte yer alan Başkan Batur'a yönelik, "Eflatun Nuri Karataş'ta uzun yıllar yaşadı. Buraya bir büstü çok uygun olur" şeklindeki isteği, karşılığını buldu ve hocamızın çok güzel bir büstü Karataş'a kazandırıldı.

Başkan Batur'un, toplantı sırasında, "notumuzu aldık" demesi üzerinden iki gün sonra Konak Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Abdullah Tunalı bizlerle iletişime geçerek, büst yapımında yararlanılmak üzere, Eflatun Nuri fotoğrafı istedi. Fotoğrafı ulaştırdıktan bir süre sonra heykeltıraş Harun Atalayman'ın atölyesindeki ilk çalışmayı incelemeye gittiğimizde, çamur yığınına bakıp "Aa... Eflatun hoca!" kelimeleri döküldü ağızımızdan.

Heykeltıraş Harun kardeşimiz çok başarılı bir çalışma yapmış ve sanki o da Eflatun Nuri'yi 40 yıldır tanıyormuş gibi bir eser ortaya koymuştu. Büstün açılışı Konak Belediye Başkanı Abdül Batur, milletvekilleri, İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Misket Dikmen ve yönetim kurulu üyeleri, Eflatun Nuri'nin İzmir'de yaşayan kızı Sema Çağlar, çok sayıda gazeteci ve onu tanıyan dostları ile birlikte gerçekleşti. Eflatun Nuri Karikatür Yarışması'nın gerçekleştirilmesinde emeği ve katkısı olan tüm kişilere, hocamın öğrencileri adına teşekkür ederim.

Şimdi de Fikret Muallâ Bizlerle

FOTOĞRAF: Ara Güler /
copyright: Ara Güler Doğuş
Sanat ve Müzecilik A.Ş.

İzmir, Paris Ekolü'nün özgür ve özgün paleti Fikret Muallâ'nın eserlerine ev sahipliği yapıyor. Kısa bir süre önce Picasso yapıtlarına sahne olan şehrimiz, şimdi de bir başka ünlü ressamın eserleriyle zenginleşti. "Yalnız ve Yaralı Bir Hayat: Fikret Muallâ" isimli sergide, sanatçının 55 eseri yer alıyor. Sergide, sanatçıya ait mektup, kitap ve kişisel eşyalar; kişisel ve kurumsal koleksiyonlardan derlemeler ile sunuluyor. Proje direktörlüğünü Fahri Özdemir'in yaptığı sergi 17 Mayıs 2020 tarihine kadar Folkart Galleriy'de izlenimde kalacak. Ücretsiz ziyaret edilebilecek olan sergi, Pazartesi günleri hariç haftanın 6 günü saat 10.00-19.00 saatleri arasında açık olacak.

SIRA DIŞI BİR ÖMÜR

Türkiye sanat tarihinde "Paris Ekolü" olarak nitelenen dönemin sıra dışı fırçası Fikret Muallâ, Avni Arbaş, Hakkı Anlı, Albert Bitran, Hale Asaf, Abidin Dino, Nejad Melih Devrim, Remzi Paşa, Mübin Orhon gibi imzalar ile aynı "ekol" içerisinde anılıyor. Bohem, sıra dışı ömrü ile de kayıtlara geçen Fikret Muallâ, resimlerinin konularını, çoğunlukla kahveler, sirkler ve sokaklar gibi, Paris yaşamının gündelik ayrıntıları oluşturuyor. İçinde yaşadığı bohem çevrenin insanını resmine konu olarak alan Muallâ, yağlıboya, suluboya ve guvaşı ustalıklı kullanmasıyla da tanınıyor.

*“Yalnız ve Yaralı
Bir Hayat:
Fikret Muallâ”
sergisi, İzmir’de*

İzmir yakın tarihinin kültürel heykelleri olarak kabul edilen, Kültürpark'taki Ada ve Göl gazinoları biriktirdikleriyle ışık saçıyor. Büyük İzmir yangınından doğan Ada Gazinosu ve yanı başındaki Göl Gazinosu şehrimizin mitsel mekanlarından sayılır!

Zümrüdü Anka Kuşları

Ada Gazinosu'nda bir zamanlar aşk şairleri yevmiye karşılığı şiir okurdu...

İzmir'in son aylardaki yoğun gündem maddelerinden birisini, Kültürpark'taki Ada ve Göl Gazinoları'nın yıkılma girişimi oluşturdu. Kuruluşları neredeyse Cumhuriyet ile yaşıt her iki gazino, taşdıkları anılar yönüyle İzmirliilerin belleklerinde ayrı bir değere sahip.

İzmir Büyükşehir Belediyesi, çeşitli mecralarda süren tartışmalar üzerine yaptığı açıklamada, iki gazinonun yıkılmayıp rölövelerinin alınacağını, aslına uygun restore edileceklerini açıkladı. Söz konusu açıklamada, gazinoların, kentin sanat mirası olduğu vurgulanarak şu görüşlere yer verildi: "İzmir'in kültürel mirasında önemli bir yere sahip Ada ve Göl Gazinoları yıkılmayacak, eski

kullanıcıları tarafından hasar verilen tarihi mekanlar aslına uygun bir şekilde restore edilecek. Restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra iki yapı da tarihi kimlik ve karakterlerine yaraşır şekilde işlevlendirilerek hizmet vermeye devam edecek."

Ada ve Göl Gazinolarını kısaca anlatalım da, bu yazının yazarı da dahil, hem yaşanmışlıkları olanların anıları canlansın hem bilmeyenler, "Bir zamanlar Kültürpark neymiş!" diye hayret nidaları atsın...

KÜLLERİNDEN DOĞAN GAZİNO

Birinci Dünya Savaşı sonrası 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan işgâline uğrayan, Gazeteci Hasan Tahsin'in sığıdığı ilk kurşunun ardından 9 Eylül günü işgâlden kurtulan İzmir, kurtuluşun hemen sonrası büyük bir yangın felaketi yaşar. Kentin Alsancak-Kahramanlar arası tam bir yangınlık alanına dönüşür. Elbet bu böyle kalmayacaktır. Yangın sonrası, "en az 40 yılda ancak kaldırılabilir" denilen enkaz 23 ay gibi kısa bir

İlk yıllarında Ada Gazinosu

sürede kaldırılır ve alan temizlenir. Enkazın temizlenmesinde yüklenici Niyazi Ersoy ile İtfaiye Kumandanı Konyalı Uzun İbrahim Günay, Başkan Dr. Behçet Uz'a en yakın yardımcı olmuş kişilerdir. Ve Cumhuriyet'in ilânı ile birlikte yeniden imarda yapılanma süreci başlar. İzmir'in unutulmaz Belediye Başkanı Behçet Salih Uz, açtığı bulvar ve alanların dışında yangınlık alanında arkadaşlarıyla el ele vererek yarattığı Kültürpark ile bugünkü kent görünümünü meydana getirir. İşte bu Kültürpark dokusu içinde yer alan bir Ada Gazinosu vardır ki, adına sayfalar dolusu kitap yazılabilir. Öncelikle Gazeteci Özdemir Hazar'ın, 26 Temmuz 1987 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nin Pazar Magazin sayfalarında yer alan, "Fuar'da Maziye Bak!" başlıklı yazısında, Ada Gazinosu'nun, Kültürpark'ta kurulan ilk gazino olduğunun belirtildiğinin bilgisini vermeliyim.

MOLOZLARDAN ADA

Ada Gazinosu'nun fiziki anlamda kuruluş biçimi pek ilginçtir. Kuruluşun tanıklarından Gazeteci Haluk C. Tanju, yaşanmış öyküyü, dönemin aylık kültür sanat dergisi Bakış'ın, Ekim 1982 tarihli 464/10 sayısında aynen şöyle anlatır: "1934 yılında Sürmene Kaymakamlığı'ndan, o zamanki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından İzmir Belediyesi'ne nakledilmiştim. Bu naklime neden ise, Tarbzon'da kurulmuş olan Halkevi'nde, rahmetli Temel Nücumu ile birlikte, kurucu olarak pek başarılı oluşum gösterilmişti. İzmir'e geldiğimde, Dokuz Eylül Panayırı daha bugünkü Atatürk Heykeli'nin arkasında küçücük bir yerdi. İzmir Belediyesi'nde, emsalini çok az gördüğüm Belediye Başkanı Sayın Dr. Behçet Uz, beni Harita Şubesi Müdürü Mustafa Bey'in yanına atamıştı.

O zamanki Harita Şubesi'nde bir de Mustafa Bey gibi mimar olan Cahit Bey, Behçet Bey'in heyecan ve gece gündüz uykusuzluklar içinde gerçekleştirmeyi düşündüğü Enternasyonal Fuar'ın plânları üzerinde korkunç bir enerji ile çalışıyordu. Bir Fuar Komitesi kurulmuştu. Ben de bu komitenin yardımcılarındandım. Başta Behçet Bey olmak üzere hepimiz şevk ve inançla bu işe sarılmıştık. Bizlerin etrafını çeviren diğer yardımcıları, hamalından, kerestecisinden, duvarcısından tutun elinden her türlü iş gelen binlerce insan bu seferberlikte hem kafasını ve hem de bedenini acımasızca çalıştırıyordu. Ve bu hal gece gündüz devam ediyordu. Hiç unutmam... Behçet bey'e ve Cahit bey'e, yapılması gereken büyükçe bir havuzun yeri kazılmaktayken bir problem belirmişti. Buradan çıkarılacak binlerce ton toprak hangi vasıtayla ve nereye nakledilebilecekti? Behçet Bey'le beraber hepimiz donmuş düşünüyorduk. Çünkü ne kamyon vardı ne de ekskavatör vardı. Çıkan toprak ve taşlar binbir zorlukla at arabaları ile arka taraflara taşınıyordu ama istenilen büyüklükte bu havuzdan çıkacak bu kadar büyük toprağı ne yapabiliriz. Yanımızda bu molozları taşıtan rahmetli Kürt Niyazi adındaki vatansız, "hele bir durun Reis Bey, dedi ve devam etti: 'Havuzu daha geniş tutsak da, toplanan toprağı ortaya yığıp bir ada yapsak!..' Fikir çok beğenilmiş ve Behçet Bey'in de, Cahit Bey'in de yüzleri gülmüş, projesine hemen başlanmış, işte bugünkü Fuar Ada Gazinosu böylece gerçekleşmişti. Dediğim gibi, binlerce insan, hangi klase düşerse düşün İzmir Enternasyonal Fuarı'nı gerçekleştirmek için böyle çırpınmıştı. Hatta orada çalışan atlar bile rahat yüzü görmediler ve anılarına heykelli bir de çeşme dikildi, Fuar'da." Kültürparkımızın Moskova Gorki

Parkı'ndan dostluk karşılığı alınan projesinde böyle bir iyileştirmeye gidilerek çözüm üretilmesi ancak bize özgü olsa gerek.

GÖLÜN BALIKLARI DENİZE!

Ada Gazinosu'nun ilk kuruluşundan neredeyse son yıllarına değin değişmez işletmecisi olan ve babası Murat Bey'in yanında çalışan Hüseyin Türkmenoğlu'nun, Ada Gazinosu'nun ilk yıllarından unutamadığı, bana gülerek anlattığı bir renkli anısı aynen şöyle:

"O yıllar İzmir'de bir Rus konsolosu var. Soğuk bir adam. Ama Ada Gazinosu'nu pek sevmiş. Ülkesinden ördek ve balık getirtti. Ördekler ile balıkların bir özelliği var; sinek yiyorlar. Ördekleri ve balıkları göle saldık. Birkaç gün geçti geçmedi, o zamanlar gölün suları doğrudan Körfez'e veriliyor. İşçiler kapakları bir açmışlar, tüm balıklar denize gitmiş!"

AŞK ŞİİRLERİ YANKILANIR

O yılların gazetelerinden birisinde yer alan bir ilan; daha başlığıyla ilgi çeker. "İşsiz Şairlere Müjde" başlıklı ilân aynen şöyledir:

"Bir İzmir gazetesinden: BİR ŞAİR ARANIYOR

Fuar Ada Gazinosu sosyetik tavernasında aşk, kadın ve içki mevzuunda dâvet edildiği masalarda şiir söyleyebilecek bir şaire ihtiyaç vardır. Ücret kabiliyetine göre verilecektir."

Hadi, o yılların anısına bu aşk şiiri konusuna biraz daha yoğunlaşalım ve gazeteci, aynı zamanda 1940'larda İzmir'de çıkan ünlü edebiyat dergisi Kovan'ın yayımcısı Besim Akımsar, 30 Ekim 1963'te, Sabah Postası Gazetesi'ndeki, "Bugünlük" başlığını taşıyan köşesinde ne yazmış, okuyalım:

“BUGÜNLÜK Gazinoda “Aşk Şiiri”

Gazetelerde, antika bir haber çıktı.
Şehrimizdeki gazinolardan biri, yepyeni
bir yarışma açmış. Aşk Şairi Yarışması...
Verilen bilgiye göre, birinciliği kazanan,
gazino tarafından angaje edilecek ve bu aşk
şairine her akşam mikrofonda manzumeler
okutulacak.

Tasarı gerçekleşirse, şiir, memleketimizde
ilk defa olarak para edecek demektir. Tabii,
sarhoş sofralarına, yani ayağa düşmek
suretiyle.

Gerçi şimdiye kadar bu şekli deneyenlere
rastlamış değiliz. Ancak, giriştikleri
denemelerden sürekli sonuçlar alamadılar.
Hep yarı yolda kaldıklarını gördük.

Ümit Yaşar Oğuzcan adlı genç, bunlardan
birdir. Açık konuşarak “Ben sık sık âşık
olurum; aşkı şiire, şiiri nakte tahvil etmek
mesleğimdir” parolasıyla çıktı ortaya...

Sözünün eriymiş. Gerçekten dediğini yaptı..

Ve, kısa zamanda her bakımdan iflâs etti!
Şairlikle şaklabanlığı elbette birbirinden
ayırarak lâzım. Gelgelelim “Şaklaban”
sıfatını kimse kendine yakıştırmıyor.

Toplantılarda, gazete ve dergi sütunlarında
fiilen şaklabanlık etmekten kaçındıkları
yok. Kendilerini şair diye yutturduklarını

sarıyorlar. Halbuki, bizzat inanmadıkları
şeye, çevreleri inanır mı hiç?

Bizde aşk şairleri, bir süredir ciddiye
alınmaz oldu. Meselâ Nahit Ulvi, bir
zamanlar adı “aşk şairi” ne çıktı diye,
nerdeyse canına kıyacaktı. Sonra baktı
ki pabuç pahalı, canını kurtarmak için
sanatına kıydı.

Peki, Fuzulî'nin canı yok muydu, ömrü
boyunca aşk şiirleri yazmış? Fuzulî, üstelik
hürriyet taraftarıydı. Onunkisi aşk hürriyeti
tabii... Öyle olmasaydı, şöyle der miydi:

“Aşkında müptelâlığını aybeden sanır
Kim olmak ihtiyar iledir müptelâ sanâ!”
Zaten Divan şiirini, edebiyatımızın has
bahçesine benzetirler. Rahmetli Abdülhak
Şinasi Hisar'a göre: “Bu zaman ve bu iklim
içinde, her his ve her fikir, klâsik bir zevkle
duyulur, turaşide bir üslûbla yazılır ve
üstadane bir edâ ile söylenirdi.”

Gene Hisar'a bakılırsa, Fuzulî'nin şu beyti,
“geçmiş ve geçecek asırlara, ölmez bir
hakikatin izahıdır.”

“Aşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kıyl-ü kal imiş ancak!”
Sonra efendim, ne demiş Hayalî? Hem de
yaradana sığınıp bakın ne demiş:

“Aşk bir şem-i ilâhidir, benim pervanesi!”
Bâki'ye gelince, muasaka işlerinin
yasaklanmasına şiddetle aleyhtardır:
“Men eyleyemez mes'ele-i aşkı müderriz!”
Neccar Zade Şeyh Rıza ise, “ol bapta”
tercümen-rehber kursu açılmayışından
şikâyet eder sanki:

“Lisan-ı aşkı bilir terceman bulunmadı
hiç!”

Yahya kemal'e gelince: Rahmetli Üstadın şu
beytinden öğreniyoruz ki, nutukçuluk yalnız
politikada değil aşkta da geçer akçedir:

“Şeb-i yeldâda uzar fecre kadar kıssa-i aşk,
Tâ ki Mecnun bitirir nuykunu, Leylâ söyler.”
Zamâne şairler, berikilere hiç mi hiç
benzemiyorlar. Onların tutumu bir başka.

Meselâ, Orhan Veli! Merhum, bakın aşkı
nasıl anlatıyor:

“Benim de mi düşüncelerim olacaktı, -Ben
de mi böyle uykusuz kalacaktım, -sessiz
sedasız mı olacaktım böyle? -Çok sevdiğim
salatayı bile -Aramaz mı olacaktım?- Ben
böyle mi olacaktım?”

Şimdi, açıldığı ilân edilen yarışma sonunu
merakla bekleyelim.

Gazino tipi aşk şiirleri, bakalım, ne
manzara gösterecek?..”
30.10.1963

BEBELERİN KAHVALTI YERİ

Gazeteci Özdemir Hazar, 28 Ağustos
1984 tarihli Yeni Asır'da, İLGİNÇ
KÖŞELER/İLGİNÇ ANILAR ana
başlığı altında, Ada Gazinosu'nun
bebelerin kahvaltısı yeri olarak
düşünüldüğünü yazar ve burasının
Hüseyin Türkmenoğlu tarafından o
yıllar seneliği 40 liradan kiralandığının
bilgisini vererek şunları aktarır:

“Behçet Salih Bey (Uz) kiralayana
bakmış çok genç. “Burası bebelerin
kahvaltısı yeri olsun” demiş, bu da
kontrata geçmiş mi? Behçet Uz,
çocuk doktoru, çocukların sabah
kahvaltısında nazlandıklarını bilen
kişi. Başlamış sabahları bir yığın
çocuk dadıları ile anaları ile buraya
gelip kahvaltısı etmeye.

Çocuklar gele dursun sabah
kahvaltıları için Ada'ya. Bir de
“Agora” suyunu getirmişler tepenin
arkasına. Suyun ülseri iyi geldiği
yaygın İzmir'de. Millet öbek öbek
gelip sudan içiyor. Su o zaman da
sık sık kesilir mi? Kesilirmiş ama
su yollarını çok iyi bilen bir usta
var; belediyede çalışıyor. Hemen
bulunmuş, (...)

KARAFAKİLİ YILLAR

Bebelerin kahvaltısı yeri, 1938'de
yeniden Hüseyin Türkmenoğlu'na
veriliyor. Bu kez yıllığı 173 lira.

İzmir Kültürpark İçinde 1937 yılında kurulan ünlü
Ada Gazinosu ili ilgili bir reklam

Yine içki ruhsatı yok. Türkmenoğlu da okuyor İstanbul'da bir yıl önce. Reşit olmadığı için kontratı avukatı imzalamış, para kazanmış, kazandığı para ile kışın okumuş. Yazın yine gelmiş. Bu 1938 yılı ada daha güzel. Ağaçlar boy atmış, toprak verimli yemyeşil bir tepecik olmuş. Sabahları cıvıl cıvıl, süt içiyor bebeler, yumurta yiyorlar, yeşilliğin içinde koşup oynuyorlar diyorlar. Bir de akşam üstleri geliyor bebeler, akşam kahvaltıları için. Bu 1943'e kadar devam ediyor. O yıl içki ruhsatı alınıyor, biraz geliştiriliyor tepenin üzerindeki baraka. Yarım şişe rakı ya da Türkmenoğlu'nun deyimi ile bir 'karafaki' sekiz çeşit mezesi ile bir lira! Ada Gazinosu bugünkü haline 1959'da geliyor. Özellikle 1950'lerden sonra bu yemyeşil tepecik, bir çok sanatçı ve yazarın yeri olacaktı. Bir vakitler İzmir'in en güzel giyinen kişisi olarak ün yapan Orhan Rahmi Gökçe serecek postu. Günlük makalelerini burada döktürecekler. Anadolu Gazetesi'nin, sonra da Sabah Postası'nın başyazarıdır. Şiirleri vardır bestelenmiş. Dahası aşk romanlarında da ustadır.

BOHEM HAYATLARIN DURAĞI

Nedir, Orhan Rahmi'yi Naci Sadullah izler bir yıla varmadan. Sabahın on birinde rakısı önünde, leblebisi önünde acımasız kalemiyle kağıdı dolduracaktır yine Ada Gazinosu'nda. Asım Kültür, Hikmet Bozkurt da akşam üzerleri düşerler. Onlar daha ziyade sahne sanatçıları ile hoş beş etmek için gelirler. Çünkü, Muammer Karaca, Salih Tozan buranın devamlı konuğudur. Ayrıca Şehir Tiyatrosu yandıktan sonra Bizim Tiyatro'yu ve sonradan Ara Tiyatro'yu kuran Avni Dilligil de eski bir alışkanlıkla buradadır. Büyük umutlar peşindedir. İngiltere'ye gidecek, Shakespeare'nin yaşadığı ülkede tiyatro yapacaktır. Nahit Ulvi Akgün de gelmiştir. Özellikle aşık olduğu zamanlarda. 1959'lardan sonra Adnan Düvenci de vardır gedikli müşteriler arasında. Özdemir Hazar'ın buraya düşmesi 1960'lardadır. Gecenin ilk yarım saatini geçirir burada, düşünerek, yazarak, sonra gecenin içindedir!" Gazeteci Ağabeyimiz Özdemir Hazar, yazısının sonunu, Ada Gazinosu'na

uğrayan ünlülerin adlarını vererek bağlıyor. Kimler mi onlar? İtalya Kralı Umberto, Irak Kralı Faysal, İran'ın Rahmetli Şahı ve Kraliçe Süreyya. En ünlü konuk da Atatürk ile Şah Pehlevi (Devrik Şahın Babası Rıza Pehlevi, LD).

ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞİN İLK NUTKU

Bir de şu var: 1946'da, çok partili döneme geçişin ilk konuşmasını da burada İnönü yapmıştır. Kültürpark'ın en renkli köşelerinden biridir Ada Gazinosu." Özdemir Baba'nın son sıraladığı adlarla ilişki çekincelerim var elbet. İran Şahı Pehlevi ile eşi Kraliçe Süreyya, evet, İzmir'e bir tarihte gelmişlerdir, evet, kulaklarına fısıldandığı haliyle çocuk sahibi olmak için Meryem Ana Suyu'ndan içmeye gelmişlerdir ama bu gazinoda değil, Varyant'taki Şato'da ağırlandı. Üstelik fotoğrafları vardır, tanıklıklar söz konusudur. Yüce Atatürk ile yakın dostu Baba Rıza Pehlevi de İzmir'de, evet birlikte olmuşlardır ama burada mı, hayır, Kordon'daki, döneminin ünlü Şehir Gazinosu'nda. Diğer adları geçenlerden ben sorumlu değilim, gazetecilik okulları öğrencileri ödev edinsinler, gazete arşivlerine dalsınlar!

Ada Gazinosu

Ada Gazinosu'nun ilk yaratıcısı diyebileceğimiz taşeron Kürt Niyazi (Ersoy)

MODERNİZMİN ŞİİRSEL İFADESİ

Meltem Ö Gürel, Mimarlık Dergisi'nin Temmuz-Ağustos 2010 da yayımlanan 354. sayısında, "Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı" başlığı altındaki yazısında, "Ada Gazinosu, 1950-60 modernizminin İzmir'deki en çarpıcı örneklerinden biri olarak nitelendirilebilir," diyerek gazinonun mimari özelliklerine ilişkin bilgi aktarır.

Tasarımıyla ilgili olarak, "modernizmin şiirsel plastik formlarının ve iç-dış ilişkisinin vurgulandığı mekân kurgusunu barındıran yapı, inşa edildiği dönemin toplumsal yapısını da yansıtması açısından mercek altına almaya değer" değerlendirme yargısını bizimle paylaştıktan sonra, İzmir Belediyesi'nin, 1940'larda restoran ağırlıklı kullanılan yapıyı çağdaşlaştırmak için, 1958 yılında, eski binanın yerine modernizmin etkilerini yansıtan betonarme ve cam yapı inşa ettiğinin bilgisini verir.

Meltem Ö. Gürel'in yazısını okumayı sürdürürelim:

Ada Gazinosu'nun genel görünümü

tasarlanan yeni binada Brezilyalı ünlü mimar Oscar Niemeyer'in etkisini görebiliriz. Eğrisel hatların hakim olduğu bina, uzantısı olarak tasarlanan ve yuvarlak kolonlar tarafından taşınan beton pergola ile Niemeyer'in 1942 yılında Pampulha'da bir göl kenarında yaptığı Casa do Baile Dans Salonu'nu çağırıştırır. Bu yapı Ada Gazinosu'nda olduğu gibi yapay bir adacık üzerinde konumlandırılmış ve karaya küçük beton bir köprüyle bağlanmıştır. Dış mekândaki pergola, Ada Gazinosu'nda kalp şeklinde tasarlanan dans pistini ve orkestranın yerini tanımlar.

Restoranın mekânsal programı II. Dünya Savaşı sonrasındaki sosyal, politik ve mimari değişimleri yansıtır. Amerikan etkisinin yoğun biçimde hissedildiği bu dönemde eğlence sektörü, belediyenin girişimleriyle açılan restoran ve gece kulüpleriyle gelişir. Bu bağlamda, yeni gazinonun mekânsal programında "Amerikan bar," dans pisti, orkestra yeri ve şömine kurgulanması tesadüfi değildir. Belediyenin binanın işletmecisi Hüseyin Türkmenoğlu ile imzaladığı sözleşmenin özel şartnamesi, restoranda fuar süresince en az bir ay

"birinci sınıf caz" bulundurulmasını şart koşar. Kuşkusuz bu sözleşme ve mekânsal program kentin eğlence kültürünü yönlendirmeyi hedeflediği kadar belli bir kesimin temayüllerini de yansıtır.

Bina kütesinin konumlandırıldığı düzlemden göle doğru üzerine masaların yerleştirilebileceği setler tasarlanmıştır. Modern binayla üzerinde bulunduğu adacığı bütünleştirmek üzere ele alınan çevre tasarımı Niemeyer'le beraber çalışmış olan ünlü peyzaj mimarı Roberto Burle Marx'ın asimetrik ve eğrisel planlarını andırır. 1960 yılında adacığı karaya bağlayan ahşap köprü yıkılarak yerine beton rampalar ve beton bir köprü yapılmıştır.

Bu etkilenmelerin yanı sıra, yapıda yerel malzemeler kullanılmıştır. Betebe (eğrisel duvarlar) ve Famerit karo (dans pisti) gibi zamanın yeni ve modern malzemeleriyle Çeşme taşı ve siyah mermer gibi bilindik malzemeler de modern mimari dile başarıyla bütünleştirilir. Çeşme taşının kullanımındaki bu ustalık Rıza Aşkan'ın diğer modern yapılarında da görülür. Bunların arasında en kişisel uygulama Aşkan'ın serbest çalışma hayatına atıldıktan sonra kendi ailesi için tasarladığı yazlık evdedir.

İç-dış ilişkisine gösterilen özen, mekân kurgusunda, malzeme seçiminde ve detaylarda fark edilebilir. Var olan akasya ağaçlarını binaya dahil edebilmek için içeride binanın tavanına, dışarıda ise beton pergolaya geometrik şekilli delikler açılmıştır. Beton pergolanın delikli kısımları yerde ışık motifler yaratır. Aydınlatma elamanı olarak spotlar ve bakır aplikler kullanılmıştır. Yere kadar inen cam duvarların yanı sıra, iç mekânda tasarlanan dairesel süs havuzu ve duvardan kopartılmış taş şömine dışarıdaki peyzajla içeriyi bütünleştirmeyi hedefler.

Bu tasarım öğelerinden bir kısmı günümüze ulaşmamakla beraber,

çeşitli renovasyonlardan geçen bina, 1991 yılında Ş. Kocagöz, M. Karaaslan ve M. Günday'ın birincilik ödülü aldığı İzmir Fuarı ve Kültürparkı Yarışması'nı takiben korunacak yapı stoku arasına alınmıştır. Fuarın büyümüş yeşil dokusu içinde gizlenen modernizmin bu çarpıcı örneği, halen ilk işletmecisi Türkmenoğlu Ailesi tarafından restoran olarak çalıştırılmaktadır.” (Türkmenoğlu Ailesi son yıllar itibariyle artık işletmeci değildir. LD)

GÖL GAZİNOSU

Adı üstünde, Kültürpark'taki biricik gölün üstüne kurulmuş olan, Ada Gazinosu'na komşu yer alan Göl Gazinosu, mimarisi kadar sahnesine çıkan sanatçılarıyla da ünlüydü ve İzmirli için bir başka anlam taşırdı. Göl'ün kuruluşu da hemen hemen Ada Gazinosu'nun kuruluşuyla aynı zamana denk gelir. Gazinonun işletmeciliğini sırasıyla Gazinocular Kralı unvanına sahip Tefik Esen ile kardeşi, ardından Remzi Yağmur yapar. Sonra Türk

Sanat Müziğinde ün yapmış Necdet Yazar'ı görürüz işletmeci olarak. “Niçin şarkıcılığı bıraktınız da gazino işletmecisi oldunuz?” biçimindeki sorumu şöyle yanıtlamıştır Necdet Yazar:

“Benim işletmeciliğimin öncesinde tıpkı Birinci Kordon'daki Şehir Gazinosu ile Sibel Gazinosu ve Kültürpark'taki Ada Gazinosu'nda olduğu gibi Göl'de de yabancı orkestralar, bale gösterileri yer alırdı. Alaturka müziğe benim işletmeciliğim döneminde geçilmiştir. Neden şarkı söylüyorken, gazino işletmecisi olduğum sorunuza gelince; dönemimdeki diğer ünlü bir ses Ahmet Üstün idi. Aramızda müthiş bir rekabet vardı. Bir anlaşmazlık sonucu karşılıklı kırgınlık yaşadık. Ben daha çok öfkelenmiş olmalıyım ki, şarkı söylemeyi bırakıp gazino işletmecisi oldum. Bir yandan Ankara'daki, DDY'na ait Astolya ile Ulus'ta, ünlü Karpiç'in yanındaki Şehir Gazinosu ile Şato Yazar'ın işletmeciliğini sürdürüyorum, diğer yandan, 1962'de, İzmir Kültürpark'taki Göl Gazinosu'nun işletmeciliğini Remzi Yağmur'dan devraldım.”

Göl'ün, Necdet Yazar'dan sonraki işletmecisi olarak bu kez Osman Kavran'ı görürüz.

YILDIZLAR GEÇİDİ

Göl'ün önde gelen özelliği, her yıl İEF dönemlerinde son derece zengin kadrolar oluşturmasıdır. Kimler vardı bu kadrolar da, biraz da ona bakalım: Emel Sayın, Nigar Uluerer, İsmet Yazar, Gönül Akın, Mualla Mukadder, Safiye Filiz, Erkan Yolaç, Erdoğan Tezeren Orkestrası ve Şantöz Nevin Tezeren, striptiz yıldızları, TSM'nin unutulmaz seslerinden, ünlü yorumcu Nesrin Sipahi, Sevim Tuna, Güneri Tecer, Kayahan, Hülya Avşar, Mahsun Kırmızıgül, Kâmil Sönmez, Bülent Ersoy, Huysuz Virjin, Muazzez Abacı, Emrah, ses rengine bir daha rastlamadığımız Tülin Korman... İsterseniz yazıyı burada noktalayıp o yılların gazete sayfalarında yer alan ilanlara bakıp yıldızlar alemine dalalım. Kültürpark bir zamanlar neymiş, diye kendi kendimize yüksek sesle soralım.

Nevzat GÜZELIRMAK

İzmir'in köklü kulüplerinden Göztepe yeni stadyumuna kavuştu. Güzelyalı'da yükselen ve kulübün efsane ismi Gürsel Aksel adıyla taçlanan stadyumun açılışı, şölen havasında gerçekleşti. Ve o günü, Göztepe'nin bir başka efsane ismi Nevzat Güzelırmak, KNK için kaleme aldı.

Şehrimizin Yeni Mabedi

Göztepe'ye, 1958 yılında adım attım. O günden bu yana 62 yıl geçti. Kulübüm adına ve Göztepeli kimliğimle inanılmaz heyecanlı günler yaşıyorum. Göztepe, 95 yıllık tarihinde ilk kez, semtinde, bütünüyle kendisine ait olan bir stadyuma kavuştu. Ve inanıyorum ki bu stadyum, Göztepe'yi olduğu kadar İzmir futbolunu da ilerilere taşıyacak.

Stadyumun yapıldığı alan, bizlerin ve ardımızdan gelen kuşakların antrenman sahasıydı. Maçlarımızı hep Alsancak Stadyumu'nda oynardık. Güzelyalı'da antrenman, Alsancak'ta müsabaka...

Perşembe antrenmanlarında aynı yerde yine müsabaka... Bulduğumuz sahaya çok yakın olan Hava Eğitim Komutanlığı'nda görevli Binbaşı Latif Özlü'nün, bizlere ayrı bir sempatisi vardı. Onun sayesinde, Perşembe günleri eğitim komutanlığındaki askerlerden oluşan takımla müsabaka yapar ve klasman maçlarına hazırlanırdık. Ve o yıllarda, antrenman müsabakası yaptığımız toprak zeminin, gün olacak da, eşsiz bir stadyuma dönüşeceği hiç aklımıza gelmezdi.

Stadyum ile çok önemli bir eşik geçildi. Diğer şartların da oluşmasıyla Göztepe, Süper Lig'de şampiyonluğa ulaşabilir.

BİRLİKTE BAŞARDIK

Ama Göztepe başardı! Ve şimdi o toprak sahanın yerinde, ülkemizin eşsiz stadyumlarından birisi yükseldi. Bunda Başkan Mehmet Sepil ve yönetim kurulu üyelerinin büyük payı var. Beraberinde katkıda bulunan her bir kişiye ne kadar teşekkür etsek, azdır.

GÖZTEPE VEFASI

Stadyumun oluşturulması kadar, Gürsel Aksel adıyla taçlandırılması da bizler için ayrı bir gurur kaynağıdır. Gürsel Aksel ile ki kendisine “abi” derdim, 12 yıl Göztepe’de yan yana oynadım. 12 yıl oda arkadaşlığı

yaptım. O; Göztepe’nin efsanesidir ve kulübümüze hizmette, her birimizin önündedir. 1997 yılında bir trafik kazası sonucu yitirdiğimiz Gürsel Aksel adının; Göztepe’mizin stadında yaşayacak olması, bunu düşünen ve uygulamaya alaların inceliğidir. Göztepe’nin kendisine olan vefasıdır.

MÜZE AYRI BİR HEYECAN

Stadın içerisinde yer alan ve daha da büyüyecek olan müze ise yeni stada ayrı bir heyecan katar nitelikte. Ali Artuner’in kardeşi Adil Artuner’in büyük emekleriyle hayata geçen ve üstüne daha da katacak olan müzemiz, Göztepe’yi anlatma adına büyük işlev görecektir.

ŞÖLEN HAVASI

Stadyumun açılış karşılaşmasının olduğu gün Güzelyalı ve İzmir tarihi günlerinden birisini yaşadı. Stad içerisinde olduğu kadar dışında da insan vardı. Mithatpaşa Caddesi insan seliydi. Göztepe Marşları ve tezahüratlar ile yankılanan sokaklar, tam bir şölen havasını yansıttı. Sarı, kırmızı renklere gönül verenler, kulüplerinin 95 yıl sonra ait oldukları semtte dönmesini doyasıya kutladılar.

TİYATRODAN MAÇA...

Stadyum, İzmirli için her bakımdan büyük bir şans. Güzelyalı Sahili'nin dibinde... Kafelerin, restoranların bitişiğinde... İnsanlar Göztepe'nin maçı olduğu gün, açılış karşılaşmasında olduğu gibi, aileleriyle birlikte eğlenecekleri bir güne gelecekler. Stadın hemen ilerisindeki Adnan Saygun Sanat Merkezi ayrı bir kazanç. Gündüz tiyatro, konser izlenesinden çıkıp, akşamüzeri oynanacak maça gitme imkanı var. Bu olanak yıllardır dile getirdiğimiz, futbolun kültürel ortama ihtiyaç duyduğu yaklaşımına bütünüyle karşılık geliyor. Yaşanan ve yaşanacak günler, İzmir için büyük kazançtır.

ŞAMPİYONLUK UZAK DEĞİL

Günümüz futbolunda çok önemli yaklaşımlar var artık. Bütçe, stadyum, sağlam organizasyon gibi. Göztepe stadyumu ile çok önemli bir eşiği geçmiştir. Diğer gerekli şartları da tamamlaması halinde Süper Lig'de şampiyonluğa ulaşabilir. Bu koşulları sağlayacak zemin de Mehmet Sepil ve beraberindeki yönetim kurulu üyelerinde mevcut. Adımızı ve aklımızı, şu an kullandığımız gibi kullanırsak, başaramamız için hiçbir engel yok!

GÜRSEL AKSEL SPOR VE SAĞLIKLI YAŞAM MERKEZİ

Adını 1960'lı yıllarda Göztepe'nin Türkiye ve Avrupa'da ses getirdiği dönemdeki efsane futbolcularından Gürsel Aksel'den alan yeni stadyum, 20 bin 40 seyirci kapasitesine sahip. Yaklaşık 220 milyon TL'ye mal olan projenin inşası iki yıl sürdü. Konak sınırlarında yer alan Üçkuyular'daki 34 bin 651 metrekare arsa üzerinde gerçekleştirilen projenin toplam inşaat alanı ise 94 bin 541 metrekare.

ÇATIDA YÜRÜYÜŞ PARKURU

UEFA standartlarına ve bölgenin çevresel, ekolojik yapısına uygun olarak inşa edilen Gürsel Aksel Stadyumu, Türkiye ve dünyada tek olan bir özelliği ile de dikkat çekiyor. O da stadın üstünde bulunan 650 metrelik yürüyüş parkuru. Çatıda bulunan bu parkur, İzmir Körfezi manzarası sunuyor. Yürüyüş parkuru, maç günleri haricinde tüm İzmirli için hizmetine açık.

KAPASİTE ARTIRILABİLİYOR

Türkiye Futbol Federasyonu'nun (TFF) yaptığı bir değişiklikle 20 bin seyirci oturma kapasitesine sahip stadyumun kale arkalarına ayakta seyirci alınarak, kapasite 25 bine çıkarılacak.

STADYUMDAN ÇOK ÖTESİ

Gürsel Aksel Spor ve Sağlıklı Yaşam Merkezi sadece Göztepe'nin oynayacağı maçlara ev sahipliği yapmakla kalmayacak. Alan, kafeleri, restoranları, fitness salonları, sosyal kullanım alanları ve çocuk eğlence merkezleriyle tüm İzmirli için vakit geçirebileceği bir yer olarak tasarlandı. İzmir'in yeni spor merkezinde, Göztepe'nin geçmiş başarılarının sergilendiği Göztepe Spor Kulübü Müzesi de bulunuyor.

GÖRSEL EFEKTLER

Toplam 41 locanın yer aldığı stadyumda tribünler tek katlı inşa edildi. Stadyumun içindeki ışıklandırmalar, ısıtma cihazları ve ses sistemlerinde de son teknolojiler kullanıldı. Göztepe'nin gol atması halinde stadyumun çatısında bulunan ışıklandırmalar etrafı aydınlatarak görsel efekt oluşturuyor.

Egeli Olmak Mucizedir

Bay Haluk Durukal
Turizm Yazarı
Milliyet Gazetesi / İstanbul
Merhaba Efendim.
... Gezilere ve gruplara rehber için size Şadan Bey'i tavsiye ederim, yürek emniyetiyle. Çünkü kendisi gruplara önderlikte tecrübelidir. Ama bundan çok daha önemlisi, ezberlenmiş bilgileri kuru kurusuna anlatan kişi olmamasıdır... Şadan Bey'i size bu işin bir virtüözü olarak tavsiye ederim. Bir Ostrak ya da Menuhin, Bach'ın ya da Mozart'ın bir piyesindeki "do"ları, "re"leri tam olarak "do", "re" diye verir, ama onlara daha derin bir anlayış verir. Şadan'ın böyle bir virtüözlüğe üstün bir istidadı vardır. Samimi saygılarımla candan merhabalar.
Cevat Şakir
30 Temmuz 1972

CÜMLE ALEMİN ATASI:

Okuduğum kitapların bende ayrı bir değeri vardır. Zira, onlar hakkında hüküm vermişimdir. Tam not verdiğim kitaplardan birisi, Joseph Kessel'in, "Atlılar" romanıdır. Orada bir "Gardıgeç" vardır; sıfatı "Cümle

Alemin Atası". Beklenmedik yerde belirir, bilinmez bilgidedir. Balıkçı da benim için öyledir. Karanlık yollarda Hekate, kara denizlerde Faros gibidir. Halikarnas Balıkçısı benim fikrimin önderidir.

İlkokula başlama yaşından bir buçuk yıl önce, Durdu, Ayşe ve Sevim ablalarımın eteklerine yapışarak, 2 km yakındaki Yazılıtaş Mahalle Metebine gidip gelmeye başlamışım. Fahri Bozkurt öğretmenin öğretmesiyle, okuyunca dünyanın aydınlattığını fark etmiş olmalıyım. Ertesi yıl, babamın muhtarlığı sırasında yapımı tamamlanan Gökova İlkokulu'na geçtim. Başta başöğretmen Mustafa Gökövali, bütün öğretmenlerimi köy enstitüsü çıkışlıydı. Böylece, dünyanın Gökova'dan ve Ege'den başladığını öğrendim. Egeli olmak, Akdenizli, uygar, hoşgörülü ve insancıl olmak demektir.

EGELİ OLMAK

Sırf dünyaya gelmek bile, sayısız mucize sonucu gerçekleşen bir mucizeydi. Hele Türkiye'de, Ege'de doğmak, mucize üstü

bir şans idi. İyi insan, doğadan aldığı geri vermek zorundadır. Halikarnas Balıkçısı ile tanışmam, doğru sandığımız bir çok şeyin, yanlış olduğunu öğrenmemi sağladı. Mesela Osmanlı tarihi, hiç gerileme, çökme devri gelmeyecekmiş gibi yazılmıştı. Vakanüvistler, yordakçısı oldukları sultanları övme memuruydular. Allah'ın, Arapça'dan başka dil bilmediğini öğretmeye çalışmışlardı. Bizi doğuran analarımıza, insan muamelesini çok görmüşlerdi.

61 YILLIK GAZETECİLİK

Gazeteciliğe profesyonel başlayışım 1 Şubat 1959 olduğuna göre, 2020 yılı itibarıyla gazetecilikte 61. yılım. Gazetecilik, inansa olayı duyup duyurmasından öte, olayların altındaki gerçeği öğrenme güdüsü verir. Benim üç okulum oldu: Örgün eğitim, gazetecilik ve Halikarnas Balıkçısı. Benim üç mesleğim var: Gazetecilik, rehberlik ve öğretim üyeliği. Hepsini öğretmeye yönelik. Ama öğretmek için önce öğrenmek gerek! Gazeteciliğin önemi asıl böyle zamanlarda daha çok ortaya çıkar.

Fotoğraf: Çiğdem Metin Kurutaç

Manevi Babası Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı:

“Şadan Gökovalı’ya oğlum, arkadaşım desem azdır. Ölsem, ölüm beni yenememiş olacak; çünkü Şadan var!”

Gazete olarak 9 Eylül’ün, Sözcü’nün, Cumhuriyet’in; gazeteci olarak Abdi İpekçi’nin, Uğur Mumcu’nun, günümüzde Yılmaz Özdil’in, Atıla Sertel’in, Mustafa Balbay’ın (yazılan son üçü öğrencim) yaptıkları bu! En iyi öğrenme öğretirken olur. Lisede öğrenciyken, üst sınıflara ders verir, istekli bazı öğrencilerime İngilizce öğrettirdim. Öğrencilerimden çok şey öğrendim.

BİLGİ BİLME

Anadolu kültürü, “filozofluğu”, “bilgi bilmeye döndüren” eylemdir. Thales; “Dünya bir havuzda yüzen ada gibidir. Deprem, suyun dalgalanmasından oluşur” diyordu; demek ki yeri sarsan Poseidon’a gerek yok! Bu kendisinden 2 bin 700 yıl sonra gelecek olan Stephen Hawking’i müjdelemiyor mu: “Tanrı’ya gerek yok!” Bizim köyden Kara Mıstık, ehliyet sınavına girmiş. Sorulardan birisi, ‘Son Peygamber kimdir?’ Bizimki, ‘Atatürk’ diye cevap vermiş. Kendisi, ‘Başka peygamber Türkler için ne yapmış ki’ diyordu. Anadolulu olmak bu! Salt gerçek için soru ve sorunlarla boğuşmak.

REHBERLİK ÖZEL MESLEK

Öğretmenlik gibi kutsal bir meslek olan rehberlik; sahip olduğumuz değerleri bilip bildirmek demektir. Rehberi dinleyen; “Bizde bunlar da mı varmış?” demeli. Anadolu yabancısını, Anadolu sevdalısı kılmalı. Anadolu kültürü, her iyi şeyi Allah’tan beklemeyip, onun verdiği akılla var etmeyi öngörür. Gelgelelim, din kisvesi altında cahiller güruhu ileri gitmeyi önlemeye çalışır. Bakılsın bir kez; nice aydın, dine uygun düşünmediği için katledilmiştir, ama cahillerin katledildiği görülmemiştir.

Adı, Gökova’daki bir sokakta da yaşıyor.

YÖNETİCİ SEÇMEK

Mutlu yaşamın sırrı, iyi yönetici seçmekle olur. Tarihte en mutlu insanlar kenti Söke Güllübahçe'deki Priene'de yaşayanlar, bunun nedenini, "Biz yöneticilerimizi iyi seçeriz" diye açıklarlarmış. Dahası, çevre kentlere de, oralar halkı adına, yöneticileri seçerlermiş.

ŞİİRİN GÜCÜ

Efesli Blosonoğlu Hekarlitos, "Çok şey bilme akıllı olmayı öğretmez" diyor. Ben de, çok şiir bilmekle şair veya bilgin olmam ki! Hem benim, şiir ezberlemek diye kaygım yoktur. Ben müsamere çocuğumuyum ki? Beynim sinek kağıdı, sevdiği şiirler ona konup, yapışıp kalıyor. Onlar, kulisteki aktör gibi, sırası gelince sahneye çıkıyor. Yerinde söylenmeyen laf gibi, yerinde okunmayan şiirler de gürültüdür. Hem Homeros'un, Yunus'un, Nazım'ın ülkesinde yaşayan insan şiire nasıl uzak durur? Söze gelinlik giydirirsen, şiir olur. Şair, "Bir kelimeye bin anlam yüklediğim zaman sana sesleneceğim" diyor ya; benim için şiir; bin sayfalık düşüncenin bir dizıyla dile getirilmesidir. Artan zaman, kendimize kalır. Yeniden yaratamayacağımız tek şey, zaman... Sanat ve güzellik karşısında duyulan heyecan ise, şiir bana bu heyecanı yaşatıyor. Necip Fazıl'a çocukken annesi, "Senin şair olmanı ne çok isterdim" dermiş. Bize böyle anneler gerek. Yaşam, şiirin süzgecinden geçirilmeli...

1958'DEN BERİ KONAK

Benim sürekli ikametgahımı İzmir Konak'a taşımam, 1958 yılı güz mevsiminde oldu. O sıralar İzmir'in nüfusu yarım milyonun altındaydı ki bu sayı, eski deyimle, "istiap haddinin" (alabilirliğinin) üst sınırıydı. O zamanlar İzmir sokaklarında yerli olmayan az kişiye rastlardınız. Bugün

ise yerli İzmirli'ye az rastlıyorsunuz. O zamanlar, sokakta karşılaşanlar, tanıdık olsun olmasın selamlaşır; bugün ise tanıdıklarından bile gözler kaçırılıyor.

VEFA

Şükür ki bugün de bahtımız açık. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer'in, Konak Belediye Başkanı Abdül Batur'un olması büyük şans. Mimar Sinan Mahalle Muhtarı Gülay Pekcan işlevini fazlasıyla yerine getiriyor. Sokağa, caddeye, tiyatroya, kültür evine ve şimdi de 41 yıldır yaşadığımız sokağa adımın verilmesi, başıma takılmış altın taçtır. İnsanlık her zaman böyle vefaya muhtaçtır. İnsanın, adresini kısaltan, yaşadığı sokağa adının verilmesi anlatılabilecek değil, yaşanılabilir bir olaydır. Böyle durumlar için duam şudur: Sebep olanlardan Allah razı olsun.

Not: Türkçe aşkımı lise edebiyat öğretmenim Suzan Sunguroğlu'na, İngilizce lise İngilizce öğretmenim Türkan Danışman'a borçluyum. Akademik aşamalarda Doktora babam Prof. Dr. Hasan Olalı'ya, Doçentlik Jüri Başkanı Prof. Dr. Yılmaz

Büyükerşen'e, Profesörlük Jüri Başkanı Prof. Dr. Nilgün Moralı'ya minnet ve teşekkürlerim ile...

*Manevi Babası Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaçlı:
"Şadan Gökovalı'ya oğlum, arkadaşım desem azdır. Ölsem, ölüm beni yenememiş olacak; çünkü Şadan var!"
Manevi Anası Azra Erhat:
"Her birini canımdan çok sevdiğim Türk gençleri içinden, şu üçünü kendime evlat seçtim: Cengiz Bektaş, Şadan Gökovalı, Ayça Bakan."*

Gazeteci, rehber, düşün insanı, edebiyatçı ve Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın manevi oğlu Şadan Gökovalı'nın adı şimdi de, Konak'ta 41 yıldır yaşadığı sokağa verildi.

Lütfü
DAĞTAŞ

Kuş Cennetinden Körfeze Flamingoların Dansı...

Ülkemizdeki fotoğrafın 1970’li, 80’li yıllar incelendiğinde fotoğraf sanatı alanında öne çıkan adlardan birisi olan Nusret Nurdan Eren’e zamanında şu soruyu yöneltmişim:

-Yıllardır İzmir Kuş Cenneti’nde kuş fotoğrafları çekiyorsunuz. Ne çekiyorsunuz?

Bu sorunun gizli yanı, “Bıkmadınız mı, hepsi daha önce fotoğraflarını çektiğiniz kuşlar değil mi?” idi.

-Ben, diye başladı, “kuş değil, kuşların danslarını çekiyorum!”

Bu yanıt karşısında bir süre duraladığımı çok net biçimde anımsıyorum. Sonra şöyle sürdürmüştü açıklamasını:

-Elinde 600’lük, 1200’lük tele objektifle duran kuşların fotoğrafını çekme dönemi çoktan bitti, şimdi hareket çekmek gerek!

Bu konuşmanın üzerinden pek uzun geçmemişti ki, 1999 yerel seçimlerinde Çiğli Belediye Meclis Üyesi olunca ilçenin sınırları içersinde kalan ‘İzmir Kuş Cenneti Koruma ve Geliştirme Birliği’ne seçilmem de hemen ardından geldi. Bir görev ve sorumluluk üstlenmişim. On yıl kadar bu birliğin üyesi olarak görev yapınca; bundan hareketle de Hollanda’daki Kuzey Denizi’ne kıyısı olan Lelysdad ve Fransa’da Akdeniz kıyısı Camarque benzer sulak alanlarında konuyla ilgili

incelemelerde bulunma sonucu, İzmir Kuşçenneti’nin, kentimiz açısından ne denli önemli ve değerli olduğunu daha iyi anladım.

Elbette benim anlamam yeterli değildi; anlatmalı, özellikle de genç kuşaklara benimsetme konusunda programlar yapmalıydım, yapmalıydık. Bu konuda bilgim ve gücüm yettiğince çalışmalara yöneldim. Bu çalışmalardan önemli bir ayağı, o dönemki adıyla İZKUŞ kuruluşu çatısı altında Birlik Başkanımız, gazetecilikten meslektaşım Nurgül Uçar ve meclis üyesi arkadaşlarımla el ele vererek ulusal ölçekte düzenleme geleneğini geçerli kıldığımız, ‘Kuş Cenneti’ konulu karikatür yarışma ve sergileri ile yine Kuş Cenneti odaklı fotosafariler oluşturdu. Kısa sürede çok başarılı sonuçlar aldık.

Bugüne geldiğimizde İzmir Kuş Cenneti’nde varlığı saptanan kuş türü sayısının 289, memeli sayısının 9 olması, varsıl bitki örtüsü, cennetin ayrıca tuz üretimi ve balıkçılık açılarından ekonomik kaynak oluşturması varsılığının somut kanıtlarıdır. Çalışma ve proje oluşturmalarımın en yüreklendiğim temel unsur buydu.

Kuş Cenneti, İzmir Körfezi’nin Karşıyaka sahilinden başlar, Çiğli kıyıları ile tuz üretiminin söz konusu olduğu Çamaltı Tuzlası’nı içine alır, Foça’ya değin uzanır.

İzmir Kuş Cenneti’nin oluşumundaki temel unsur burasının Gediz Nehrine delta oluşturmasıdır. Tarih boyu Gediz’in 8 kez yer değiştirdiği kayıtlarda yer almaktadır. Nehrin, körfezi alüvyonlu toprakla doldurması karşısında bu denli sıklıkla yatağının değiştirilmesi hep gündemde olmuştur. Hazin olan şudur ki, doğal yaşam alanını salt bataklık olarak gören anlayış, sonraki yıllarda politik güçlerini arkasına destek olarak alan rant kavramı; kent merkezi diyebileceğimiz bu önemli alandaki doğallığı geri dönülmez biçimde tahribata uğratmıştır.

Genç kuşaklar, tahribatı yapanları yargılama bilincinde oldukları için ad ve unvanları ne olursa olsun tahribatçıların bağışlanması söz konusu değildir.

Nitekim bunu belgeleyen bir fotoğrafla yakın zamanda “İzmir’i anlatmaya dayalı” bir fotoğraf yarışmasında ödül aldığımı anımsıyorum. O fotoğraf şöyle: Yapılaşması asla söz konusu olmaması gereken deniz kıyısı doldurulmuş alanda yükselen birbirine zincirleme sıralanmış apartmanlar ve kıyıda gezinen burasının asıl sakinleri pelikanlar.

Bir başka görüntü daha vardı sıklıkla gördüğüm ama henüz görüntülediğim. O da şöyleydi:

Yine denize bitişik apartmanlar ve on adım ötedeki flamingo topluluğu. Birlikte havalanıyor, altları uçuk pembe renkli uzun kanatlarını birlikte açıyor, birlikte yükseliyor, birlikte suya konuyorlardı. Nusret Nurdan Eren’in fotoğrafladığı gibi dönemleri geldiğinde birbirlerine kur yapıyor, gagalarını gagalarına dayayarak öpüşüyorlardı.

Çiğli’ye doğru gidildikçe yine bir diğer hata doldurularak elde edilmiş doğal yaşam alanına tekstilden makina, boya, kimya, yağa türlü sanayi fabrikalarının kurulmuş olmasıydı.

Benzer sulakalan Lelystad’daki incelemelerim sırasında, Hollandalı

uzmanlar; bana, ülkelerinin su altından karaya dönüştürülerek elde edilmiş topraklara sahip olduğu gerçeğini anımsattıktan sonra, “bizim ülkemizin deniz düzeyinin altında kaldığını konuklarımıza şu tümceyle anlatırız: Hollanda, balıkların deniz düzeyinin üstünde yüzdükleri, kuşların altında uçtukları yeryüzünün tek ülkesidir!” biçiminde gayet vurucu bir söylemde bulunmuşlardı.

Hâlâ kara parçalarını sudan kurtararak toprak elde etmeye dayalı projelerin peşindeydiler. Rehberlerimizden Delf Teknik Üniversitesi Yapı Teknolojileri Bölümü’nden endüstriyel tasarımcı mühendis Ties Rijken’in şu vurgusu gerçekten çarpıcıydı: “altında kalmak

istemiyorsan, üzerinde yaşa!” Bu görüşten hareketle yine 1950’li ve 1960’lı yıllarda Kuzey Denizi kıyısında bir alanı 20 bin kişinin yaşayabileceği bir kent alanı olarak planlamışlar, aynı planda sanayileşme ile birlikte liman yapımına da yer vermişlerdi. Bir süre projelendirdikleri bölgenin sularını kanallar yardımıyla boşalttıklarında evdeki hesaba hiç uymayan bir gerçekle karşılaşmışlardı. O da şuydu: Yaban yaşamının önemli parçası kuş türleri hızla ortaya çıkmış, göçmen kuşların dışında diğer türler burayı üreme bölgesi olarak seçmişlerdi. Yaban atlarından bitki ve memelilere, sürüngenlerden çiftyaşamlılara, içsu balıklarından

kelebeklere, kızböceklerine pek çok hayvan burayı yurt edinmişti. Bu gerçekten beklenmeyen bir gelişmedir. Plân ivedi olarak durdurulur; Hükümet, yerel yönetim ve halk üçlüsü bölgenin sulakalan olarak doğal yaşam bölgesi niteliğinde kalması yönünde oybirliği ile karar alır.

Bu bilgilendirmenin ardından bölgede çalışma yapan Wageningen Üniversitesi’nden uzman Ester Koopmanschap sözü devralıyor: -Bizde bir söz vardır: Tanrı dünyayı, Hollandalılar da Hollanda’yı yarattı! Bu kararın ardından teknoloji devreye sokulur, bu kez su üstünde yüzen kentler projelendirilir. Geçmişte, 1932

yılında Kuzey Denizi’nin gelgitleri karşısında denize kıyı boyu set yapan, ancak bu arada Ren Nehri’nin taşmasıyla ağır can kaybı yaşayan Hollandalıları bu projeyi savunmaya iten bir de şu görüş geçerlilik kazanacaktır süreç içerisinde: -Yine kaçınılmaz bir sel felâketi karşısında evlerin su altında kalması yerine yüzmeleri düşüncesi kulağa hoş geliyor! Ve bu başarılı; Yüzen evlere dayalı 20 bin kişilik yüzen kent yapılanması denizden daha geriye çekilir, liman ve sanayileşme düşüncesinden ise tümüyle vazgeçilir. Hollandalı uzmanlar bu yapılanları tek tek yerinde bana gösterdiler,

tanıklığımlı sağladılar.
Tüm bu tanıklığımlı karşısında,
küresel ısınmanın gündemde olduğu
süreçte kentimize bahşedilmiş İzmir
Körfezi'nin orta yerinde varlıllığıyla
bizden ilgi, anlayış ve destek bekleyen
kuş cennetimize karşı hoyratlığımızı,
yabanıl insanlığımızı acı acı düşünmek
durumunda kaldım.

Bize bahşedilmiş bu sulakalanda,
Gediz Deltası'nda; dolayısıyla kuş
cennetinde kış ve yaz mevsimlerinde,
soyu tükenme tehlikesiyle de karşı
karşıya olanlar dahil, 289 çeşit kuş
türünün belirlenmiş olması, sayıca
yaklaşık 80 ile 120 bin arasında
su kuşuna ev sahipliği yapması,
flamingoların önemli üretim alanı
niteliğini taşıması insan olarak
yaptıklarımızdan dolayı derin
pişmanlık duymamızı gerektiren
hemen üç beş unsurdu. Üstelik yine
bölge, kuş türlerinin dışında çakal,
tilki, porsuk, yaban ve saz kedisi,
yaban domuzu gibi memeli hayvanlar
ile yıldı atları için de önemli bir yaşam
alanıydı. Ve yöneticilerimiz zamanında
bölgenin 'korunması yükümlülüđünü
kabul ettiklerine' dönük olarak
Uluslararası Ramsar Sözleşmesi'ne
imza koymuşlardı.

Aynı zamanda Akdeniz'in önemli

Kürşat Zaman

Muammer Kotbaş

sulakalanlarından birisi olan 40 Bin dekar büyüklüğe sahip deltada yer alan İzmir Kuş Cenneti'ni özellikle genç kuşaklara tanıtmak bir seferberlik işi. Bu seferberlikten başarılı çıktığı ölçüde bölgede kaçak avcılık sona erecek, balıkçılar evlerine ekmek parası götürecek, küresel ısınmaya karşı bir koruma alanının varlığı söz konusu olacak, Nusret Nurdan Eren'i izleyecek nice fotoğraf sanatçısı körfezdeki günbatımı sırasında flamingoların aşka davet danslarını görüntüleyip ölümsüz kılacak.

Şimdi sizleri, fotoğrafçı dostum Okyay Bulut'un eşsiz fotoğrafları ile düzenlediğimiz karikatür yarışmalarından örnekler eşliğinde İzmir Kuş Cenneti'mize götürmek istiyorum.

Fotoğraflar: Oktay Bulut

Cemalettin Güzeloğlu

Hicaci Demirci

Neyzenliği, hicivleri ve derinliğiyle kültürümüzün önemli figürlerinden birisi olan Neyzen Tevfik, 1895-1899 tarihleri arasında İzmir Mevlevihanesi'nde eğitim aldı. Burada dört yıl boyunca devrin önemli şair, edip, yazar ve müzisyenleriyle bir arada oldu.

İzmir Mevlevihanesi'nden Neyzen Tevfik Geçti

İzmir Mevlevihanesi'nin kurucusu Halil Akif Dede (1803-1888), İstanbul'da Yenikapı Mevlevihânesi'nde Osman Selâhaddin Dede'nin yanında çile çıkarıp, İzmir'e döndü. Sultan Abdülmecid'in yardımıyla o zaman için şehrin en güzel yerinde Mevlevihâne'yi kurdu. 38 sene şeyhlikten sonra 1305/1888'de vefat etti. Onun yerine oğlu Şeyh Nûreddin Efendi'dir (ö.1920) geçti. İzmir Mevlevihânesi'nin en aktif ve renkli sîması olan Şeyh Nuri 32 yıl postta kaldı. Sultan Abdülhamid ve Meşrutiyet devirlerinde şeyhlik görevi dışında şair, bestekâr, fikir ve sanat adamı olarak da dikkati çekti. Onun zamanında İzmir Mevlevihânesi'nin, bu şehrin mûsikî

hayatına bir canlılık getirdiği görülür. İzmir Mevlevihanesi'nden günümüze sadece hazire (küçük mezarlık) kalmıştır. Konak'taki 806. sokak (Patlıcanlı Yokuşu) ile 803. sokağın keşiştiği yerin köşesinde halen boş bir arsa var. Burası dergâhın hazîresiydi. Mevlevihane ise onun sağında ve yukarı kısmında, Süvari Mahallesi sınırları içinde yer alıyordu. Şahıs mülkü olduğu için varisleri tarafından satılmış olup, Kadastro'da 1423,5 metrekare görünen bu yerde meskenler bulunmaktadır. Körfeze tepeden bakan bu semtler, 150 sene önce İzmir'in en müteber mevkilermiş. Araç trafiği olmadığı için sokaklar rahatmış. Bugün ise daracık sokakları, dik yokuşları ve yoksulluk manzaraları görülüyor.

NEYZEN TEVFİK İZMİR YOLUNDA

İzmir Mevlevihânesi'ne yolu düşenlerden biri de Neyzen Tevfik Kolaylı (1880- 1953) olup neyzenliği, hicivleri ve derbeder kişiliğiyle tanınır. Tevfik, 1880 yılında Muğla'nın Bodrum ilçesinde doğdu. İlköğrenimini orada tamamladı. Babası Bodrum Rüşdiye'sinde öğretmendi. Yedi yaşlarında Bodrum'daki bir kahvede dervişlerden dinlediği neyin sesine hayran kalır. O yıllarda âsâyîş bozuktur. Bulunabilen eşkıyâya ağır cezâlar verilir. Yakalananlar îdam edilir. İbret-i âlem için Bodrum'un Meydanı'nda onların kesilmiş başları sırtıklar üzerinde gezdirilir. Bir keresinde bunları gören küçük Tevfik manzaranın etkisiyle rûhî bunalım geçirir. 1894 yılında babası Urla'ya tâyin edilir. Urla'da tanıştığı Berber Kâzım Ağa'dan ney dersi alır. Ailesi hastalığı sebebiyle ona şefkatle yaklaşır ve isteklerini yerine getirmeye çalışır. Ancak ciddi bir sinir krizi geçirir. İstanbul'da hastalığına çözüm bulmaya çalışılır. Tam teşhis konamaz, epilepsi veya bayılma denir.

VE ŞEHRİMİZDE...

Biraz iyileşince 1895 yılında İzmir İdâdîsi'ne (lise) yatılı olarak kaydettirilir. Fakat disipline uymaz ve sorumluluk almaya tahammül edemez. Sık sık baygınlık geçirmesi üzerine bir ay sonra okuldan atılır. Yolu İzmir Mevlevihânesi'ne düşer, Şeyh Nurettin ile görüşür. Neyzen Başı Cemal Bey'in öğrencisi olur. Buraya dört yıl gelip gider. Devrin önemli şâir, edip, yazar ve müzisyenleri ile tanışır. Edebî bilgisini ve zevkini geliştirir. Türkçe, Arapça ve Farsça dersleri alır. Ünlü şâirlerin divanlarını

okur. Şiirler yazar. Mevlevîhâne’de ortam onun için sıkıcı değildir. Sağlığı düzelir. Babasının hayâli onu okutmaktır. 1899 yılında tahsiline devam etmek için İstanbul’a gider. Yaşı 19’dur.

İZMİR MEVLEVİHANESİ GELİŞTİRDİ

Neyzen Tevfik, bunalımları olan biridir. Bu sebeple ruh hâli çabuk değişir. Kimi zaman çok durgun, sessiz, karamsar ve mutsuzken kimi zamanda pek hareketli, esprili ve neşelidir. Çocukluğundan îtibâren düzgünü bir hayâtı olmaz. Disipline, sorumluluk almaya gelemmez. Böyle aykırı ve marjinal ama yetenekli kimseleri nereye koyacağız? Tekkelerin dergâhların onları rehabilite ettiği söylenebilir. Babası hayalleri olan biriydi, Tevfik ise aykırı bir çocuk. İşte bu problemler çocuk İzmir Mevlevîhânesi’nde kazanılır. Tevfik oraya devam etmeye başlar. Burası ona ona ilaç gibi gelir; mûsikî ilgisi, içindeki şiir ve sanat kabiliyetleri gelişir. Okullar ve medreseler daha kuralcı idi. Farklı ve aykırı kişilikleri barındıramazlardı. Ama tekkeler öyle değildi. Oralarda gelen kişinin mizâcına ve ruh yapısına göre eğitim verilirdi. Böylece birçok değerli kimsenin kaybolup gitmelerini önlenmiş, rehabilite edilmiş, onların çoğunun topluma kazandırılması sağlanmıştı.

ALİMLERLE

Tevfik “Tercüme-i hâlim” başlıklı uzun şiirinde Mevlevihane ile ilgisini anlatır. Özetle şöyle der:

Çâresiz bir şekilde Mevlevî Dergâhı’na düştüm. Büyük mürşit Şeyh Nureddin beni kabul etti. Kardeşi Cemal Efendi’ye gönderdi, ondan ney meşk ettim, nota öğrendim, neyin feyziyle ömrümün derbederlik perdesi kapanmış oldu. Hattâ başımda Mevlevî külâhı

olduğu halde semâ yaptım, elimde neyle mutrip heyetine girdim. Hz. Mevlânâ’nın bana olan feyzinin en açık delili şu ki, bir sene geçmeden vezinli kafiyeli şiir söylemeye başladım. İzmir’de birçok ileri gelen kimseyle tanıştım. Uzun süre büyüklerin toplantılarında bulundum. Şâir Eşref, Abdülhâlim Memduh, Tokadîzâde Şekip, Bıçakçîzâde Hakkı, Tevfik Nevzad ve Rûhi Baba bunlardandır. Tekke’de bu irfan sâhibi kimselere hizmet ettim. İşte böylece bu yolda insan arasına karışmış oldum. Neyzen Tevfik İstanbul’da Sütlüce Bektaşî Dergâhında Münir Baba’ya bağlanır, dolayısıyla onun bir de Bektaşîlik yönü vardır. Neyzen Mevlevî mi yoksa Bektaşî mi idi? Ne önemi var? Aslında yol/tarikat çoksa da varılacak hakikat birdir. O şöyle

der:

Mey’de Bektaşî göründüm, Ney’de oldum Mevlevî
Meşrebim Mollâ-yı Rûmî, mezhebim Bektaşîdir

GÖNÜL EHLİ

Neyzen Tevfik, bir ney virtüözüdür, şairdir, müthiş bir hiciv ustasıdır. Fakat derbeder bir kişiliğe sahiptir, küfürbazdır, ileri derecede alkoliktir ama gönül ehli biridir. Merhum Fethi Gemuhluoğlu, Neyzen Tevfik için şöyle der: “Bana şâribul leyli vennehar (gece gündüz içen) biri için evliyâdır, dedi diye darılmayım. O vallahi Allah’ın velisiydi billâhi veli idi.”

(Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Demirci, İzmir’de Tasavvuf Kültürü, h yayınları, 2017)

İzmirli Türk Kadınlarının Fedakârlığı

Balkan Savaşları sırasında tutulan bir defterin bulunmasıyla; o sıkıntılı günlerde İzmirli kadınların fedakârca tutumları ile Balkan Savaşları'na yaptıkları mali destek ilk kez gün yüzüne çıktı.

Biz antikacılar; meslek grubu olarak birçok önemli kültürel ve sanatsal nesnenin yitip gitmesine mani oluyoruz. Kimi zaman bir hurda

deposunda, bir kâğıt toplayıcısında yahut bir evin çatı arasında öyle enteresan ve kıymetli evrak ve objelere rastlıyoruz ki, şehrin tarihi, ticaret geçmişi ve kültürüne yeni belge ve bilgiler katılmasına aracılık ediyoruz. Böyle sürprizlerle karşılaşmak da, mesleğimizin en cezbedici noktası oluyor bizler için. Bu bağlamda en çarpıcı örneklerden

*İzmirli kadınlar Balkan Savaşı sırasında, Salepçioğlu Camisi'nin altında toplanıp, cepheye mücadele veren Mehmetçiğe destek amacıyla yardım topluyorlardı
Fotoğraf: Ahmet Bağcı*

biri de, edindiğim bir defter oldu. Geçtiğimiz ay bir davet üzerine gittiğim ve eşyalarını değerlemem istenen bir evde, gerekli ekspertizi yaptıktan sonra ikram edilen kahvelerimizi içerken, bir grup Eski Türkçe evrakın kapı arkasında olduğunu fark ettim. İncelemek isteyince de çöpe atılmak üzere oraya konduğunu, epeyce bir kısmının önceden atılmış olduğunu ve istersem alabileceğimi söylediler. Bunun üzerine evrakları alıp ayrıldım. Bu evraklar arasında bulunan ve yazımıza konu olan defter, öncelikle kapağındaki yazılar sebebiyle ilgimi çekmişti. Defterin bir yüzü Fransızca, öteki yüzü ise Eski Türkçe idi. Fransızca yazılı yüzünde “Kâğıtçı Mehmed Emin Efendi – Smyrne” yazılı idi. Diğer yüzünde ise, Osmanlı Devlet Armasının altında “Mekatib-i Umumiye (Genel mektepler) Talebesine ait” ve adres olarak da, “İzmir’de Bit Pazarında İçilli Kâğıtçı Mehmet Emin Efendi” ibaresi bulunmaktaydı. Güzel bir öğrenci defteriydi ve efemera olarak görseli de etkileyiciydi. Ama sürprizi içerisinde gizliymiş. Sayfayı çevirip zar zor ilk satırı okuyunca heyecanım arttı. “İzmir Müdafaa-i Milliye Heyeti ...” diye başlıyordu sayfa, önce işgal yılları İzmir’inden kalma olduğunu düşündüm. Defter haliyle rika (Eski Türkçe el yazısı) yazılmıştı. Rika yazıyı okumak zordur. Bende bu konuda mahir değilim. Hemen Sayın Hocam Prof. Dr. Engin Berber’i arayıp hem defteri anlattım, hem de yardım istedim. Hocam da aynı heyecanı paylaşınca buluştuk ve defteri günümüz alfabesine aktarmak üzere teslim ettim.

1913 TARİHLİ DEFTER

“Müdafaa-i Milliye” Kavramı Engin Hoca ertesi gün; defterin 30 Kânun-i Sani 1328 (12 Şubat 1913) tarihli olduğunu, İzmir Müdafaa-i Milliye Heyet-i Teşvikiyesi kararıyla Salepçioğlu Camii’nde toplanan İzmirli Kadınların, Balkan Savaşları’na katılan Mehmetçiklerimize yaptıkları yardımların kaydedildiği bir toplantının

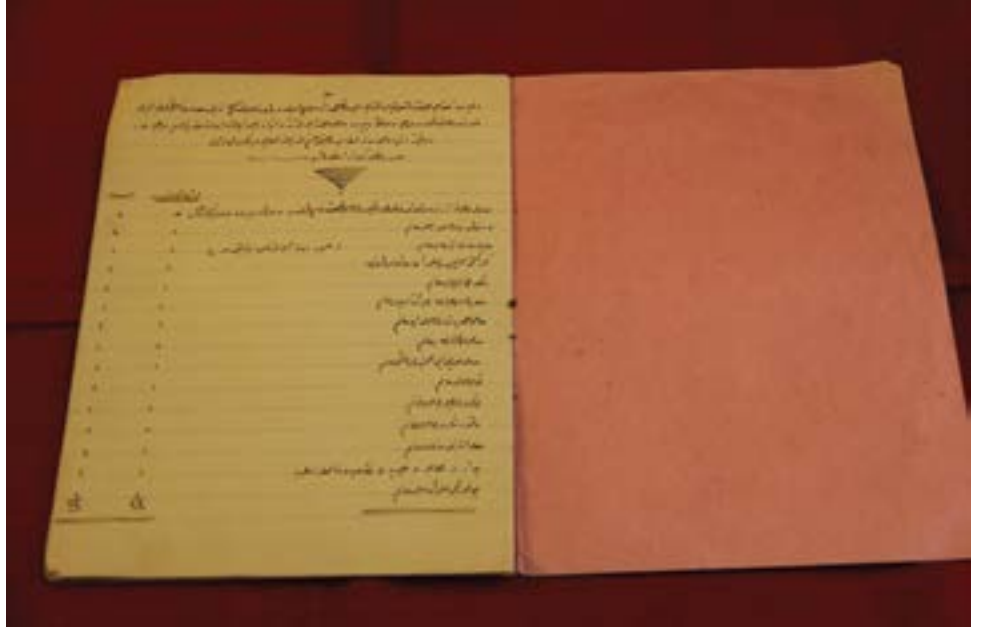
tutanak ve bilançosu olduğunu anlattı.

“İzmir Müdafaa-i Milliye Heyet-i Teşvikiyesi” isimli yapılanma, Yunan işgali yıllarının çok bilindik “Müdafaa-i Milliye” kavramının, Balkan Savaşları’nda kullanıldığını göstermesi bakımından önemliydi. Yapılan ianeleri - ki bunlar, Hilâl-i Ahmer İzmir Şubesi’ne teslim edilmiştir- okudukça, İzmirli kadınların ne kadar özverili olduklarını, sonraki yıllarda örneklerini bolca göreceğimiz üzere, ülkeleri ve kınalı kuzuları için boyunlarındaki ve yastıkları altındaki ziynetlerine kadar bağışladıklarını, ellerinde olanı verdiklerini görebiliyordum. Artık elimizde vatansever İzmirli kadınların ve yaptıkları fedakârlığı gösterir ayrıntılı bir liste vardı ve bize düşen de, kısa sürede defteri bir yayın haline getirmek ve bu İzmirli Türk Kadınları’nın isimlerini anmak olacaktır . Bu tarihi vesikayı bütünüyle gün yüzüne çıkarmak, başta İzmirli kadınlar olmak üzere hiç kuşkusuz tüm İzmirli için bir övünç kaynağı olacaktır.

DEFTERİN BAŞ VE SON SAYFALARININ TRANSKRİPSİYONU

Defterin Ölçüleri: 17x23 cm. Sayfa Adedi: 16

İzmir Müdafaa-i Milliye Heyet-i Teşvikiyesi kararıyla İzmir’de Salepçizade Cami-i Şerif’inde 29 Kânun-ı Sani 338 (12 Şubat 1913) tarihine müsadif (tesadüf eden) salı günü, İzmirli Osman Efendi Hoca tarafından verilen muğte-i diniyede ve mevlid-i şerifi nebevi kıraatında ispat-ı vücut ederek (okunmasında bulunarak) ianat-ı hayriye ve birçok zikıymet eşya ve melbusat (kıyafetler) ita eden cümle hanımefendilerin isimleriyle verdikleri ianatın (yardımların) cins ve nev’ini gösterir esami defteridir.

Bağışların kayıt altına alındığı defter

İlk Sayfadan

	Lira-i Osmani	Adet
Muğlalı Hacı Kazazzade Vahit Efendi mahdumu		
Tevfik Bey haremi Talat Hanım tarafından bir adet		
Beşibiryerde (daha vereceğini vaat etmiştir).....	5	5
Zafer Hanım	1	1
Celile Hanımın teyzesi hanım (Hamidiye ziynet altını olup bir lira kıymetindedir)	1	1

Son Sayfadan

İşbu defterde alel esami (isimleri tek tek) müfredatıyla (ayrıntılılarıyla) yegân yegân (bire birer) gösterilen para ve eşyaların kâffesi (tamamı), kendi elimle vezne-i mahsusuna yatırılarak, usulü veçhile makbuz ilmühaberini aldım.

30 Kânun-ı Sani 328.

Makbuz ilmühaberinin sureti

Hilal-i Ahmer ve İane-i Harbiye Fevkalade Komisyonu

Numara 448

Salepçi camii şerifinde toplanılıp mazhar-ı bana yediyle (şahsıma elden) teslim edilen para, yüzden dört bin üç yüz kırk dört buçuk kuruş [4.344.5] makbuzumuz olmuştur.

30 Kânun-ı Sani 338 (30 Ocak 1922)

Para yüz elli altmıştan, bana dört bin dört yüz seksen iki kuruş otuz para [4.482.30] /

Reis-i Sani Tevfik

Cinsi müfredat	Adet	
Lira	16	Sandık Emini
Beşi bir yerde	5	Hacı Mustafa
Bir lira ziynet altını	1	
Car...	2	
Sekizlik	650	
Metelik	229	

Ege Bölgesi'nin ve özellikle kıyı hattının yaygın enerji kaynakları paximadi, kopanisti ve armolanın hikayesi...

Azık ile Katık

Azık silahtır!... Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu birgün Van'da kazıdayken böyle demişti.

Yola çıkacaksan azığın tam olacak, hele kazıda dağ başındaysan aç kaldın mı vay haline! Ayanis Urartu Kalesi kazılarındaydık, gerçekten dağ başındaydık ve ben Van'dan kazıya gelirken ekmek almayı unuttuğum için önce sıkı bir fırça yemişi sonrasında da hocamın kızgınlığı geçince söylediği bu sözün muhatabı olmuştum. Biraz daha sakinleştiğinde açıkladı hocam bu sözü. Bilenler bilir, Altan hoca kızginken gözüne görünmeyeceksiniz. Ama siniri çabuk geçen ve kin tutmayan biri olduğu için de bir süre sonra yaptığımız hatanın sonuçlarının

ne olduğu konusunda özlü bir ders verirdi hocam. İşte bu dersle öğrendim bu Anadolu deyişini. Azık silahtır. Aç kalmanı engelleyecek her şey azık olabilir. Şimdi bu satırları yazarken dönüp baktım sözcüğün anlamına, kökenine ve azığın eski Türk lehçelerinde "azuk" olarak yazılıp, yolluk yiyecek anlamına geldiğini öğrendim. Yola çıkarken alınacak yiyecek. Tam göçebe kültüre özgü bir tanımlama. Ama zamanla anlam kayması da yaşamış biraz ve sadece yola çıkarken değil gündelik yiyeceklere de azık denmiş, erzağın yanı sıra. Yani tarlaya, bağa, bahçeye, zeytine veya genel anlamıyla tarımsal üretim ya da hasat

yapılan yere veya 'arkeolojik kazıya' gidilirken öğlen sıcaklığında verilen molada yenecek yiyecekler de azık sayılmış bir süre sonra. Peki, neler azık? En başta ekmek, sonra da diğer yiyecekler ama esas olan ekmek. Aslında eğer ekmek varsa diğerleri ekmeğin yanına katılanlar oluyor. Yani katık. Şimdi bu iki olguyu yani azık ve katığı Batı Anadolu'dan iki örnekle açıklamaya çalışacağım. Azık olacak gıda maddesi İzmir'in Karaburun ilçesinde ve Yunan adaları ile Bodrum köyleri ve Girit'te çok iyi bilinen bir ürün olan Paximadi olacak. Katık ise yine Karaburun ve Yunan adalarında tanınan bir diğer ürün olan Kopanisti. Başlayalım öyleyse.

PAKSİMADI

Paximadi aslında bizim peksimet adıyla bildiğimiz üründen başkası değil. Ancak Batı Anadolu ve Ege adalarında biraz daha farklı şekilde üretilir. Bu üretim biçimine girmeden önce neden peksimetin azık olabileceğini anlamaya çalışmakta yarar var.

Aslında göçebe kültürlerle ilişkili gibi görünüyor peksimet. Çünkü sürekli yoldaysan, oradan oraya hayvanının peşinde dolaşıyorsan ekmeğini üretecek yer ve zaman bulmak kolay değil. Zaten ekmek de yerleşik yaşamla ilgili bir ürün olduğuna göre sorunun yanıtı yolda ve yolculukta gizli. Kısaca azık denilen ve yolculuk sırasında taşınan besin maddeleri içinde yeri var peksimetin. Daha önce de sormuştum, nelerden oluşur azık ya da yolluk? Genellikle bozulmayacak ya da bozulmaması için üzerinde bazı değişiklikler yapılmış gıda maddelerinden. Kurutulmuş et, balık ya da diğer et ürünleri ile salamura zeytin, kuru soğan, kuru meyveler ve kuru ekmek, lavaş, kuru yufka veya halk arasında yapılan rüya yorumlarında, yolculuk anlamına gelen peksimet. Ancak, peksimetin

yolculukla ilişkisi karayoluyla değil daha çok deniz yoluyla ilgili. Sözcüğün kökeni eski Yunancaya kadar geri gitmekte ve “pasamitios” ya da daha sonraki kullanımıyla paksimadi Yunanca ‘kuru ekmek’ demek. Elbette burada sözü edilen buğday unundan yapılan ancak duruma göre içine arpa unu da katılan bir ürün. Özellikle Ege Bölgesi oldu mu atalık buğdaylardan karakılçık işin içine girmekte.

İnsanın yediği besini saklama gereksiniminden doğan, salamura, konserve, sucuk ve salam gibi et ürünleri, marmelat ya da reçel de olduğu gibi uzun süre dayanması istenen ekmeği saklamanın bir yolu da onu kurutmak. Tuzlanarak güneşte kurutulan et ve balık gibi ekmek de fırınlarda kurutulduğunda peksimete dönüşüyor. Peki, ekmek gibi bir

ürünün saklanması neden istenir? Balığı, eti, sebze, meyveyi tamam kurutarak ya da tuzlayarak saklayalım da ekmeği saklamak neden? Zira buğdayı depolamak ekmeği saklamaktan daha kolay, gerektiğinde öğütür suyla ve mayayla karıştırıp hamur yapar fırınlarsın olur sana ekmek. Ama eğer yoldaysan hele bu yol deniz yoluysa ya da kara yolunda bile olsan fırın ya da ocak bulup bu un, su, maya karışımından ekmek yapmak hiç de kolay değil.

DENİZCİ İCADI

Peki, hangi denizciler olabilir bu peksimeti icat edenler? Sözcük zaten Yunanca olduğuna göre Batı Anadolu ya da Ege adalarında aramak yerinde olur bu denizcileri. Paksimadi’yi

bilen ve üreten yerleri sayarken Girit Adası’ndan da söz etmişim. Belki de köken orası olabilir. Doğu Akdeniz ile Ege Denizi ve Batı Akdeniz arasında son derece stratejik bir konumu olan Girit Adası’nda gelişen Minos uygarlığı hem adalı olmanın getirdiği kültürel zorunluluklar hem de denizciliğin getirdiği bilgi birikimiyle peksimeti icat etmiş olabilir. Sonrasında da buradan Miken Uygarlığı yoluyla Yunan anakarası ve Ege adalarında daha da geliştirilerek peksimetin bugünkü haline gelmiş olması olasıdır. Kurutulmuş ekmekle ilgili bilinebilen en eski sözcük ise Yunanca olduğuna göre yine Akdeniz ve Ege’de denizciliğini Minos Uygarlığı ve Fenike’den devralan Mikenlerin dolayısıyla da Helen kültürünün peksimetin mucidi değilse de geliştiricisi olduğu saptamasını

Azık, yolda olanı ayakta tutan silah sayılıyor.

yapmak en doğrusu gibi görünüyor. Zaten bu dönemlerden kalan ve testa denilen seramikler bu iş için de kullanılmış olabilir. Fırınlardan ayrı olarak ekmek üretmek için kullanılan ya da açık ocakların üzerini örterek bunların içinde ekmek ya da peksimet yapmak için kullanılan testalar aslında topraktan yapılmış tencerelere benzemekte ve ocağın ortasına konulan ekmek hamurlarının yavaş ateşte pişmesi üstlerinin bunlarla kapatılmasıyla sağlanmaktadır. Testaların üzerine kor halinde kömürler konmakta ve böylece hamur pişirilerek ekmek haline getirilmekte. Aynı yöntemin ekmeği ikinci kez pişirerek kurutmak ve peksimet haline getirmek için uygulanması pekâlâ olası.

700 YÜZ YILDIR DİLİMİZDE

Sonuç olarak, peksimetin göçebelikle olduğu kadar, Ege ve Akdeniz'deki deniz ticareti, balıkçılık ve liman kültürüyle de bir ilişkisi olması gerek. Çünkü kara yolculuğunda, herhangi bir mola yerinde ekmek veya buna benzer bir ürünü hem de taze olarak bulma olasılığı varken, peksimet yaparak ekmeği saklamak pek akıllıca olmasa gerek. Ancak deniz yolculuğunda hem de uzun süreli deniz yolculuğunda gemide ekmek stoklamak yerine bu çifte kavrulmuş ürünü saklamak daha kolay ve akıllıca. Peksimet sözcüğünün 14.yy'dan itibaren Türkçe'ye girdiği Meyer ve Meninski'nin sözlüklerine bakılarak söylenebilir. Ayrıca peksimetin Osmanlı'daki seyri de yine liman ya da iskele fırınları aracılığıyla olmuştur. Hamuruna tereyağı da eklenen peksimet, Osmanlı'da özellikle zahire getiren ya da götüren gemilerin yanaştığı iskelelerde, gelen gemilerin peksimet gereksinimini karşılamak için açılan fırınlarda üretilmekteydi.

ÇİNKODAN PEKSİMETLİK

Konudan sapmadan azık olarak tanımladığım bu ürüne tekrar dönelim ve bugün Girit'te ve Batı Anadolu'da nasıl üretiliyor ve tüketiliyormuş yerel adıyla paksimadi bir bakalım. Öncelikle Girit'te bugün üretilen peksimetler yuvarlak hamburger ekmeği biçimlidir ve bu yuvarlak ekmeğin ortadan ikiye kesildikten sonra tekrar fırınlanması ile üretilirler. Hamurunda genellikle yağ kullanılmayan bu peksimetlerin unu ise kepekli buğday unu ile zaman zaman arpa ya da çavdar unu karıştırılarak yapılır. Pişirildikten sonra eğer nem çekmeyen bir yerde saklanırsa çok uzun süre, zaman zaman üç-beş yıl gibi süreler dayanabilmekte. Saklandığı içi çinko kaplı dolaplara peksimetlik denmekte ve Anadolu'da da özellikle Karaburun ve Bodrum gibi Ege kasabalarında yakın zaman kadar bu dolaplara rastlanılmaktaydı.

İLLE DE KATIK İLE

Peki, nasıl tüketilir bu ürün? Elbette katıkla. Sakın kuru kuru yemeye kalkmayın çünkü gerçekten diş ve diş etlerinize zarar verebilirsiniz. En iyisi peksimeti önce akarsuyun altından ne çok hızlı ne de çok yavaş, normal bir hızda geçirmek ve üzerine kıyılmış domates (küp şeklinde kesilmiş de olabilir), ince ince doğranmış sarımsak, nane ve kekik koyduktan sonra, tuz ve zeytinyağı dökerek yemeye hazır hale getirmek. Yanında soğutulmuş beyaz reçine şarabı ve kopanistiyle de iyi gitmekte.

KOPANİSTİ

Yukarıda saydığım katıklar içinden bir tanesi var ki o da yine Ege adalarına ve Karaburun'a özgü. Şimdi ona yani kopanistiye ve katıklara gelelim. Zaten ekmeğin katığı peynir değil midir? Kopanisti de bir peynir çeşidi. Domates, zeytinyağı, sarımsak ve diğerlerini aslında katık değil de

erzak saymak gerek. Eğer bunlar erzak ise kısaca erzağa da değinelim kopanistiye geçmeden önce. Erzak sözcüğü aslında Arapça bir sözcüğün çoğuludur. Bu sözcük 'rızk' yani nimet, günlük yiyecek. Farsça'da 'rozig' de denmekte ve 'roz' gün anlamına geldiğine göre günü kurtaran yiyecek ya da günlük yiyecek gibi bir anlamı olmakta. Öyleyse, azık silahsa bu silahın mermileri de ki burada silahı bir ateşli silah olarak kabul ediyorum, işte bu silahın mermileri de katıklar ya da günlük erzak içinden seçilenlerdir. Genelde de azık ekmek olduğuna göre onun katığı peynir olmalı. Boşuna değil peynir-ekmek ikilisi üzerine söylenen onca deyim ve söz.

BİRLİKTE-BERABER

Gelelim paksimadinin katığı kopanistiye. Aslında bir koruma ve değerlendirme yöntemi. Aynen Armola gibi. Değişik peynirlerin artıklarının değerlendirilmesi yöntemi olan bu peynirin adı da zaten Yunanca 'armologion' sözcüğünden gelmekte ve beraber, birlikte anlamında kullanılmakta. Dağa çıkan çoban ya da zeytine giden bir Karaburunlu veya Seferihisarlı azığı olan paksimadinin yanına kopanisti veya armola eklemekte katık olarak. Yarımadanın bu iki ucundaki iki ilçe yani güneyde Seferihisar ve kuzeyde Karaburun iki farklı peynir çeşidinin de halen yaşadığı yerler. Armola yukarıda da değindiğim gibi Yunanca birlikte veya beraber anlamına gelen bir sözcükten türeme zira bir değerlendirme yöntemi. Yarımada'daki köylü amcalarımız ve teyzelerimizden öğrendiğim kadarıyla elde kalan ne kadar süt ürünü varsa bir tulum içine konularak yeniden fermente edildiğinde çıkan ürüne Armola yani birlikte beraber denmekte. Süt, peynir, yoğurt vs. azığında kalan azıcık ne varsa hepsini karıştırıp yapılan bir değerlendirme yöntemi.

DÜŞSEL ÇİZGİDE OLAN

Kısaca yarımadayı da tanıttıktan sonra kopanistiyle tamamlayalım bu yazıyı. Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası denilen bu bölge, antik dönemin coğrafyacılarından Strabon'un tarifleriyle Urla İskele/ Klazomenai ve Seferihisar-Sığacık/Teos arasından çekilecek düşsel bir çizgiyle bölünür. Bu düşsel çizginin geçtiği kısım yarımadanın anakaraya bağlandığı en dar kesim olarak karşımıza çıkar ve antik çağlarda Khersonnesos olarak adlandırılır. Khersonnesos ise aslında bir coğrafi terim olup, dar bir kıstakla anakaraya bağlanan yarımadaların bağlandığı yere verilen isimdir ve "karadaki ada" anlamına gelir. İşte Urla İçmeler civarındaki bu Khersonnesos'u geçtikten sonra başlar esas yarımada. Zaten Tatar Köprüsü'nden sağa, kuzeye sapıldığında yarımadanın Karaburun kısmına girilmiş olunur. Güneye dönerseniz de Seferihisar'a ulaşırsınız. Peki, neden Karaburun'dur buranın adı? En kuzey noktası olan ve koyu renkli taşlardan oluşmuş Kömür Burnu yüzünden mi yoksa başka bir nedeni daha var mı? Bu sorunun yanıtı Anadolu kıyılarıyla ilgili bazı eski coğrafi bilgilerde gizli. Karaburun'a burada 1924 yılına kadar yaşayan Rumlar da "Melaina Akra" yani "Kara Burun" dediklerine göre bu işte bir iş var. Hemen açıklayalım. Halk

arasında Anadolu kıyılarında kuzeye yönelen bütün burunlar "kara", güneye yönelenler ise "ak" olarak adlandırılır. Buna kuzeydeki Karadeniz ve güneydeki Akdeniz de dâhildir.

ROMAN SATIRLARINA DÖKÜLÜR

Özellikle ünlü romancımız Mehmet Eroğlu'nun yapıtlarında yarımadanın ayrı bir yeri vardır. Yürek Sürgünü adlı romanı Karaburun açısından mükemmel betimlemelerle doludur. "55km! Köprüyü geçer geçmez, kuzeye kıvrılıp sürekli kıyı çizgisini izleyerek, üstü makilerle kaplı dik yamaçlardan, sayısız uzun ve ince koylardan, denizle, güneyden kuzeye bir duvar gibi uzanan yüksek dağların birbirlerinden uzaklaştığı yerlere sıkışan dar düzlüklerden, uzaktan bakıldığında yeşilden çok gümüş rengine bürünmüş zeytinliklerden geçtikten sonra yarımadanın ucuna, ilçeye adını veren Kömür Burnu'na ulaşan dar asfalt, bu boyası dökülmüş tabelayla başlıyordu..."

BİNLERCE YILLIK YAŞAM

Karaburun merkezden yukarıya, yayladaki Yaylaköy'e çıkan yol üzerinde bulunan eski cıva madeni ise Karaburun çevresinin Kalkolitik dönemden beri yerleşim gördüğünün kanıtlarını barındırmakta. Ortaçağ'da Stilarion adıyla anılan Karaburun üzerindeki kaya kitlesinin yanından yukarıya giden yoldan görülecek manzara insanoğlunun neden buralara günümüzden yaklaşık 6000 yıl önce yerleştiğinin de kanıtı. Cıva madeni ise Enver Paşa'nın ağabeyi Nuri Paşa (Nuri Killigil) tarafından işletilmiş uzun süre. Buraya tırmanırken karşıda havanın açık olduğu zamanlarda uzaklarda Lesbos/Midilli'yi görmek olası. Kıyıda ise Küçük ve Büyük Saip adaları gözükmemekte.

*Ege kıyılarında
zeytin ya da sakız
hasadına gidenler
veya yola koyulanlar
yanlarına mutlaka
paksimadi ve
kopanisti alır.*

BÜTÜNLEŞİK KÜLTÜR

İlçe merkezinden sonra kuzeybatıya ve batıya dönerek yarımadaı çevreleyen ve gezginleri İldırı'ya ulaştıracak yol üzerinde kekik kokuları arasında yapılacak yolculuk sırasında artık nüfusu neredeyse 3-5 kişiye düşmüş Haseki, Sarpıncık, Parlak, Salman gibi köyler bulunmakta. Yol bu kesimde yükselerek ve denizden uzaklaşarak eşsiz bir Ege Denizi manzarası eşliğinde devam eder. Karşıda Sakız ve çevresindeki Spalmatori denilen adacıklar, diğer yanda, eski bağlık alanlara ait bağ terasları. Yolun orta yerinde ise, tanıtımı yapılsa yeni bir Kayaköy olabilecek Sazak. Rumların Sazaki dedikleri bu köy mübadelede boşaltılmış ve civarın en büyük köyü. Eski evlerin yıkıntıları arasında ve karşıda Sakız Adası manzarasıyla inanılmaz bir yer. Özellikle Khios yani Sakız Adası çok yakın olarak hissedilmekte burada ve Sakız'a geçecek olursanız aynı kültürel devamlılığı da görmek olası. Orada da dağdaki çoban ya da zeytine veya sakız hasadına giden yanına paksimadi ve kopanisti almakta; Karaburun'daki de.

ANLAM AYNI

Gelelim sonunda kopanistiye. Bu peynir daha önce de belirtildiği gibi, aslında sadece Karaburun'da değil karşısındaki adada da üretilmekte.

Yani Sakız/Khios Adası'nda. Bir diğer deyişle Karaburun ve çevresini kültürel olarak iletişim içinde olduğu Yunan adalarıyla birlikte düşünmek daha doğru olacak. Zira Sakız'a özgü o ünlü sakız ağacı Anadolu'nun bu kıyılarında da bulunmakta ve hem kopanisti hem de sakız ağacı doğa ve kültürün sınır tanımazlığının kanıtı olarak karşımız çıkmakta. Bu peynirin adı da zaten nereden geldiğinin kanıtıdır. Yarımada'da 1924 yılındaki mübadeleye kadar yaşayan Anadolu ve adalarda konuşlanmış Rumlardan kalma bir isim. Sözcük, Türkçeye çevrildiğinde 'ezilmiş', 'yoğrulmuş', 'dövülmüş' gibi bir anlam kazanmakta. Artun Ünsal hocanın o harika kitap dizisinin bir parçası olan Türkiye Peynirleri kitabında yöre insanın diliyle, onun anlatışıyla bu peyniri tanıyalım şimdi.

“Keçi peyniri suyundan yapılan kopanistinin loru pişkin olacak her şeyden önce. Cendeleğe konup süzülecek, bir gün boyunca. Sonra dahar denilen toprak kaba alınacak. Çanak içindeki lor her gün bir kez elle yoğrulur. Ama iki kez de yoğrulabilir. Lor, kabarıp, çatlar. Yorulunca krema gibi olur. Bir hafta on gün sonra bir koku başlar. Kokunca 'tatlı yer' denir olgullaşmaya başlayan peynire. Ama dikkatli olmak lazım: 'Bozdun mu köpek bile yemez, pis kokar'... Yarılan, kabaran lorun yarılması

kesilir, sonra mis (!) gibi kokar. Kopanisti olmuştur. Serin yerde geç, sıcak yerde tez olur. Yapılışı 15-20 gün arası değişir. O zaman tuzlanır, ağza tuz tadı gelinceye kadar. Kopanisti kavanozlara konur, saklanır. Sıcağa dayanıklı bir peynirdir. Üzerine zeytinyağı dökülüp, serinde uzun süre dayanması da sağlanır.”

Görüldüğü gibi adının kökeni yapılışında saklı bu peynirin, ezilip, yoğrularak yapılıyor ve sonuçta, ekmeğe sürülerek katık olabilecek derecede yumuşak, krema kıvamında ve rokfor aromasında bir peynir çıkıyor ortaya.

Azık olarak kullanılan paksimadi ile katığı kopanisti veya armola üzerinden göçebelik, yolculuk ve tarımsal üretim için gidilen evden uzak yerlerde, nelerin nasıl tüketildiği anlatılmaya çalışıldı bu yazıda. Ekmek zaten azıktır da peksimet nasıl azık olmuştur onu ifade etmeye çalıştım katığıyla beraber. Azıksız kalmayın, katığı da eksik etmeyin.

Afiyet olsun...

Alsancak sokaklarına açılıyor, imece usulü hizmet veriyor ve kitabı geri getiremeyenlerden tek bir şey isteniyor. O da, o kitabın bir fazla kişi tarafından daha okunması için en yakındaki komşuya verilmesi...

Yer Çekimli Karanfil Kütüphanesi

Alsancak sokaklarının o kadar büyük bir albenisi var ki! Kafeler, eğlence mekanları, renkli renkli vitrinler, yaşanan günlere dair sözü olup kitle- sel halde toplananlar, kitap- evleri ve bir de sokak ortasında yer alan bir kütüphane. Evet, penceresi ardına kadar açık olan ve sokaktan gelen geçenlere selam durup, önünden her geçeni buyur eden bir kütüphane sözünü ettiğimiz.

Alsancak Dominik Caddesi üzerindeki bu kütüphane imece usulü ayakta duruyor ve her geçen gün daha da büyüyor. Kültür Mahallesi'nin ofisi yanındaki bu kütüphanenin sahibi tüm bir mahalle. Kültür Mahallesi Muhtarı Nilgün Güney tarafından 2015 yılında kuruldu. Muhtarlık binasının hemen yanında oluşturulan iki raf üzerindeki kitaplar, ilgilenenlerin beğenisine sunuldu.

Gel zaman git zaman bu hamle ilgi çekti ve hemen yanı başındaki Gazi İlköğretim Okulu öğrencileri başta olmak üzere çevreden gelen geçenlerin ilgisi artar oldu kütüphaneye. Abdül Batur'un Konak Belediye Başkanı olması ardından, Konak Belediyesi kütüphaneyi büyüttü ve kitaplar mevcut yerinde daha büyük bir alana yayıldı. Açılır, kapanır kanatlarıyla daha güvenli hale kavuşan kütüphanenin görünürlüğünün artmasıyla kitap sayısında da artış sağlandı.

İlginin yoğun biçimde artmasıyla muhtar Nilgün Güney yeniden Konak Belediyesi'nin kapısını çaldı ve Başkan Batur'dan, kütüphanenin bir

benzerini daha istedi. Ekiplerimiz, istemin karşılığını yerine getirmek için çalışmalara başladı. Kısa bir süre sonra Dominik Caddesi'nde, birisi çocuklara diğeri yetişkinlere olmak üzere iki kütüphane birden hizmet vermeye başlayacak.

Kültür Mahallesi Muhtarı

Nilgün Güney, kütüphanenin bağışlarla döndüğünü söylüyor.

“Al-oku-getir” sloganıyla hareket etiklerini söyleyen Nilgün

Güney şu görüşlere yer veriyor:

“Kütüphanemizden kitap alanların kaydını tutmuyoruz. Kitap alıp da getiremeyecek olanlara da şunu söylüyoruz: Al-oku-sonra okusun diye komşuna ver. O da okuduktan sonra bir başka komşusuna versin ve böylece okunmayan, solunmayan kitap kalmasın”.

Muhtar Güney, kütüphanenin bağışlarla ayakta kaldığını aktararak, “Buradan bir kitap alan tekrar geldiğinde, yanında hem önceden aldığı kitap hem de bağışlamak üzere, gönünden geçip getirdiği bir başka kitap oluyor. Kütüphanemiz, İzmir'e gezmeye gelenlerin de fazlasıyla ilgisini çekiyor. Önünde fotoğraf çektirenler oluyor. Adresimizi alıyorlar ve memleketlerine döndüklerinde kolilerle kitap yoluyorlar. İstanbul'dan, Kıbrıs'tan kitaplar aldığımız oldu. İzmirli- liler içinde de kütüphane önünde hatıra fotoğrafı çektirenler oluyor. İzmir'in hemen her semtinden kitap bağışlayanlarımız var” yönünde görüş belirtiyor.

Nilgün Güney, yeni yapılan düzenleme sonucu kitapları koyacak yer bulma

konusunda yaşadıkları sıkıntının ikinci ünite ile giderileceğini söyleyerek, “Artık gelip, kitap adı vererek, kitap soranlarımız oluyor. Yabancı yayınlar da kütüphanemizde yer almaya başladı. Müzikli kitaplarımız var. Kütüphanemiz çocukların çok ilgisini çekiyor. Çevre esnaf çok sahip çıkıyor. Kütüphanemiz sabah saat 09.00’da muhtarlığın açılmasıyla, kanatlarını

açıyor ve 16.00’a kadar hizmet veriyor. Biz muhtarlığı saat 14.30’da kapatıyoruz ancak, saat 1600’a kadar da esnafımız ilgileniyor. Kendisi küçük ama içeriğiyle dünyalar kadar olan kütüphanemizin daha da büyüyeceğine inanıyorum. Sürec bu şekilde işlerse yakın zamanda ,Dominik Caddesi’nin boyu boyunca açık bir kütüphaneye dönüşeceği günler yakındır” diyor.

*“Sen karanfile eğilimsin, alıp sana veriyorum işte
Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel
O başkası yok mu bir yanındakine veriyor
Derken karanfil elden ele.”*

Edip Cansever

*Mesleklerinin son temsilcileri
ve hala ilk günkü heyecanla
üretmeyi sürdürüyorlar.*

Zanaatı sanat boyutuna taşıyanlar

Asırlık geleneklerin sürdürülmesi için çaba harcayan, o geleneklerin tamamlayıcısı olan figürlerin yapımını üstlenen bazı insanlar vardır. Asırlardan bu yana o ihtiyaç kalemını işler, şekillendirir ve kültürel aktarıma katkı sunarlar. Bu yolla geçimlerini sağladıkları gibi kendilerini besleyen bir başka enerji kaynağı daha vardır ki, o da hayatın sürdürülebilirliğine katkı sunmak olarak özetlenebilir.

İşte onlardan bazılarıyla bir araya geldik. Her biri, bir meslek dalının zanaatkarı. Ancak yaptıkları ustalık öylesi bir boyuta ulaşmış durumda ki, ürettikleri kaçınılmaz olarak zaman tünelinden, sanat eseri olarak çıkıyor.

Ürettikleri her bir parça birbirine benzese de kullanıcıları tarafından nadide olarak kabul ediliyor. Ve bu anlamda, o el işlerinin bir ruh taşıdığına inanılarak, biricikliklerine dair olan hak teslim ediliyor.

Arkadan gelen bir uygulayıcıları artık yok! Bu onlar için hüznün kaynağı... Nice çırak yetiştirdiklerini, ancak gelinen noktada, el verecek genç bulmakta güçlük çektiklerini söylüyorlar. Ama yine de bir tesellileri var ki o da, günümüzde halk eğitim merkezlerinde, zanaatlarına yönelik kurslar düzenleniyor.

Yaşadıkları şehrin çekim merkezi sayıldıkları yılların üzerinden çok zaman geçmiş durumda. Şimdilerde gittikleri, dolaştıkları yörelerde, “usta gelmiş” diye karşılandıklarını ve bunun da kendilerini mutlu ettiğini dile getiriyorlar.

Mesleklerinin parlak günlerini dile getirdiklerinde, gözlerinin içi ışıltıyor!

Tüketim kültürünün özeni ortadan kaldırdığı, seri üretimi teşvik ettiği ve el emeğini yok saydığından dem vuruyorlar.

Ve her birinin dilindeki, “Güzellikler yarattık ve yaşattık” sözleri gönençlerini yansıtır nitelikte.

Çocukluğun oyun alanı onu, asırlık tekstilleri onaran bir zanaatkara dönüştürdü

“Antik Tekstil Tamircisi”

“antik tekstil ürünü tamircisi” olarak tanınıyor ve elinden asırlık kumaşlar geçiyor. Mazlum Pamukoğlu.15 yıldır Kemeraltı'nda asırlık tekstil ürünlerini tamir ediyor.

Çarşıda adı, antik tekstil tamircisine çıkmış durumda. Türkiye'nin her yerinden; Kars, İstanbul, Ege Bölgesi'nin hemen tüm illeri ve yanı sıra yurtdışından kıymetli tekstil ürünlerini getirip, ilk haline dönmesini isteyen müşterilere hizmet veriyor. El işlerine merakının küçük yaşlarda annesinin yanında başladığını söylüyor. Oyaların, dikişlerin, örgülerin çocukluğundaki oyun alanı olduğunu aktarıyor. Büyüklerinin bazı tekstil ürünleri karşısında dile getirdiği, “Bu tamir olmaz” sözünü dert ediniyor ve yapılmazı başarmak için yola çıkıyor! Geldiği noktada, yapılmazı yapan ve başaran olarak adını duyuruyor. İşini çok severek yaptığını dile getirerek, “Bir tamir değil de, o kumaşı ilk kez işliyormuşum hissine kapılıyorum. Zaman tünelden geçip, yüz yıllar öncesine uzanmışım gibi düşünüyorum. O eski kumaşı onarıırken geçen

zaman dilimi, sanki ona ilk ilmeğin atıldığı an oluyor” diyor. Üçüncü, dördüncü kuşakların atalarından kalan bohçaların, tülbentlerinin, perde ve giysilerin üzerine titrediğini söyleyen Mazlum Pamukoğlu, “Yaşı 200 ve üzerini bulan ürünler geliyor. Her biri yılların yıprattığı kumaşlar. 50-60 yıllık ürünlere, bunlar daha yeni dediğim çok oluyor” diyor. Kendisine getirilen tekstil ürünlerin yanı sıra antikacılara ulaşıp, kendisinin de temin yoluna gittiğini söyleyen Mazlum Pamukoğlu, “Kars'a kadar uzanan müşterilerim var. Anadolu'nun dört bir yanından gelenler oluyor. Tekstil koleksiyonerleri de geliyor. Paris'ten gelen bir koleksiyoner oldu geçenlerde. Lup ile baktı buradaki ürünlere. Notlar aldı, fotoğraflar çekti. Bu ve benzeri olaylara tanık oldukça, yaptığım işin kıymetini daha iyi anlıyorum” diyor.

Kültürel mirasın taşıyıcısı bir neyzen ve ney yapım ustası: Veysel Varcan

Ney! Sabır ve Tevazu

Neyzen ve ney yapım ustası Veysel Varcan. 8 yaşında geldiği İzmir’de 45 yıldır yaşıyor. Neyzenlik konusunda alaylı olduğunu söylüyor. Geleneksel yöntemle yetişmiş. Ney ile ilkokuldan bu yana iç içe. Ney sesini çocukluk yıllarında Erzurum’da bir komşusunun sokağa verdiği musiki sesi sırasında duyuyor. Kendi ifadesiyle, “Hem kulağına hem gönlüne yerleşen bu sesin peşinde” gidiyor. Küçük yaşlarda İzmir’de “Hocam” dediği, Sencer Derya ile tanışıyor ve ondan ney dersleri almaya

başlıyor. Süreç onu ney eğitmeni ney yapım ustalığına taşıyor. 17 yıldır Kemeraltı’nda ve binlerce ney yaptığı gibi yüzlerce de öğrenci yetiştiriyor. Ney’in hammaddesinin kamış olduğunu aktarıyor. Son yıllarda ilginin artmasıyla, ney için kamışlar yetiştirilmeye başlandığının altını çiziyor. Ney’in hammaddesinin kamış olduğunu aktarıyor. Son yıllarda ilginin artmasıyla ney üretimi için özel kamışlar yetiştirildiğini söylüyor. Ney yapımı öncesinde, yetiştirilen kamışların 2 yıl gibi bir süre kurumaya alındığına vurgu yapıyor. Kurumadan alınan kamışın içinin oyulması ardından 1 yıl da bunun için beklendiğini aktarıyor. Veysel Varcan kamışın hazır olmasıyla birlikte budanması, düzeltilmesi, boyunun ayarlanması ve akort için törpülenme süreçlerinin başladığını söyleyerek, “Akort için deliklerini açarız. Alt ve üst kısmına paravane dediğimiz metal bilezik takılır. Başpare eklenir ve ney hazırdır” diyor. Ney üretiminin basit bir işlem olmadığını söyleyen Veysel Varcan, “Bu alana ilginin artmasıyla farklı meslek dallarından, ney üretimine başlayanlar oluyor ancak iyi bir ney üretimi için kamışın ilk halinden, üflemeğe hazır duruma gelinceye kadar 3 yılı aşkın bir süre geçtiği unutuluyor” diyor. Türk Musikisi’nin, 150 makamı olduğuna dikkat çeken Veysel Varcan, “Her bir makamı öğrenmek uzun zaman alır. Türk müziği çeşitlilik ve derinlik bakımından çok zengindir. Özellikle ney söz konusu ise bu aleti çalabilmek kısa sürede olacak bir iş değildir. Neyzen olmak için sabır ve tevazu gerekir. Verdiğim kurslara, konservatuar öğrencileri de geliyor. Bizler kültürel mirasın taşıyıcılarıyız. Neyzen oldum demek ile süreç bitmez!” görüşlerine yer veriyor.

*Gençliğinde diline
doladığı türküler,
onu bağlama yapım
ustalığına taşıdı*

Sen Bağla Usta, Sen Yeter ki Bağla!

Fabrikada çalışıyordu ve türküyü meraklıydı. O yıllarda bir tanıdığının el vermesiyle türkü dillendirmenin yanına bir de bağlama yapımını ekledi. Artık türkülerini kendi yaptığı bağlamalar eşliğinde okuyordu. Takip eden yıllarda fabrikadan ayrıldı ve kendisini bütünüyle bağlama yapım işine verdi.

O da diğer bağlama ustaları gibi Basmane'nin yolunu tuttu. Çünkü geçmiş yıllarda, Basmane'de toplanmıştı bağlama yapım ustaları. 35 yıl önce Altınpark'ın tam da bitişiğinde bir dükkan tuttu. Kendisi için yaptığı bağlamaları artık meraklısı için de üretecekti. Ve öyle de oldu...

Ürettiği bağlamalardan çıkan tınılar, o tınılara eşlik eden türküler, gönülleri birbirine bağlar oldu. Ferudun Emre sözü edilen usta. Zanaatı, bağlama yapımı üzerine ancak bunun bir meslek olarak kabul edilmediğini aktarıyor ve ironiyi şu sözlerle dile getiriyor: "Marangozlar odasına kayıtlıyım. Yaptığımız işin mesleki karşılığı bulunamıyor" diyor. Bağlama yapımının inceliğinin, onu ve türkülerini hissetmek olduğunu söyleyen Ferudun Emre, "Hissetmez isen, sevmez isen olmaz! İçtenlik olmazsa

o güzellik olmaz. Bağlama yapacak kişi biraz olsun çalmasını da bilmeli. Diline bir türkü dolamalı ve ahşaba o şekilde biçim vermeli. Şimdilerde yer yer fabrikasyon usulü bağlamalar üretiliyor. Bunların hem ruhu olmuyor hem de seri üretim yaptıklarından özenli tarafları yok" diyor. Bağlamanın önceki yıllarda dut ve kestane ağacından yapıldığını şimdilerde ise tropikal ağaçlardan üretildiğini söyleyen Ferudun Emre, "Düzgün bir bağlama 1 aydan önce çıkmaz. Tamamlanana kadar 100 defa elden geçer. Tabii bunun bir de öncesi var ki o da bağlama yapılacak ağacın kesim tarihinden itibaren en az üç yıl kurutmaya alınması gerekir" yönünde görüş belirtiyor.

*Bizim yaptığımız
aletin adı saz değil,
bağlamadır. Dört
çeşit olan saz, müzik
aletlerinin genel adıdır.*

Vurmalı, üflemeli, mızraplı, yaylı olmak üzere değişik türde sazların olduğuna dikkat çeken Ferudun Emre, altını çizerek, "Benim yaptığım bağlamadır. Bunun yanı sıra kabak kemane de yaparım" diyor. Kendisinin tek siparişlere yanıt verdiğini ve kıymet bilen toptancılara o da sayıca az olmak kaydıyla üretimde bulunduğunu söyleyen Ferudun Emre, "TRT sanatçıları gelip, bağlama siparişi veriyorlar. Orhan Gencebay'ın, 'Divane' serisinin bağlamalarını ben ürettim. Konservatuara giden ve çalgı yapım bölümünde öğrenci olan gençler bir şeyler öğrenebilmek için gelip giderler yanıma. Çok önceleri bir çırağım vardı. Liseyi bitirdikten sonra konservatuvara gitti. Orayı da bitirdi ve şimdi Erdek Halk Eğitim Merkezi'nde, çalgı yapım öğretmeni olarak görev yapıyor. Bu gönenc bize yeter" yönünde görüş belirtiyor.

Anılarda kalmak üzere olan bir zanaatın son temsilcisi ve artık “Ne yapalım hayat böyleymiş” diyor.

Meğer Nostaljiyi İşlemiş

Bir meslek ki erbabı zanaatını, “Daha en fazla 10 yıl sürer. Sonra anılarda kalır” diye tanımlıyor. Bir meslek ki; ana karnından çıkar çıkmaz, bebeği beşiğinde saran ürünü işleyen. Bir meslek ki; düğün dernek yapılacağı sıra, gerek listesinin ilk sırasına yazılan ihtiyaç kalemine iplik atan. Kesme, pamuklu yorgan sözü edilen. Renk renk. Parlak kumaşa sarılı. Şimdilerde az sayıdaki zanaatkarınca işlenip, üretiliyor ve onlar da, dükkanlarına kısa bir süre ömür biçiyorlar.

Ahmet Özbalcı bu zanaatı uygulayan ve artık parmakla sayılabilecek kadar az kalan ustalardan birisi. Ve mesleğine 10 yıllık ömür biçiyor. Sonrasında anılarda kalacaklarını söylüyor.

65 yaşında ve 13 yaşından beri yorgancılık yaptığını söylüyor. Doğma büyüme Bayındırlı. “38 yorgancı dükkanı vardı bizim burada eskiden” diyerek başlıyor anlatamaya: “Türkiye’nin dört bir yanına yorgan yollardık. Beraberimde 14 kişi çalışırdı. Yorgan dikmeye yetişemedik. İki çocuk büyüttüm ben bu meslekle. Ama şimdi, sadece özel meraklılar için dikiyoruz. Çırak da gelmiyor. Hiçbir aile çocuğunu yorgancı olsun diye bir ustanın yanına getirmiyor. Ben gelmişim 65 yaşına. Daha yapabileyim en iyimserinden 10 yıl. İğne, iplik işlerinin inceliğinden artık gözlerim zor seçer oldu. Dile kolay 52 yıldır ince iş yapıyorum. Bayındır’da her biri akranım olan kala kala 5 yorgan üretisi kaldık. 10 yıl sonra kesme, pamuklu yorgan üretimi buralarda tümünden biter. Diğer yerlerde de durum farklı değildir”. Yorgancılığın bitme noktasına gelmesinin etkenini, fabrika ürünlerinin piyasaya hakim olmasına bağlayan Ahmet Özbalcı, “Bizim ürettiğimiz yorganlar üretiminde olduğu gibi kullanımında da özen istiyor. Ama artık insanlarımız, fabrika mallarına rağbet gösteriyor. Ne yapalım böyleymiş!” diyor.

Yorganlarını üretirken, Osmanlı’dan kalma desenleri işlediğini aktararak, “Özel kalıplarımız var. Kendim de model çıkarıyorum. Onları işliyoruz. İnce iş bu! El alışkanlığı gerekir. Zamanla öğrenilen bir şeydir. Ha deyince yorgancı olunmaz. Eskiden bir çırak geldiğinde, ona mesleği öğretmek için çok emek harcardık. Verdiğimiz emekler boşa gitmesin ister, ya olmaz ise diye endişe duyardık. Ama artık endişelenilecek bir şey yok. Çünkü arkadan kimse gelmiyor” görüşlerine yer veriyor.

*Anadolu folklorunu
tellere ve sedef
kakmalara işliyor*

Tel Sarar Ustam Tel Sarar

Önceleri tüfekçi yapım ustasıydı. Tüfek yapımı sona erince yeni arayışlara girdi ve sedefkar oldu. Şimdilerde yüzükleri, kutuları, sandıkları, kapıları, saatleri, çakmakları süslüyor. Çeşmi bülbül telkari, ceviz ağacından sedef ve telkari işlemeli tespih ile kuka üzerine sedef kakmalı tespih, çeşitli yüzükler, sedef kakmalı sandıklar ürettiklerinden bazıları...

*Tüfek işleme ile
başladığı zanaatında
şimdi sedefkârlık ve
telkârilik yapıyor.*

İzmir'den önce Aydın, Kuşadası, Balıkesir, Kastamonu, Mersin, Gaziantep'te bu zanaatı icra etti. Gittiği her yörenin folkloru işlemlerine yansıdı ve yansıyor. Sedefkarlığı, "sanat içinden sanat çıkan bir dal" olarak tanımlıyor. Sedefkar olabilmek için çizim yeteneği, telkari ustalığı, bakır işleme, ahşap kesme gibi farklı ustalıkları bir arada bulundurmak gerekliliğine dikkat çekiyor.

Mehmet Ağca, "Sedefkarlık Halep, Şam kökenlidir. Anadolu'ya Suriye topraklarından gelmiştir. Anadolu'da bizlerin kültürünü ve zenginliğini de sürece katmış bir uğraştır. Bizim topraklarımızdaki sedefkarların bu denli ünlü olmasında bu zenginliği

bünyesine eklemesi yatar" diyor. Çok sayıda öğrenci yetiştirmiş ve İzmir'den önce zanaatını uyguladığı şehirlerin halk eğitim merkezlerinde eğitmenlik süreci var. Zanaatının kendisi gibi sayısı az kalan ustalardan sonra, anılarda kalacağını aktarıyor ve, "El vereceğimiz kimseler kalmadı" diyor. Uğraşımın çok ince iş istediğinin altını çizen Mehmet Ağca, "Teli işlerken yer yer 17 mikrona düştüğümüz oluyor. Bu inanılmaz emek gerektiren bir süreçtir. İnce görmekten, gözlerim artık seçemez oldu. Ama ne olursa olsun, bu işten vazgeçmek yok. Ürettiğim bir eser sonrası aldığım hazzı tarif edemem" diyor.

Fotoğraf: Mustafa Çetinkaya

Üzerinde, Cennetin Kayıp Haritası Yazan Eski Püskü Hikâyeler

Her eşyanın bir hikayesi ve yaşanmışlığı var! Çocukluktan gelen bir hatıra! Bir armağan! Yeni oluşturulan evin ilk figürleri! Dededen, nineden kalan yadigar! Ve daha nice etken ile biriken o eşyalar; en sonunda bir antikacı dükkanında var olsunlar diye şekillenmiş gibiler!

RETROYA ARTAN İLGI

Antika dükkanlarının sayıları son yıllarda İzmir’de, belirgin bir şekilde artmaya başladı. Bu alandaki yoğunlaşma şimdilerde Kemeraltı’nda düzenlenen, “antika mezarına” da kapı araladı. Kemeraltı’nda artık her cumartesi günü, meraklıların nin katılımıyla, antika mezarı gerçekleştiriliyor. Eskiye ve retro çizgilere olan bu ilgi beraberinde farklılıklar içeren, antika dükkanlarını da görünür kılıyor. Bunlardan birisi de Kızlarağası Hanı’nda, yer alan “Eski Püskü” adlı mekan. Antika tutkunu olan ve ilk başlarda hobi amacıyla bu dünyada yer alan Feray Şimşek, şimdilerde, “Aslında hiçbirini elimden çıkarasım gelmiyor ama profesyonel dünyada buna yer yok” diyen bir antikacı.

ÜÇ-BEŞ PARÇADAN ÇEKİM MERKEZİNE

Çocukluğundan bu yana kullanılmış eşyalara ilgisi olduğunu söyleyen Feray Şimşek, “Aile büyüklerinin eskiden kalma eşyalarını toplardım. Annem, ‘yine bi dünya biriktirmişsin’ diyerek eşya yığının için sitem ederdi. Ama bu eski eşyaya olan ilgim, tutku düzeyindeydi ve beni bu günlere taşıdı” diyor. İzmir’de son on yıldır yaşadığını söyleyen Feray Şimşek, yeni yaşam alanında da biriktirmeye ve toplamaya devam ettiğini aktararak, hobisinin profesyonel bir uğraşı olduğuna vurgu yapıyor. Feray Şimşek, günün birinde Kızlarağası Hanı’ndaki antikacıları gezdiği sırada 15 metrekarelik boş bir dükkanın gözüne iliştiğini ve ardından dükkanı tutarak, “Eski Püskü” adıyla, tam zamanlı antikacılığa adım attığını vurguluyor ve şunları söylüyor: “Ancak şöyle bir sorun vardı ki o da benim üç-beş diyebileceğim kadar az sayıdaki plağım ve kasetim dışında alışveriş sistemine dahil edebileceğim hiçbir ürünüm yoktu. Dükkanın

duvarında küçük bir raf ile başladım ve gelen, giden derken şimdi antika trafiğindeki yerimi aldım”.

HİÇBİRİNİ VERMEK İSTEMİYORUM AMA!

Feray Şimşek, çok farklı yaşlardan ve kesimlerden İzmir’lilerin gelerek, atadan - dededen kalma bazı eşyaları elden çıkarmak istediğini, bazılarının da tam tersine eski eşya toplamak için geldiğini söyleyerek, “Aslında elime geçen hiçbir antika eşyayı vermek istemiyorum çünkü her birinin büyük hikayesi var. Yaşanmışlıkları var! O yaşanmışlıkları sahiplenmek, beraberimde tutmak isterim. Ancak artık, antikacılığı profesyonel bir iş edindim ve profesyonellik ile duygusallığı çok karıştırmamak gerekiyor” diyor.

BÜYÜLÜ DOKUNUŞ

Antika dünyasında birbirinden farlı yaşanmışlıklara tanık olduğunun altını çizen Feray Şimşek, “Bir eşyayı aldığım da ya da elden çıkardığımda kendimi bazen, roman tadında anılar içerisinde buluyorum. Örneğin bir radyo vardı dükkanda, hanidir duran. Bir gün orta yaşlı bir kadın geldi, radyoyu eline aldı ve dokunmasıyla hüngür hüngür ağlamaya başlaması bir oldu. Ne ben ne yanındakiler susturamadık uzun süre. Sonra sessizlik olduğunda anlattı ve o radyo, çocukluğunda anneanesiyle başına geçip ‘Arkası Yarın’ dinledikleri, içli şarkıların sesine kulak verdikleri radyo imiş. Tesadüf sonucu yıllar sonra çocukluğuyla, geçmiş yılların anılarıyla karşılaştı. Radyonun çiziklerinin nasıl oluştuğunu, kırık yerlerinin hikayesini hepsini ama hepsini birbir anlattı. Dinledikçe ortamdaki her bir kişi hüznünlendi. O yüzden her bir antika benim için eşsizdir çünkü ona dokunduğunda yaşanmışlığına da dokunabilirsiniz” diyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı ve ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü, Konak'ta dünyaya geldiği ve günümüzde anı evi ile kitaplık olarak kullanılan evde, anılarıyla yaşıyoruz.

Hemşehrimiz İnönü

İsmet İnönü, 24 Eylül 1884 tarihinde, geçmişte Yıldız Sarı Hafız Mahallesi olan, Mekke Yokuşu'nda, yani günümüz Türkyılmaz Mahallesi İnönü Sokağı 20 numaralı evde dünyaya geldi.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı yıllarında, doğduğu ev, o zamanki İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz tarafından, belediye adına satın alındı. 1950 sonrasında ev, Şerif Remzi Reyent'e geçti. Şerif Remzi Reyent evi, yeğeni Ayla Ökmen'e hediye etti ve Ökmen'de süreç içerisinde İnönü Vakfına bağışladı. Ev, dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur'un aracılığıyla onarıldı ve iç düzenlemesi yapıldı. İnönü Vakfı'ndan sağlanan eşya ve resimlerle ziyarete açıldı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı, ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün doğduğu ev ilk onarımından sonra köklü bir restorasyondan geçirildi. Bu süreçte dönemin İzmir Valisi Kemal Nehrozoğlu'nun katkısı büyük oldu. Ev, Kültür Bakanlığı ve İnönü Vakfı tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, 24 Temmuz 1999 günü ziyarete açıldı.

Çalışmalar sırasında, heykeltıraş Cahit Koççoban'ın emekleri yadsınmaz.

Bu aşamada; sokağın adı da, "İnönü Sokağı" olarak değiştirildi.

Ev, zaman içerisinde yeni bir onarım ve bakıma gereksinim duydu. Konak

Belediyesi'nce, gerekli çalışmalar yapıldı. Prof. Dr. Engin Berber'in küratörlüğünde, "İsmet İnönü Anı Evi ve Kitaplığı" ismiyle, 24 Eylül 2018 günü yeni yüzüyle bir kez daha ziyarete açıldı.

2000' yılından itibaren, her 20 Temmuz Lozan Antlaşması töreninde ve İsmet Paşa'nın 25 Aralık tarihli ölüm yıl dönümünde, şu an anı evi ve kitaplık olan yapıda gerçekleştirilen anma töreninde çok sayıda İzmirli yer alıyor.

İsmet İnönü'nün, 25 Aralık 2019 tarihli 46. ölüm yıldönümünde yapılan anma törenine, her yıl olduğu gibi yine yüzlerce İzmirli katıldı. Konak Belediye Başkanı Abdül Batur'un, İsmet İnönü konulu konuşmasından sonra, müze ilgiyle gezildi.

Evet, Garp Cephesi Komutanı ve Lozan Barış Antlaşması'nın baş

delegesine, İzmirli'lerden sevgi ve saygılar sunuyoruz...

İsmet İnönü, "Hatıralar" kitabında İzmir anılarını şöyle anlatır:

"Altı sene, askeri tahsilimin yılsonu tatillerini İzmir'de geçirdim. İzmir'e dayımın yanına, sılaya gidiş, benim için bahtiyarlık ve açılıp, serpilme, fırsatı olmuştur. Değirmen Dağı'ndaki küçük, mütevazı, ev, denize karşı, hala bana dünyanın en güzel köşkü gibi görünür. Dinlenirdim, gezirdim. Fransızca gazeteler okur, memleketimin dört köşesinde fevkalade bir olay varsa, onu öğrenir, takip ederdim. Nihayet, gelecek sene dersleri için biraz hazırlanır, bazen dil dersi de alırdım. Küçük dayım doktordu, edebiyat meraklısıydı. Onunla beraber bulunmak da bana zevk verirdi. Bizim nesil, açık ve kapalı edebi eserlere ve hareketlere

düşkündü. İstanbul'da ve İzmir'de yasak olan bütün edebi eserleri, taşbasması olarak, köşe başlarından satın alırdık. İstediklerimizi İstanbul'da, Tünel başında satılan eski kitaplar arasında çok zaman bulurduk. İzmir, bu nedenle on üç ila yirmi iki yaşlarımda benim başlıca sevgilim olmuştur. On altı sene sonra büsbütün başka şartlar içinde İzmir'e girdiğim zaman, türlü duygularım, arasında sevgiliye kavuşmak heyecanı ayrıca yer alıyordu."

İsmet İnönü'nün aramızdan ayrılışının 46. yılında, doğduğu evin önünde yapılan anma törenine her yıl olduğu gibi yine çok sayıda İzmirli katıldı.

Üçüncü Kılıç ve “İzmir Fatihi Yüzbaşı Şerafettin Bey” Kurtuluş Savaşı’nın Efsane Kılıcı

10 Eylül 1922 günü, İzmir körfezinin suları bir başka türlü dalgalanıyordu. Yıllarca süren tutsaklık sona ermiş; bir gün önce Türk süvarilerinin İzmir’e girmesi ve göndere Türk Bayrağı’nı çekmesiyle o kara günler sona ermiş; bir coşku ve sevinç tufanı, bir gün öncesinden bu yana bütün İzmir’i sarmıştı.

Ve o gün; yani 10 Eylül Cumartesi günü, Gazi Paşa diğer paşalarla birlikte İzmir’deydi. Halkapınar üzerinden rıhtıma ulaşan ve buradaki coşkuya tanık olan Gazi burada bir süre dinlendikten sonra, Hükümet Konağı’na doğru hareket etmişti. İzmir halkı, kumanda heyetlerine çiçek ve lavantalar serpiyor, şeker ve çikolatalar dağıtıyordu. Ortalık alkışa boğuluyor ve ‘Yaşa’ sedaları arasında minnet ve şükran duygularını dile getiriyordu. Paşanın otomobiline, 9 Eylül gazisi kahraman süvariler eşlik ediyordu.

Hükümet Konağı’nın önünde, meydanlığa, binlerce insan

toplanmıştı. Kuşluk vakti, Paşa ve refakatindekiler İzmir halkı tarafından tebrik ediliyordu. Böylece, 10 Eylül sabahı “...Büyük Gazi, Fevzi ve İsmet Paşalar ve diğer kumandanlarla beraber kurtardığı İzmir’in sine-i muhabbet ve hürmetinde misafir oluyordu”. (Cumhuriyet, 9 Eylül 1924; İkdam’ın yazdığına göre; “İsmet Paşa’dan bir sene evvel İzmir için alınmış bir söz: Sivrihisar’da, İzmir’de görüşeceğimizi vaat etmiştiniz; işte geldim, işte geldiniz”: İkdam, 23 Eylül 1922) Paşa, Hükümet Konağı’nda bir süre kaldı. Gazi’nin yanında Nurettin Paşa vardı. Dışarıda üstleri tozlu topraklı subayların oradan oraya koşturduğu görülüyordu. Gazi Paşa’nın bulunduğu yerde bir masa vardı. Ve masanın üzerinde, İzmir’e ilk giren kişiye verilmek üzere olan bir kılıç duruyordu. (Bu kılıcı gören Halide Edip, “İzmir’e ilk girmiş olana verilmek üzere doğu illerinden birinin gönderdiği kılıç” deyimini kullanarak, yanılıyor. Bkz. Halide Edip Adivar, Türkün Ateşle İmtihanı, Atlas

Kitabevi, İstanbul, 1982, s.244.)

Bu kılıç, Sakarya Savaşı'ndan hemen sonra, Buhara'dan getirilen ve İzmir'e ilk olarak girecek İzmir fatihine vermek üzere Mustafa Kemal Paşa'ya teslim edilmiş kılıçtı.

Yüzbaşı Şerafettin

Gazi Mustafa Kemal Paşa, kendisine emanet edilen Kuran-ı Kerim ve kılıçları kabul ettikten sonra, kurulun önünde son derece titizlikle seçilmiş sözcüklerden oluşan bir konuşma yaptı. Bu konuşma, o dönemde Ankara Hükümeti'nin yarı resmi yayın organı olan ve Atatürk'ün isteğiyle çıkarılmış bulunan Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nde bire bir yer aldı. (Hâkimiyet-i Milliye, 8 Kânunusani (Ocak) 1922) Paşa konuşmasına Buhara Halk Şuraları Cumhuriyeti halkının ve hükümetinin Yürütme Kurulu ve Bakanlar Şurası adına gelen muhterem heyete Türk halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti adına "hoş-amedî"/eyliyordu. Ardından da "Buharalıların milletimizle irki ve dini revabıtı/ (bağlantısı) açıktır" diyordu. Ona göre, bu bağların o zamana dek faaliyet alanına geçmesine, istilacı ve zalim güçlerin varlığı neden olmuştu. Paşa burada, bir parça da diplomasi gereği, Türk-Sovyet yakınlaşmasını düşünerek ve Sovyetler'in de bir parça Batı kapitalizmine karşı savaşmasından güç alarak, "Şark İnkılab-ı Kebiri" deyimi ile Bolşevik Devrimi'ne vurgu yapıyordu. Bu büyük devrim, Kahraman Türk ordularının da büyük bir iftiharını kazanmıştı. Bu büyük olay, mazlum doğuluları günden güne sağlamaşan bağlarla birbirlerine kenetlemişti. Paşa, kurulun önünde devam ediyordu:

“Her ulusun kendi yazgısını kendisinin belirleyeceği hakkını, yalnız kuramda değil, eylemde de tanıyan Rusya Devrimi’nin bir parçası olan bağımsız Buhara Şuraları temsilcilerini Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin başkanı sıfatıyla hükümetinize teşekkür ederim...”
“Buhara ahalisinin, Türkiye’deki Türk ve Müslüman kardeşlerine” armağan olarak gönderdiği Kuran-ı Kerim ile Türkiye Halk Ordusu’na bir takdir ve tebrik nişanı olarak gönderdiği kılıcın; iki önemli yadigâr (hatıra) olduğunu belirtti. Bu iki değerli yadigâr, dine ve Tanrı’ya hizmetçi olan gücü temsil ediyordu. Paşa, Recep Bey’e hitap ederken devam ediyordu: “Bu emanetleri elinizden alırken, kalbim heyecan ile dolu. Halkımız ve ordumuz, uzaklardaki

kardeşlerimizden gelen teşciat ve tebriyat nişanelerinden şüphesiz çok mütehassis ve mesrur (duygulu ve mutlu) olacaklardır. Dindaş ve karındaş Buhara halkının arzusunu yerine getirerek, bu kitab-ı mukaddesi (kutsal kitabı) millete, seyf-i muazzezi (kutsal kılıcı) de İzmir fatihine teslim edeceğim. Allah’ın inayeti ile İnönü

Kurtuluş Savaşı’nın efsane kılıcı, İzmir’e ilk girecek olan Kuvayi Milliye neferine verildi.

ve Sakarya muzafferiyetlerini kazanan milli ordumuz, inşallah pek yakında bu kılıcı da kazanmış olacaktır” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, II, Ankara, 1881, s.30; Hâkimiyet-i Milliye, 8 Ocak 1922; Anadolu’da Yenigün, 8 Ocak 1922; İkdâm, 10 Ocak 1922.)

Sonra kılıcı Batı Cephesi Komutanlığı’na teslim etmiş; cephe komutanlığı da bir müsabaka açarak, İzmir’e ilk girecek olan fatihe kılıcın doğrudan Gazi tarafından verileceğini ilan etmişti. (Bütün bu süreç, Kemal Arı tarafından yazılan “Üçüncü Kılıç: İzmir’in Kurtuluşu ve Yüzbaşı Şerafettin Bey” adlı yapıtta gözlemlenebilir. Zeus yay. İzmir, 2007)

Yüzbaşı Şerafettin ve silah arkadaşları, İzmir Vilayeti’ne Türk Bayrağı asıyor.

HALİDE ONBAŞI'NIN GÜNLÜĞÜ

Bu kişi kimdi?

Üçüncü kılıç, tam bir yıl aradan sonra, yeniden gözler önündeydi.

Bu kılıç kimin olacaktı?

Daha o gün, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'e girdiği ve Hükümet Konağı'nda, Nurettin Paşa yanında olarak, Üçüncü Kılıç'ı masanın üzerine koyduğu andan itibaren, bu kılıcın kime verileceği biliniyordu.

Bu olayların tanıklarından birisi Kurtuluş Savaşı'na eylemli olarak katılarak, "Onbaşı" rütbesini alan ünlü roman ve öykü yazarı Halide Edip idi (Adıvar). O, İzmir'in işgali üzerine, İstanbul'da yurtseverlerin yaptığı mitinglerin ateşli konuşmacısıydı.

Kurtuluş Savaşı başlar başlamaz, pek çok yurtsever gibi o da Anadolu'ya, Ankara'ya koşmuş, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yerini almıştı.

Savaşın en kanlı zamanlarında, değişik cephelerde bulunmuş; yaralı gazilerin yaralarını sarmış, eliyle yemeğini yedirmiş, yamasını dikmiş; o zor günlerde Türk kadınlarının simgesi olmuştu. Sürekli askerlere manevi destek veren bu aydın Türk kadını, gün gelecek, Türkiye'nin en seçkin edebiyat dehalarından birisi olacak, yazdığı romanlarla Türk kültürünün yükselmesine katkıda bulunacaktı.

İşte, Halide Edip Hanım, Kurtuluş Savaşı'nın Halide Onbaşı'sıydı.

İzmir'e yürüyen kara birliklerinin arasında, kimi zaman atının üzerinde, kimi zaman yaya olarak yürümüş; o zorlu yürüyüşe yakından tanıklık etmiş; Türk Ulusu'nun giriştiği ölüm kalım savaşının en zor anlarını doğrudan kendisi de yaşamıştı.

Halide Edip Hanım, sonradan yazdığı Türk'ün Ateşle İmtihanı adlı anılarında, bütün bu süreci

ayrıntılı olarak anlattı. O, İzmir'e orduyla birlikte girdiğinde, Hükümet Konağı'nda Mustafa Kemal Paşa'yı Üçüncü Kılıç'la birlikte görmüş, üstelik İzmir'e ilk olarak girerek, kılıcı almaya hak kazanmış kişiyi de o gün, yani Gazi Paşa'nın İzmir'e geldiği gün hem de Gazi'nin yanı başında tanıma olanağını ele geçirmişti.

10 Eylül günü Halide Onbaşı, İzmir Hükümet Konağı'ndaydı. Konağın büyük sofasının aynalarında, üstleri tozlu, toprak rengi elbiseli bir grubun oturduğunu görüyordu. Buraya açılan bir odada, Mustafa Kemal Paşa ile Nurettin Paşa bulunuyor ve onlar aralarında askeri sorunları tartışıyorlardı. Bu arada Kadifekale'de Türklerle Rumlar arasında boğuşmalar olduğu, Ermeni mahallelerinde pencerelerden bombalar atıldığı söylentileri orta yerde dolaşıyordu. Sokaklarda, kalabalık arasında garip kıyafetli kişiler söylevler veriyorlardı. Halide Edip bunu, her zaman bir başarıdan sonra, köşede bucakta sinmiş adamların birer mantar gibi meydana çıkışı olarak görüyordu. Bu düşünceler içinde olan Halide Onbaşı'nın ilgisini, İzmir'e ilk girene verilmek üzere bir kılıç çekti. Halide Hanım, bu kılıcın, doğu illerinden gönderildiğini sanarak, yanılmıştı. Kılıç doğruydı, ancak kılıcın geldiği yer doğu illeri değil, Buhara'ydı. Ardından Halide Onbaşı; aynı anda başka başka yerlerden şehre giren insanlar olduğu için, bu kılıcı almaya hak kazanan birden fazla insan olduğunu düşünmekteydi. Ancak, İzmir rıhtımına ilk gelmiş olan süvari birliğinin komutanı Yüzbaşı Şerafettin'in buna hak kazandığını da günlüğüne not etti.

Hükümet Konağı'nın içinde dolaşan Halide Edip, o gün, yani 10 Eylül günü sofanın ortasında başı sargılı ufak tefek bir adam gördü. Onun

bütün varlığından serüven havası sezilen genç bir çocuk gibi başından geçenleri anlattığını ayırt etti. Halide Edip, bu genç süvarinin anlattıklarına kulağını dikti. O gün, o genç insandan duyduklarını da not defterine kaydetti. Genç adam şöyle konuşuyordu: "Rıhtım bomboştu. Orada gördüğümüz bir adam bir Fransız amiraliydi. Uzun bir nutuk söylemeye ve Hıristiyanlara iyi davranılmasını öğütlemeye başladı. Amirale rıhtımın kendisi için güvenilir bir yer olmadığını söyledim. Bu kehanet gibi bir şey oldu. Bu laflar ağzımdan çıkarken, pencerelerden birinden bir bomba atıldı ve tüfek sesleri gelmeye başladı. Biz hemen amirali bu tehlikeli alandan uzaklaştırmak için harekete geçtik. Başımdaki sargı o hareketin hatırasındır"...

Bunları anlatan Yüzbaşı Şerafettin'di. O gün, Gazi Mustafa Kemal Paşa İzmir'e girip, Hükümet Konağı'na geldiğinde, Üçüncü Kılıç yanındaydı. Gazi; İzmir'e ilk giren kişiyi tanımak istemiş ve başı sargılı olan Yüzbaşı Şerafettin Bey'le görüşüp, onu kutlamıştı... Sonra da düzenlenen bir törenle kılıç, Yüzbaşı Şerafettin Bey'e verilmişti.

Bu kılıç, İzmir'e ilk kez giren İzmir Fatih için verilen, dönemin litaratüründe böyle adlandırılan; Hükümet Konağı'na arkadaşları Teğmen Ali Rıza ve Hamdi Beylerle birlikte Türk Bayrağı'nı çeken Yüzbaşı Şerafettin tarafından alınmaya hak kazanılan kılıçtı.

Bir Mektup

Kurtuluşun hemen sonrasında, 26 Eylül 1922 günü Yüzbaşı Şerafettin Bey'e bir mektup geldi. "Mecid Mağmumi" imzasını taşıyan mektubun sahibi mektubu İstanbul'da, Galata'da, Kigork Bey Hanı'ndan yazmıştı.

İthalat, İhracat, Ziraat Mühendisi, Vekâlet ve Komisyon notları, mektubu yazan kişinin kimliği hakkında kimi bilgiler veriyordu. Mektup, Yüzbaşı Şerafettin Bey'in İzmir'e ve Hükümet Konağı'na girişinin on yedinci günü, 26 Eylül 1922'de kaleme alınmıştı. Bu tarih, İstanbul gazetelerinde Yüzbaşı Şerafettin adının sık sık görüldüğü, İzmir'e ilk kez girdiği ve Hükümet Konağı'nda göndere bayrak çektiğine, bomba ile yaralandığına, kan içinde yaralarına önem vermeyerek, görevini sürdürdüğüne ilişkin haberlerin bol bol görüldüğü,

İzmir'den İstanbul gazetelerine gazete muhabirlerinin onunla söyleşiler yaparak gönderdikleri ve bu yazıların yayımlandığı günlerdi. Artık İstanbul, Yüzbaşı Şerafettin Bey'i çok iyi tanıyordu. Mustafa Kemal Paşa, "İstanbul seviniyor mu?" diye sormuştu; bir anlamda bu mektup, İstanbul'un yüreğini ve sevincini anlatan en değerli araçlardan biriydi. Mektubu yazan kişi, mektubunun sonuna Ziraat Mühendisi imzasını atmıştı. Mektubuna önce; "İzmir'e ilk olarak giren Süvari Kıtası Kumandanı Binbaşı Şerafeddin Beyefendi" diye

resmi bir söylemle başlıyor; ardından hemen dil, resmi söylemden sıyrılarak, duygulu ve içten bir söylemle sürüyordu. "Muhterem Kardeşim, efendim!" diye devam eden mektup şöyleydi:

"Kalbimde samimi coşkuya karşı koyamayarak size müsaadenizle 'Kardeşim' diye hitap ediyorum. Şu muazzam hareketin başlıca hedeflerinden biri olan o güzel İzmir'de, kente girerken infilak ettirilen bombaların bu imhasında muhafaza eylediğiniz sükûnet ve olgunluğa hayran olan yabancı bir gazeteci günlerce geçtiği haberlerde, gördüğü binlerce zulüm yıkıntılarına rağmen, dünyanın hemen hiçbir ordusuna nasip olmayan yüceliği gösteren Türk askerinin olgunluğu ve yiğitliği karşısında iftihadan kendini alamamış; 'İnsanın göğsü kabarıyor' diyor... Türk kahramanlığını temsil eden şu müstesna yüce hareketiniz, milli tarihimize bir heykel gibi büyüktü. Şanlı, altın gibi bir sayfa daha ekliyor. Emirlerin dile getirilme biçimindeki samimiyet derecesini ortaya koyan bu övünülecek ve onur duyulacak hareket milletin kalbinde var olan azim ve imanı bir kat daha güçlendirdi. İşte güzide hareketlerinizin ben kul, kölede doğurduğu övünç ve gurur ile mübarek gazanızı en samimi kalbimle tebrik eder ve bu vesile ile minnet ve şükranlarımı sunarım; aziz kardeşim efendim" ...

(Gnkur. ATASE Arşivi, Koleksiyon: ISH, Kutu No:2192; Gömlek No:49-93, Belge No:1-3; şurada: Askeri Tarih Belgeleri Dergisi..., s.256.)
İzmir; Kan dökülerek alınmıştı ve Atatürk'ün deyimiyle en aşağı 40 asırlık bir atalar yurduydü.
(Atatürk'ün 30 Ocak 1923 tarihli konuşmasından.)

9 Eylül 1922- Yüzbaşı Şerafettin bayrağı göndere çektikten sonra, hükümet konağı önünde süvarileri ve halkla beraber.

Konak'ta Yaşam

ULUSAL
FOTOĞRAF
YARIŞMASI

SON BAŞVURU :
4 MAYIS 2020

ÖDÜLLER

Birincilik: 7.500 TL

İkincilik: 5.000 TL

Üçüncülük: 2.500 TL

Başvurular Konak Belediyesi Mobil
Uygulaması'ndan yapılacaktır.

Detaylı Bilgi İçin: www.konak.bel.tr
0232 484 53 00 / 1295

KONAK BELEDİYESİ

*Tarihin içinde
eşsiz lezzetler
sizi bekliyor!*

*Kemeraltı
Mutfağı*

Tarihi Abacıoğlu Han - Kemeraltı
Rezervasyon: (0232) 425 11 16 - 464 89 49 kemeraltimutfagi@gmail.com